

# BOŽENA NĚMCOVÁ

## LISTY IV<sup>1</sup>

### OBSAH

#### 1859

292. Karlu Němcovi — 2. a 8. ledna 1859
293. Karlu Němcovi — 21. dubna 1859
294. Samu Chalupkovi — 29. dubna 1859
295. Karlu Němcovi — 18. května 1859
296. Karlu Němcovi — 9. června 1859
297. Doře Němcové — 27. července 1859
298. Doře Němcové — 6. srpna 1859
299. Jaroslavu Němcovi — 12. srpna 1859
300. Františku Ladislavu Riegrovi — 7. září 1859
301. Karlu Němcovi — 8. září 1859
302. Karlu Němcovi — 16. září 1859
303. Vojtěchu Náprstkovi — 3. října 1859
304. Janu Karlu Rojkovi — 13. října 1859
305. Josefu Kolískovi — 15. října 1859
306. Karlu Němcovi — 5. listopadu 1859

---

<sup>1</sup> Převzato z: NĚMCOVÁ, Božena, *Listy*, sv. 4, Praha 1960 (redakčně upraveno)

307. Karlu Němcovi — 21. listopadu 1859
308. Karlu Němcovi — 19. prosince 1859
309. Václavu Staňkovi — koncem roku 1859

## **1860**

310. Josefu Kolískovi — 14. ledna 1860
311. Kateřině Petrovičové (Lauermannové)
312. Janu Palackému — 16. ledna 1860
313. Karlu Němcovi — 5. února 1860
314. Janu Karlu Rojkovi — po 7. březnu 1860
315. Karlu Němcovi — 2. dubna 1860
316. Karlu Němcovi — 2. dubna 1860
317. Paní Simeonovové — 5. června 1860
318. Karlu Němcovi — 18. září 1860
319. Jaroslavu Němcovi — 29. září 1860
320. Marii Studničkové
321. Jaroslavu Němcovi
322. Karlu Němcovi — 4. listopadu 1860
323. Václavu Štulcovi — 9. prosince 1860
324. Janu Karlu Rojkovi — 9. prosince 1860
325. Jiljímu Vratislavu Jahnovi — 30. prosince 1860
326. Václavu Štulcovi — ...
327. Vasilu Dimitrovi Stojanovovi — ...
328. Vasilu Dimitrovi Stojanovovi — ...

## **1861**

- 329. Vasilu Dimitrovi Stojanovovi — počátkem roku 1861
- 330. Vasilu Dimitrovi Stojanovovi — ...
- 331. Boženě Šetlíkové-Staňkové — před 25. březnem 1861
- 332. Kateřině Petrovičové (Lauermannové) — 14. června 1861
- 333. Doře Němcové — 1. srpna 1861
- 334. Doře Němcové — 7. srpna 1861
- 335. Doře Němcové — 7. srpna 1861 odpoledne
- 336. Doře Němcové — 8. srpna 1861
- 337. Josefu Němcovi (synovci) — 8. srpna 1861
- 338. Josefu Seidlovi — 17. září 1861
- 339. Doře Němcové — 17. září 1861
- 340. Jaroslavu Němcovi — po 18. září 1861
- 341. Jaroslavu Němcovi — 2. října 1861

## **Dodatky**

- 342. Anně Hlavsové — 19. července 1848
- 343. Janu Dlabačovi — 13. června 1849
- 344. Gustavu Kazimíru Zechenterovi — 7. prosince 1852
- 345. Elišce Lamelové — 4. května 1854
- 346. Karlu Němcovi — 13. září 1856
- 347. Nezjištěnému příteli a podporovateli — na rozhraní let 1857—1858
- 348. Josefu Drahorádovi — koncem roku 1858

Seznam adresátů a osob častěji jmenovaných

292. Karlu Němcovi — 2. a 8. ledna 1859

2/1 59

Milý Karle! List Tvůj, na který jsem už s velikou nedočkavostí čekala, obdržela jsem druhý svátek, na sv. Štěpána. — No, to ses načekal na ty věci a ten chleba byl asi dobrý. - A pročpak jsi to sám nesl, to by Tě bylo už nezabílo, kdybys byl někomu pár grošů dal. - No ale jen když to máš a když Ti to je vhod, já jsem byla ráda, že jsem Ti to mohla zaopatřit. - Ale nepíšeš nic, zdali jsi dostal ty dva tolary v psaní? Snad ano, když jsi dostal list pro pana Fintelmanna, který též v tom listu byl? Copak Ti ještě nejvíc chybí ze šatstva? Snad až by se zase nějaká příležitost hodila, že bych Ti mohla něco poslat. Psala jsem také do Vídně jednomu bohatému a hodnému pánu, který také Kodyma podporoval, skrze Tebe, možná že dostanu od něho příznivou odpověď. — Jakkpak jsi tedy strávil svátky? - My jsme na Tě mnohokrát vzpomněli, zvláště u večere vzpomínala jsem, kdybys tu byl. - My jsme to také jen poskrovnu odbyli, protože jsme neměli mnoho peněz poslední dni, ale dostala jsem zajíce na druhý den a od Fingerhuta punč — a po dvou librách mouky udělala jsem vánočky, to byly naše lahůdky. Chtěla jsem Ti hned po svátcích psát, ale měla jsem kvapnou práci k dodělení a táta měl také co psát naspěch pro pana Fingerhuta, a tudy jsem musela i na něho čekat, neboť Ti chce stranu prodloužení pasu sám psát. Můj milý, drahý hochu, jak bych Tě ráda už viděla, to si ani pomyslit nemůžeš, a věřím Ti mileráda, že i Ty už toužíš po domovu, ale jestli se to dá dělat, že by Ti pas prodloužen byl, přece bude pro Tvoji budoucnost lépe, když bys ještě rok v cizině zůstal a' do toho Hannovru a snad i do Hamburku se podíval. - To řekl i pan Fiala, u kterého jsem byla a psaní Tvoje mu četla. Povídal, že Ti nyní potřeba, abys hodně mnoho velkých zahrad viděl, povídal, že je ten Wendtland pověstný, a pak v Hamburku Bosse. - Měl radost, že se tak vzděláváš, a pravil, že kdybys domů přišel a chtěl k němu, že Tě vždy přijme, a za prvního, ale že by Ti radil zůstat ještě v cizině, když to bude možno, že potom můžeš už pořádnou službu dostat. - Pozdravuje Tě a máš mu jednou také psát. -Řeknu panu Mánesovi skrze ten obrázek, snad mi ho udělá; milý hochu, podivil by ses nám všem, Dora i Jarouš jsou velmi vyrostlí, táta se nezměnil, ale já jsem se hodně sestarala. - Já vím, že bych se i Tobě

podivila, - já si Tě představuji, jak jsi odešel; mnohokrát za den vzpomínám, ale večer, když lehám, myslím vždy, co děláš, zdali už spíš, či nocuješ, a nemáš-li hlad a nejsi-li churavý. To je tak moje každodenní myšlénka, a potom se zase těším, že Ti to bude všechno k dobrému, co zkusíš, že se vrátíš vzdělán ve svém umění, že dostaneš dobré místo a že budeš šťastný a spokojen a my s Tebou. Tak přemýšlejí a často i slzíc usnu; často se mi potom o Tobě a obyčejně i o Hynečkovi zdá. - Marie mi také psala ty dni, je zase sama, Jacq jel s kněžnou do Francouz. Naříkají si, že jim nic nepíšeš, a Marie má Ti za zlé, že jsi Jacquovi nepsal; on prý povídal, že Ti ty peníze beztoho dal, ale že jsi mu měl alespoň psát.

Piš tedy Marii i babičce, vidíš, to by byla nezdvořilost od Tebe, kdybys ani se nepoděkoval za to, že Ti z nouze pomohl. - O těch Talutmauer [n], a jak se broskve, merunky a hrozny v nich pěstují, piš; popiš to docela jednoduše, od počátku až do uzrání ovoce, a kterak se potom hrozny uschovávají, aby přes zimu čerstvé se udržely. - Já Ti to opravím, a co za to dostaneš, Ti pošlu. - Ty zdi vykresli a popiš, jak se stavějí. O nových vzácných bylinách stává i v německých časopisech, což i do českých se potom přeloží, ale o těch Talutmauer[n] není známé zde. A tu Wellingtoni tedy také popiš. To lituju sama, že jsi ztratil toho přítele, to si mohu myslit, jak milé je být s člověkem vzdělaným v cizině; jen bud opatrným a nepouštěj se do žádných hádek ani mrzutostí s tím novým, zvláště když je syn přítele p. Fintelmana, neboť to má vždy zastavatele a Ty potom žádného. -

8/1. Vidíš, jak se list zdržel k mé mrzutosti, neboť vím, že ho budeš s touhou očekávat. - Stalo se tím, že jsem čekala na tátu, aby se skrze ten pas poptal, - táta ale dostal na prdeli nežít a nemohl s tím ani chodit, až dnes teprv je mu lepší, ono to ale může ještě pár dní trvat, než se táta na to vyptá, neboť on není tak čerstvý, proto Ti posílám raději jen můj list, abys nemusel tak dlouho čekat na odpověď. - Nejspíše, pokud víme, budeš muset žádat o prodloužení u vyslanectví v Berlíně, a že se bude muset p. Fintelmann za Tebe přimluvit, to by bylo nejjistější. -Bude Ti to táta psát, jak to máš udělat, jestli to zde nebude moci býti. - Je to, milý hochu, v Rakousku nyní špatné hospodářství, a každá vláda lepší než naše, zvláště ruská nyní, a tak i vaše pruská. Jak se podobá, nebude dlouho pokoj, a s Rakouskem to asi bídně vypadne. - Ale mlč o tom a list tento spal, co takových věcí se týče, musí být člověk velice opatrný. - Kdyby se Ti i tam nic nepřehlíželo, mohlo by se Ti prohlížet všechno, až bys jednou domů šel, a kdyby to četl policajt nebo žandarm, jsme všichni nešťastní. Já budu nyní psát do ruského časopisu, který vychází v Moskvě a ode všech Slovanů články přijímá a do ruštiny překládá;

budu tam psát články národopisné. -Platí se honoráru za arch 40 rublů (64 fl. stř.). - To bych si mohla přece pomoci za takový honorár. - Museli jsme se smát těm štuclíkům, a rádi bychom věděli, jak jsi je upotřebil? - Vždyť jsem Ti psala, abys dal si k tomu podešve udělat, že to jsou střevíce; já bych Ti je byla ráda zde dala udělat, kdybych byla míru měla.

Tudy do toho vlez se nohou, sem přišít si dej od ševče podešev, podle nohy. Co je znamínko, to musíš trochu založit a zpředu po stranách dát kůžky, aby se Ti to hned neroztrhalo. Snad nedáš mnoho od toho. - Až to ševci ukážeš, bude tomu rozumět. - Tu Wellingtonii pošli také vykreslenou, to víš, takové věci musí se vidět alespoň poněkud. -

Jen to popiš všecko jednoduše, ale zřetelně a jasně, co nevíš česky, můžeš napsat německy - a já to přeložím. Vychází od Nového roku časopis Obrazy ze života - s obrázky, také vzácné stromy a květiny budou v něm vyobrazeny a krátce popsány, zvláště které jsou k užitku všeobecnému buď pro krásu, buď pro industrii, anebo co byliny potravní a ovocina. - Mimo to jsou podobné věci ve Škole a životu pro učitele a mládež a v Živě. — Když bys to tedy pěkně, jasně a jak náleží všecko popsal, mohlo by se to upotřebit co obrázek do jednoho neb druhého listu. — Při těch Talutmauern musíš také udat, kdo to první vynalezl, v které zemi a kde se to posud pěstuje, i také můžeš udat, zač se takové ovoce kus prodává a jestli by se takové pěstování meruněk a broskví zavésti mohlo i na venku a v jaké krajině, zdali i v horách, nebo jen v teplejších krajích a rovině. Až budu mluvit s mladým Palackým, řeknu mu o některý ten list - on je málokdy k nalezení. Také Vojtěch Šafařík se vrátil z Němec a nyní čeká doma na nějakou službu. - Zdržoval se dlouho v Berlíně, v Porýní a v Göttingách, možná že zná také některé muže, na něž by Ti mohl dát doporučení, navštíví nás ty dni, zeptám se ho. On se na Tebe ptává. - Kdybys uměl francouzsky, to by Ti dobře posloužilo; já Ti to vždy psávala, abys toho použil v Saganech, ale nedbals - a raději si hleděl věci, která Ti jen na škodu byla. Mohl jsi dost hezky se naučit, alespoň číst, když ne mluvit, což tam ale také lehko bylo. Nyní by Ti stála i francouzská literatura zahradnictví otevřená, která je zajisté znamenitá, a kdybys jednou do Belgie mohl se podívat, musel bys řeč tu umět, sice bys nepřišel nikam. Až přijdeš domů, budeš se muset učit, abys mohl se někdy podívat do Belgie, Paříže a Londýna, snad se do té doby okolnosti naše změní. Také Jarouš dělá si plány, až bude s akademií hotov, jíti do Paříže. No to jsou ale jen plány, ale mladému člověku příslušící. Poděkování jsem vyřídila všude i přečetla; to víš, jak to je, když vidí, že člověk nepohrdá ani malým dárkem, dají podruhé zase. - Pilz není už v Košíři - Blecha ho dal pryč a p. Fiala není s ním spokojen, že je velmi zapomenutý a že nemá nikdy groše peněz, ačkoliv tam 20 fl. stříbra měl. - On myslím s Marií utratil mnoho - neslyšíme o ní ale ani muk, kde je. -Nyní zaopatřil mu pan Fiala službu

u nějaké baronky, která si koupila statek u Prešpurku. On má dovolení od úřadu vojenského zdržovati se, kde chce, ale osvobozen dosud není. - Jaroslav a Dora Tě líbají a táta též. - Paní Šlenkertka i pan Mencl a pan Krejčí, který se vždy na Tebe ptá; Hanušovic Tě též pozdravují a ptávají se na Tebe Dory. Eminka je posud v Terstu, Dora bude jí ten týden psát a vyřídí jí pozdravení od Tebe. Také Josef Rank Tě pozdravuje. Karel je v technice a živí se sám, není u Šumavských. - Vidák je tuze zlý, na každého štěká. -Zatím tedy končím, beztoho Ti táta bude brzy psát. Líbám Tě mnohokrát! Piš!

Tvá Tě milující matka

Vyřid' úctu od nás panu Fintelmannovi. Lambl Tě také pozdravuje, on chudák jen pořád kuchá ty mrtvolky. Přejem Ti šťastný nový rok!

293. Karlu Němcovi — 21. dubna 1859

V Praze 21/4 59

Milý Karle!

Včera ráno obdrželi jsme Tvůj list a divili se, že píšeš o listu, který jsi psal k tátovému svátku, ale my jsme žádný neobdrželi a táta se zlobil, žes mu k svátku nepsal, a proto Ti také nechtěl psát, a já zase čekala den ode dne na nějaký groš. - Ale je to nyní taková bída u nás o groš jako snad nikde jinde, a nejen u nás, ale u každého, žádný nemá peněz, ani šlechtic. Táta dal Ti včera na poštu kalhoty a boty - jsou od pana Palackého, nebudou-li Ti jen krátké. V botě máš výňatek z Musejníka a jeden svazeček Pohádek, abys zase jednou něco ode mě četl. - Toho Zschokkeho bych Ti byla ráda poslala, ale bylo by to na poštu těžký a nevyplatilo by se; kdybychom Ti to byli posílali jako poprvé, byla bych Ti ještě všelicos přiložila, neboť to libra a dvě nedělá rozdíl, ale na poště je každý lot víc dražší. Já Ti ho ale prodám zde, chceš-li, a peníze Ti pošlu, ale jsou zde knihy takové za facku, a ke dvou[m] povídkám není konec, to Ti

musel v Saganech někdo splést. - Od pana Šebka nedostala jsem ještě žádnou zprávu a nemohu si to ani vysvětlit, ale myslím, že snad právě doma není. - Chci tedy ještě jednou [psát] p. Šemberovi, aby mu dal dobré slovo; snad to bude účinkovat. - Milý Karle, mně je Té tak líto, že Ti ani říci nemohu, jak ráda bych Ti pomohla, ale když se nám také tak mizerně vede - jsme také všeho zbavený, a dokonce já a Dora, nemáme kusá prádla a Jarouš má také jeden pár dobrých kalhot a špatný kabát. Mám dostat z divadla 40 fr. KM za dva kusy překladu a nemůžu se toho ani dočkat, aby je už představovali, neboť dříve se nevyplatějí. Jeden myslím že se bude dávat po svátcích, má ho Pešková k příjmu, z toho bych Ti potom pár grošů poslala. - Táta pojedje po svátcích do Maierhöfen u Přimdy; bude tam revidovat archiv hraběte Kolovrata, což asi tři čtyry měsíce trvati bude. Ještě neví, co mu platit budou, ale snad přece generesně. - Co se týká toho pasu, je to věru mrzutá [věc], že nemůžeš tam zůstat; kdybys ho ale žádal, na každý pád Tě odvedou, neboť [odvod] je tak silný, že všickni rezervníci, ženatí již muži, k vojsku zase dostavit se musejí. Na žádného se nebere zhled, ani na chyby, a odvádějí se již z třídy, co Ty patříš. - Já bych se utrápila, kdybys musel být vojákem! - Za jedno je to otroctví a bída největší při těch pár mizerných krejcarech, a ještě se tlouct pro nic a za nic. - Ve Švýcarsku nepotřebovals bys žádný pas; chceme tedy ty dni Kodymovi psát, jestli by Tě přijmul. Třebas i neměl mnoho platu, jen abys stravu měl, a museli bychom přece na tu cestu sehnat, abys tam přišel a zůstal, dokud by se okolnosti politické nezměnily. - To bys přišel domů a odtud přes Bavorsy do švýcar jel, což by také skrze pas bylo, an bys mohl říci, že jdeš přes Švýcary do Belgie. - Jenom aby Tě Kodym přijal a abychom Ti peníze na cestu sehnali. - Já bych Tě už tuze ráda viděla, a také abys trochu se vyléčil doma. -To krvácení máš od zlaté žíly a od špatné stravy. - Měj se každý den ráno studenou vodou; máš-li nějaké umývadlo nebo škopek, sedni na bobek, dej si ho pod kříž a nějakým klocem si polejvej kříž, nejvíc dolů k střevu; to Tě posilní. A prosím Tě, raděj si už vypůjč nějaký groš, když Ti peníze dojdou, a nebuď tak živ o chlebě jen, vždyť si zkazíš celé svoje zdraví a co potom počneš? - Když teď táta doma nebude, budu moct více pracovat a nebudeme také tolik potřebovat, tak Ti budu moct, dokud tam ještě budeš, přece nějaký groš poslat, a doufám, že z té Vídně přece něco dostáném. Můj obrázek Ti už nepošlu, až bys přišel, neboť to jinak asi nebude, než že budeš muset do těch švýcar, a to musel bys ovšem někdy v červnu neb červenci přijít domů. - Paní Palacká stůně už půl léta a posud leží; bylo jí k smrti. - Dělá jim to veliké výlohy a tak mám také ujmu. - Matka pana dr. Čejky umřela před čtrnácte dněmi; je nyní sám. On také není zdrav. - Já už po nějaký čas nejsem zdráva - ty křeče proklaté mě zase trápily a kašel. Marie psala ze Sagan a naříká si, že jim nepíšeš, - piš jim a zvlášt' Jacquovi, aby se nehněval, že mu ani neděkuješ za ty peníze, co Ti nepůjčil, ale



dal. - Paní kněžna Taxisová také umřela a pan Taxis zdědil tři statky, ale musí z toho kapitální taxy platit. Slíbil, že nám pošle nějaké šaty; bude-li v tom, co bys i Ty potřebovat mohl, schovám Ti to, až přijdeš -. Peníze ale není možná od něho dostat, on sám mnoho nemá; nyní s tou vojnou bude ještě hůř — není žádný výdělek, kupci bankrotují, šlechta je po krk zadlužená a sedlák nemá též mnoho. Bůhví jak to vypadne. -Ten článek dodělej, a nebude-li to do listu tlusté, dej to, anebo to nech, až jestli přijedeš. - Mladý Frič Josef, co byl odvezen do Sedmihrad na pevnost Děžu, je tamodtud puštěn, ale v rakouském mocnářství nesmí být. - Má pas na dvě léta, může se zdržovat, kde chce, mimo Rakousko. Usadil se tedy v Berlíně a bude si hledat nějakou službu při novinách. Píšeš, že jsi z Berlína z botanické zahrady nedostal ještě odpověď? -Jak ale, když se nemůžeš v Prusku déle zdržet než do prosince s tím pasem? Toť nemůžeš již službu jinde hledat? - A kdybys musel do Švejcár, nemohl bys dokonce dlouho už tam pobýt! - Bylo by dobře bývalo, kdybys byl mohl na podzim do Hannoveru, ale teď bylo by již pozdě. - Kdybys byl mohl bez pasu zůstat v Prusku, mohl jsi snad raději v Berlíně, Erdmannsdorfu neb Muskavě - službu si hledat, ale jak pas mítí musíš, přestává pobytí delší v Prusku. Neboť jak bys pas žádal, musíš se dostavit do Běláku a odvedou Té svatě. - Zejtra neb pozejtří budeme psát Kodymovi, a jak dostaneme odpověď, hned Ti to sdělíme. Výstava květinová nebyla letos zvláštní, byl jen velký sál vyplněn - a tolik tam bylo květin nahromaděno, že nemohl projít. Zvláštního tam nebylo nic, mimo krásné bílé, velkokvěté rododendrony, krásné orchideje, azaley a kamelie neplné, ale velmi velikánského květu, purpurové s žlutými uvnitř prášničky. - Dostala jsem listek. Pilz musel se také k vojsku dostavit a pan Liblinský také, a měl jen již 14 dní k dosloužení 10 let. - Příložené posílá Ti táta i tolar zatím, abys měl na vyplacení toho balíku, protože se odtud platí jen na hranice. - Zítřka ale neb pozejtří dostanu pro Tebe 2 f. a pošlu Ti je hned. - Čekala bych už s listem, ale nemáš myslím groše, a tak abys to vyplatil, a tedy už raději ten mark dáme. Kalhoty jsou od táty, tak se mu poděkuj. - Ačkoliv nejsou fajn, přece dobrý a čistý a můžeš v nich jít k obědu. - Snad dostáném ještě nějaký od pana Taxise. - Táta Ti bude zítřka neb pozejtří také psát, než odjede, tedy neodpisuj až v pondělí neb úterý, až bys dostal i jeho list. - Dora Tě líbá a těší se na Tebe. Jarouš je už týden na venku v Libiši u Mělníka u jednoho sedláka, s jehož synem je kamarád. Přijede po svátcích ve středu. On hezky již kreslí a je v antice a velikou schopnost ukazuje k malbě. - Je hezký hoch a velký jako Ty. - Eminka není ještě doma, ona se stavila ve Vídni a přijede s babičkou co nejdřív. Ale vždyť Ty jsi jí nic nevzkázal? - Snad to bylo v psaní, co se ztratilo? - Dej pozor, aby Ti nevizitýrovali boty, nevytáhli ten Musejník a nemysleli, že to nějaká proklamace, když česky nerozumějí. A prosím Tě, jen už si hled na zdraví; až přijdeš domů, potom Tě dovedu k Lamblovi a musíš se nechat prohlídnout; doma

se zase zotavíš. - Ve Švýcařich měl bys ses lepší, co se zdraví týká; jen abychom ty peníze na cestu sehnali. - Bůh Tě opatruj, a těš se už, jak můžeš, nám se také nevede lépe, to beztoho víš, neboť kdyby se nám vedlo lépe, nenechali bychom Tě hlad trpět! Líbáme Tě, já i táta! Myslívám na Tě vstávajíc léhajíc a začasťe se mi o Tobě zdá.

Sbohem! Tvá upřímná

matka Božena

294. Samu Chalupkovi — 29. dubna 1859

Velectěný příteli!

Odpuste, že Vás nechávám tak dlouho na odpověď čekati. - Byla jsem delší čas zase churavá s křečemi v žaludku, takže jsem ani z domů vycházeti nemohla. - Obdrževši Váš list, poslala jsem zeptati se, zdali je český či německý kurs na škole babictví; i dověděla jsem se, že se právě ukončuje v únoru český běh. - Abyste marně nečekali, kázala jsem dceři napsati Vám list a dáti Vám o tom zprávu, ostatní že Vám budu později psát. - Doufám, že jste list ten obdrželi? - Když mi bylo lépe, šla jsem sama do porodnice, kde mám dobrou známou, abych se na vše vyptala; dověděla jsem se vše, jedině kdy zase český kurs začne, nemohla jsem dlouho se dověděti, a proto psáti jsem nemohla dříve, až nyní. - Z přiloženého paní Justové listu poznáte, kdy kurs začíná a mnoho-li by to stálo. - Cesta sem a tam a strava dělá ovšem největší účet, a jak jsem to zběžně spočetla, potřebovala by skoro 140 fr. stříbra, to je ovšem veliká suma pro chudou učitelkyni. - Kdyby to bylo před několika léty bývalo, řekla bych byla některým našincům o příspěvek, a zajisté byla by se jí alespoň ta strava a byt zaplatily, ale nyní není možno čeho přislíbit, protože je každému tak zle o peníze, že tak nikdy ještě nebylo. - Kdyby nebyla vázaná na byt a stravu, přišlo by jí to laciněji, o to bychom se nějak postaraly, ale žádná učenice babictví nesmí jinde zůstávati než v určeném při porodnici pro ně domu, kamž se jim i strava buď z porodniční všeobecné kuchyně, buď z poblížké hospody nosí, aby se nikde nezdržovaly. - Návštěvy bez dovolení také dělati nesmějí. - Muži, mimo lékaře,

nemají jak do porodnice, tak i k bábám žádného přístupu. Naučiti se může každá všemu potřebnému dokonale, a zvláště když má protekci profesora a školní báby, kterou bych paní Justové zaopatřila. - U nás, kde již skoro všude zkoušené báby jsou, mají dobré živobytí i na vesnicích, a bylo by k přání, aby se i u vás množily báby učené, rozumné, by pominuly všeliké ty škodné a pověrečné zvyky a obyčejy užívané při porodech. - U nás se báby nejvíce na útraty obcí učí babictví. - Na kursy babictví a anatomie přicházejí do Prahy cizinci doktoři z dalekých až zemí. Byl tu nedávno starý již doktor poslouchati anatomii až z ostrova Jávy. - Nejvíce přicházejí Severoněmci, Bulhaři a Rusové; nyní je jich tu 10, jeden až od Bajkalského jezera z Irkutsku, a 14 Bulharů, vesměs lékaři. - Nejráději poslouchají anatomii u dr. Dušana Lambla, kterého také znáte a který má co anatom znamenité jméno v cizině. - V Rusku mají ovšem trochu více peněz k cestování než u nás! —

Básničky Vaše s potěšením jsem četla; jedna, Kozák, vytištěna již v almanachu Kytice, vydaném u paní Jeřábkové. Je tak nechána, jak jste ji napsali; beztoho že Vám almanach pošlou. - Kráľohol'ská ale leží v mém stolku a jen několik očí ji vidělo a čtlo s potěšením jako já; ale do tisku ji dáti nejde - skřípli by ho zle, junáka! - Nechám si ji zatím zde, a chcete-li, pošlu Vám opis, snad ji někam propašuju. - Na „Vážně“ se těším, jen pošlete, však se mu najde místo. - Četl jste již v Musejníku „Vážně“? - Neudělali chybu? Div to není, když se to stane, v mých článkách o Slovensku je jich až hanba. - A co dělá Igor? Slíbila jsem to již Nebeskému a on rád Vaše práce přijme. - Tedy jen pošlete, a třeba na mne, abych ho mohla pohnat k rychlému vytisknutí, s čímž on někdy odkládá. -

Psal Vám Rieger skrze dopisy do slovníku konverzačního? - Tuším že ano i že Vám poslal návštěví, poněvadž jsem mu dávala Vaši adresu, leč by to byl vše v jednom do Března poslal na vašnost pana bratra. - Pište něco; buď některou biografii znamenitého Slováka, buď národopisního něco z vašeho kraje, krátký místopis, některý děj ze slovenské historie méně známý, tak podobného cos, ale v stručných článkách a s potahem na Slovensko. - Oni berou zvláštní zřehled na Slovanstvo, které ve všech slovníkách, i Brockhausovým, jen mimochodem vždy zmíněno, a proto by rád dr. Rieger, aby se toho ujímali národovci i na Slovensku, Moravě a Slezsku a zasílali mu památné rodopisy, historické a národopisné rozličné články, který by do slovníku nejen konverzačního, ale i reálného se hodily. - Bude to dílo pěkné a důležité; hlásí se také síla předplatitelů - z některých reálek našich venkovských až 60 a více najednou. - Dej pánbůh zdaru, vždyť se to už léta strojí a tolik odporu proti tomu bylo, než se přece uskutečnila dávná ta myšlénka Palackého.

Ráda bych se byla letos do vašich krajů byla podívala -ale nevím, zdali tomu nepokoje nastávající nám dovolí. -Máme to kritickou dobu a bůhví co se z toho všeho pro nás vyvaří, či dobré, či zlé. - Hůře ale nebude, než je nyní, necht' se již stane co stane —! Co sto věků stavělo, zvrtně doba! -

Zde trvá již po delší čas silný odvod, mimo theologů a juristů nejsou ani studující vyjmutí; kteří v rezervě a na dovolené byli, všickni se museli [dostavit] k vojsku, i všickni, kteří měli vyslouženo, ale listy propuštěující neměli, - a trefilo to i mnoho ženatých mužů, jichž ženy a děti nyní bez chleba zůstanou jako sirotci. - Nejdřív ty nové peníze a nyní ještě ten odvod a vojna rozhořčilo lid náramně; a je bída hrozná, ani šlechtic, ani obchodník, ani měšťan, ani rolník nemá groše a úředníci a vojáci jsou hotoví bídáci při ztrátě peněz na malém platu. - O řemeslnictvu a proletariátu ani nemluví, tu je bída v největším stupni, duševní i tělesní. Blaze Vám ve vašich horách, že Vám netřeba dívati se na takováto divadla, která se obyčejně tragicky ukončí. — Přála bych si býti mezi Vámi, často mysl moje k Vám zalétá a vždy je mi přítom tak milo a volno, jako bych pod Vaší hostinnou střechou dlela! -

Jsem na nějaký čas sama s dětmi, muž dostal revise registratury a archivu na panství hraběte Kolovrata na venku, kamž ten týhoden odejel a kde snad dva neb tři měsíce zaměstnávat se bude. - Mám také starost se synem nejstarším, co je zahrádkem. Na jar dopadne mu také čas stavěti se. - Je tři léta již v cizině a nyní rok již v královské

pruské zahradě v Sanssouci u Postupína (Potsdam). Je veliký, slušný šuhaj, nevím, jestli by ušel bílému kabátu, -ale těším se naději, že do jari kdoví co se stane! - Jaroslav chodí do malířské akademie; byla jsem dlouho proti tomu, aby malířem byl, ale on jinak nechce, a že ukazuje nejen chuť, ale i veliké schopnosti k malbě, — dovolili jsme mu to - necht' má svoji vůli, když se mu tak líbí. - Dcerku Dorinku mám již hezky vzrostlou a dobré je to, upřímné děvče a šikovné. - To je také jediné její jmění i štěstí, neboť si musí sama někdy chléb svůj vydělávat. - Materiálně žijeme jako proletáři! Potěšení moje jsou ty děti, práce a víra v blaženou, krásnou budoucnost S—H Obrázky moje v Musejníku a Živě ze Slovenska líbí se Čechům, což namnoze Vám a doktorovi Z... co děkovati mám, co se týče Zvolenska. — Hattala mně také jinak neřekne než naše Boženko, naše Slovenko! Také mně již řečeno bylo od některých starých neurvalců, že si všímám více Slováků než Čechů, - já si ale myslím: „Vždyť jsme haluze jednoho kmene, kvítí jedné louky!“ a nechám je mluvit. -

A co dělá Vaše domácnost? - Co starostlivá, dobrá paní Vaše? - Ach já ji vidím, jak ona se o moje pohodlí starala, s jakou upřímností mně ponoukala ty dobré halušky s brynzou! Věřu

bych se nedala ponúkat, kdybych je zde měla! -A co Katuška, máte ji dosud v Bystrici? A Chrbantěrka a Katkula a stará Vaše služkyňa, či jsou ještě živý a zdrávy?

A ta starostará kočka, či ještě líhá na ohnisku? - škoda že je takový kus světa mezi Prahou a Horní Lehotou! -

Pozdravujte srdečně všech ode mě! Přejíc Vám stálého zdraví, zůstávám

Vaše upřimná, s úctou Vám oddaná přítelkyně

Božena

V Praze 29/4 59

Jak je s očmi?-

295. Karlu Němcovi — 18. května 1859

[---]

Zde je nyní ukrutně draho, takže nevím, jak my déle budeme živi, neboť až se vojna pořádně začne, teprv bude zle, doposud stojí vojska v Itálii proti sobě, ale nemohou pokračovat pro povodně. Maso, mouka, káva je všecko o třetinu dražší a ještě vstoupá. Peníze naše nemají žádnou [cenu] a na stříbro je 50 procent. Za pruský tolar papírový musejí se dát naše dvě zlatky - a málo je peněz mezi lidem a bude jich ještě méně. - Tak bídné to není v žádné zemi nyní jako v Rakousku, a bude to zázrak, jestli se konečně lid nevzbouří, až bude nucen hlady mřít! - Táta je venku v Maierhofnu, kde dostal ty revise. Zůstane tam asi tři měsíce. Jsme tu tedy sami a máme dost strachu před budoucností při té drahotě; za zlatku člověk ani nic nedostane [---]. Mysleli jsme, že nám pan kníže pošle nějaké šaty, Jarouš nemá hrubě co obléci, jedny teplý kalhoty má a zimní kabát; starý černý kabát, co dostal předloni od knížete

a co jsem mu dala vloni předělat, je mu malý a celý už rozedraný. Prosila jsem dr. Jeřábka, přítele jeho, aby ho upomenul, neboť on se o to ujímal a jemu to slíbil. [- - -]

296. Karlu Němcovi — 9. června 1859

Milý Karle!

Tvůj list jsem obdržela a byla jsem ráda, že jsi přece jednou psal. - Byla bych Ti ráda byla alespoň jeden tolar poslala, ale právě nemám, dostaneš ho ale po svátcích, né-li dva. - Milý hochu, je zde nyní hrozně draho s tou vojnou, všecko se to odváží za armádou, a jen bohudíky, že je všude úroda, jaká dávná léta nebyla, - jestli se vše i dobře sklídí, bude dobře; - káva, mejdlo, mouka, kůže, rej že a hedbáví připlácí ale značně. Podšití už nechtějí jinak dělat než za 5 f. KM. Také o tovaryše je zle, poněvadž se dílem všecko k vojsku odvádí a dílem pro vojsko pracuje v celém okolí pražském, ševci, sedláři, krejčí, pekaři a p. ř. -Ale milý hochu, naši nevyhráli ještě ani jednu bitvu, a ucouvli už ze Sardinská, kde zpočátku stáli, až k Milánu a včera přišla zpráva telegrafická, že byla veliká bitva u Magenta za řekou Ticinem, už v našem Vlasku, v okolí Milána. Francouzi udeřili na hlavní náš voj a trvala bitva dva dni. Padlo našeho vojska 15 000 - a 5000 Francouzi zajali a včera vtrhli do Milána, kde vypukla den předtím revoluce proti Rakušanům. - Vypůjč si kartu Itálie a Sardinská a podívej se na ni. Francouz a Sardin stáli nejprve v Alessandrii a Turíně. Naši dorazili přes řeku Ticino a Po až po Novaru z jedné strany a doleji po Vercelli a Casale. -Potom museli ucounout skrze povodně horské, kterými se tamější roviny zalily. - Také jich mnoho tam v těch močálech zahynulo a pomřelo, než k jaké bitvě přišlo. -První veliká bitva byla u Montebello na samých už hranicích, kde padlo Rakušanů 2000 a 600 se zajalo. - Od té doby až do poslední bitvy byly mezi tím časem malé šarvátky, kde dostali Rakušané ale vždy bití od Sardo-Franků, jak spojené vojsko francouzsko-sardinské vůbec se nyní nazývá. Naše vojsko je ovšem veliké, dvanáctkrát stotisíc má náš císař vojska, ale což je to všecko platno, když není při něm to nadšení co při onom, když nemá těch výhod co oni, není tak cvičené v bojích jako francouzské, není těch generálů, lid tamější je nenávidí a co nejhoršího jim dělá, to potom odpadne všem chuť k bojování, a dokonce když budou ustavičně prohrávat. Potom není peněz v zemi, a nemůže to tak dlouho trvat, aby všickni lidé, od velkého do malého, přitom

neožebračili; bankroty každý den nejeden a jen platy a platy! - Zem je již na mizině a je se co obávat, že konečně trpělivost praskne a všechno povstane. - Uhři na to čekají a Rusíni též, aby se odtrhli. - Nikde není nadšení pro tu vojnu, jen láni, i sedmašedesátníci pražští stali se buřiči. - Kdyby Rus s námi držel, bylo by hej - ale když se mu r. vláda tak pěkně odměnila za pomoc v Uhřích, byl by blázen, aby jim pomáhal, on se jim jinak asi odslouží, -že budou koukat. Stojí 70 000 Rusů v Besarábii, jen tak ovšem, aby hranice své chránili, ale zatím aby blíže Turecka byli a Slované turečtí podporovat mohli, kteří se všude zdvíhají. - V Černé Hoře je mladý vладыka Danilo, kterému byl nyní u prvního syna Napoleon kmotrem a který dělá, co Rus chce. - V Srbsku bývalého knížete vypověděli ze země a udělali si knížetem Miloše, který též s Rusem v spojení je. - Valaši a Rumuni zvolili si za knížete malého zemana Couza, ale chlapíka. - Bosňáci, Bulhaři, Hercegovci vstávají už proti Turkům a s nimi spojili se Srbové i Černohorci, tajně podporovaní od Rusa, který nebude meškat v pravý čas vystoupit a zmocnit se Turků a Slovanům dobýt svobody. - To jsou samí nepřátelé Rakouska, a jak ty vstanou, i Maďaři nejspíš toho použijou, neboť se povídá, že je Košut tajně v Uhřích. - Itálie naše je beztoho celá vzhůru; jenže v našem Lombardsku pro vojsko naše nemohou se se Sardinském spojit, jak ale Francouzi Milán mají, budou mít co nevidět i druhá města. U Benátek stojí francouzské lodě a povídá se, že byla bitka už a že se 400 našich vojáků v lagunách utopilo, od Francouzů tam zahnaných. - Jsou tam tedy obklíčení ze všech stran. A s nimi není nikdo; Angličan je neutrální, Prus také, leč kdyby Francouz přes Rýn vtrhl do Němce a Němci proti němu se postavili, že by musel Prus držeti s nimi. - Ale oni Němci z toho Bundu také by rádi Rakousa vymazali a Prus číhá dávno na to, státi se německým císařem. - Však nám ten německý Spolek přišel draho, to vojsko v těch pevnostech, a co tam peněz šlo a nic za to! — Není žádná naděje, aby Rakous vyhrál, a žádný si to nepřeje, neboť potom bychom teprv byli otroci; jsme už beztoho dost utlačení, dokonce my Češi. — Když prohraje, stane se potom veliký převrat v Rakousku, ale lépe nám bude zají stě. - Rus se též vyjádřil, že chce být v té vojně neutrálním, ale kdyby se prý někdo nepovolal do toho vpletl, tu že on také vstane. Když on ale bude chtít se do toho vplést, dovede to udělat, aby na něho vina nepřišla, že rušil neutralitu! Dost na tom, že Srbové vyhnali knížete, který držel s naším císařem, a Miloše zvolili, který je rusomil. - Němci jim ovšem říkají die Räuber, das Gesindel, das Barbarenvolk, ale zatím serou do kalhot strachy, že jim Slované nad hlavou vzrostli! - Ale ať se třebas na hlavu postaví vztekem, přece jen Slovanům patří budoucnost a Rus dokázal jim, jaký je barbar! - Ale Prus je kamarád Rusa, tam u vás nelajou snad na Rusa a na Slované? - Vidíš tedy, milý hochu, tak to u nás je - a nevím ani, jak Ti radit -. List nedostala jsem dosud ani od Kodyma ani z Vídně; jsem věru už mrzutá nad tím. Ovšem on bude mít také nyní velké

platy a vydání, ale myslím, že si přece vzpomene. Já se dověděla, že je tuze dobrý s jedním pánem zde, a k tomu chci jít, aby se přimluvil u něho. - A kdyby neposlal nic, tedy se přece postaráme, abys mohl až do Dráždan jet; to je holečku daleko, abys až domů pěšky šel, za jedno čas, za druhé kam s věcmi, obuv, co bys rozedral, a potom přišel bys domů naposled churav. - To nejde; až budeš vědět jak a co, tak Ti také na cestu pošlém. - Že Kodym dosud nepsal, nedívím se v nynějším čase, ale doufám, že odpoví; huř bude na cestu tam, to bych musela potom přece na někoho se obrátit, kdo to může udělat; musel bys tam ovšem být, než Ti pas vyjde. - Pan Rieger myslel, že bys mohl raději do Anglicka, ale kde pak na cestu, a potom řeč, a kde tam se obrátit bez doporučení? - To bych spíše do Belgická doporučení Ti zaopatřila skrze paní Čermákovou, ale tam bys musel také pas mít. - Jen abys dostal od pana Fintelmanna dobré vysvědčení a doporučení, bez toho bys ani do Švejců nemohl. - K tomu financů ovšem že by to byla také zlá věc, dvě léta byla by ztracená, ale že bys potom vykázáti se mohl, kdes byl za ten čas, a že by to platilo jako služba vojenská. - Kdyby nebylo žádného jiného vyhnutí, musel bys se přece na to dát, vždyť on ten stav politický nemůže trvat než do podzimu neb do jara, a to pochybně - kdoví jestli se nerozhodne co nejdřív, jak a co bude. — Jenže každý ví, že Rakous poslední groš a posledního muže obětuje, než by upustil od Itálie a snad i jiné země, to jest kdyby nenašel odporu; ale když by musel všechny síly lidu napnout a všecku krev lidu vysát, mohlo by to míti lehce ještě horších pro něho následků. Někam jinam jít nestálo by Ti už za to. - Fialu to těšilo, že si na něho vzpomínáš, a pozdravuje Tě. Když jsem mu seznám dala, nechal si ho, a že si to prohlídne. Asi druhý den šla jsem tam, ale on pravil, že skoro všechny druhy, co jsi tam napsal, už mají, jen prý některé že ještě nemají, ale to že by nestálo za fracht, abys to posílal, leč až bys sem přišel, -snad nějaké semena že bys vzít mohl s sebou. - Katalog Ti ale poslat nemohu, nestálo by to za poštovní plat, až přijdeš. - Jsem ráda, že si přece někdy pořádnější jídlo uděláš, - když zrovna nic jiného není, udělej si vejce aneb máslem chleba, to víc sílí než suchý chléb. Jen se nyní studeně koupej, to je také náš lék. - Ten p. Fintelmann musí být hodný člověk, odporuč mu nás. - Když Tě bude žaludek bolet, vezmi si brausepulver do vody, to mně též dobře dělá, neboť jsem, milý hochu, celou zimu na křeče žaludkové zase trpěla a dosud nevydržím dlouho sedět. Tátovi se tam v Maierhofnu líbí a má se dobře; bude tam asi tři měsíce a potom přece pár zlatých dostane. — Jarouš tam půjde o prázdninách. Ten je velký a je nyní zdravý. Pan Zap dá mu vždy na cestu něco a on mu za to kreslí staré kostely. Také výkres nymburského kostela přijal Sbor archeologický a dostane za něj 6 f. KM, to bude na boty na cestu, na to bych mu já dát nemohla. - Já nebudu asi moci nikam ject ven; za jedno nemohu tu nechat Doru samotnou a ona nemá prázdniny až v září, a potom psala Marie, že pojede s Jacquem do Teplic a snad



Prahu navštíví, a také čekám potom Tebe, a tak sotva se kam podívám, ačkoliv bych toho pro zdraví tuze potřebovala - nejsem už tak silná, jako jsem bývala. - Dora je také velická a umí už hezky francouzsky, teď chodí i Dorinka i Eminka s ní do hodiny, aby se docvičily. Byly tuhle u nás a mluvili jsme o Tobě; ta Emča je přece jen nejhezčí z těch děvčat. Klementka jela zase do Vídně s babičkou. Pozdravuje Tě Eminka. - Pilz musel také do Itálie. - Pan Fiala myslí zase, že by lépe bylo, abys nechal si prodloužit pas - třebaš na dva měsíce, že se může do té doby všelicos změnit, ale táta dokonce nechce a já také myslím, že by Ti ho neprodloužili, ale že bysi se musel hned stavět, protože je Ti devatenáct let, a nyní budou i osmnáctileté brát. - Také tu verbujou dobrovolníky — a dává se jich mnoho, ale nikdo hodný, jen učenici, co nechtějí mistra poslouchati, nezdární synkové a studenti nedbalí a tovaryši bez práce. Začal to hrabě Auersperk, jako by je sám vydržeti chtěl, a nyní musí na ně dávat celá zem. Dostanou 10 f. KM hned, a který už vojákem byl, 15 f. hned; mají zvláštní šat, a který něco umí, stane se důstojníkem též hned. To je láká, ale až jim budou kule francouzské okolo uší lítat, potom si nebudou výskat. -šstudentů se dává mnoho k furvezně, protože myslí, že nepřijdou do boje a že snadno avancírují, ale až bude zle, budou muset také do boje. Zde není nyní nic jiného vidět než vojáky chodit, koně vodit a zásoby vozit. - Také mnoho doktorů tam odešlo, i Jurenka šel k vojsku; blázen, pro ten groš. - To je mně divný, že ty boty pukají, - byly jako plech dobrý - snad se to stalo u nás, měli jsme je v jarmaře několik neděl, a když jsem tam na ně se dívala, byly plesnivé; dala jsem je tedy ven potom. - Podivíš se, jak nám tuja a břechtany a juniperus sabina vyrostly. Těším se na Tebe už tuze, a všickni. - Piš mi, a jestli mezitím dostanu list ze Švýcar, hned Ti budu psát. List tento spal, za to Tě prosím, a až bys domů šel, žádný můj list ani knihu nedovolenou s sebou vzít nesmíš, jen v čem pranic o politice není. -To si pamatuj. —

[Adresa:] Wohlgeboren / Herrn, Herrn Karl Němec / Gärtnergehilfe im konig. preußischen / Hofgarten / Neuen Palais / (Sanssouci bei Potsdam).

297. Doře Němcové — 27. července 1859

27. července 59

Milá Dorinko! Lituju Tě, že jsi takovou špatnou cestu měla a nyní také, jak z Tvého listu vidím, málo rozkoší máš; kdybych se toho byla nadála, že Tě Naninka nebude moct u sebe nechat přes noc a že nebudeš moct hned k myslivcovům, nebyla bych Té tam pustila. - No, když se Ti tam nelíbí, tedy přijed' domu s Paroubkem, a chce-li tam Manka ještě týden zůstat, ať zůstane, ale déle také ne -neboť mně tu není volno. — Dnes přijela fůra z Bydžova z fabriky a včera večír dostala jsem list od švagra, abys tam přijela hned s tou fůrou, že na Tebe čekají. - Psala jsem jim, že jsi musela ject na 14 dní k Palackým, aby neměli zlost, ale že tam na pouť přijedeš, což budeš muset také udělat. Zatím by se táta vrátil a já bych tam třeba pro Tebe přijela. - Ta fůra je dost hezká a pohodlné sezení a mladý přívětivý člověk je ten pacholek. - To bylo ale hloupé, že tak nakvap psali, nemohla bys ses byla ani vypravit, protože večír psaní přišlo a ráno v sedm hodin stála už fůra u domu a ject. - Nejezděj ale s tím formanem zpátky, jeď s Paroubkem, bude to lépe, a on je přece rozumnější člověk. - Snad budeš u myslivců přece spokojenější. — Zkusíš alespoň trochu světa a uvidíš, jak je to mezi lidmi; já se také naválela v bídných hospodách dost - no ale kdybych to byla věděla, že Tě tak zaopatřejí, nebyla bys nikdy tam jela. - Ten kabátek je hezký, ale teprv ty dni ho přinesla, ony měly mnoho práce a pak s hledáním bytu. -Šátek nemohl Just nalézt, až po dlouhém hledání. Přišlo od něho 25 kr. starých. - Posílám Ti prozatím 1 f., jestli ale chceš odejct hned pryč, tedy piš a já Ti pošlu na cestu - to víš, já mnoho nemám, měla jsem mnoho dluhů k placení, sic bych Ti byla už nyní na cestu byla poslala. - Jarouš nedostal od Zapa peníze, až teprv v neděli, a jen 5 f., tak mu cestu odpočítal, špína. Musela jsem mu koupit košili, šandy, potom jsem mu byla dlužná 1 f., a tak se ty peníze rozkutálely na vše strany, šel teprv v pondělí odpoledne -vyprovodila jsem ho až za invalidovnu. Šel nejdřív do Libiše pěšky a tamodtud teprv půjde do Nymburka a do Všejan. Koupil si za 1 f. v Židech vak na záda jako vandrovní. Na cestu musela jsem mu dát přece také něco. - Tím, že se tu musel ještě celý týden zdržet, utratili jsme mnoho peněz v těch hospodách; neboť jsou obědy mimo předplacení drahé; dali jsme vždy 58 kr. Měla jsem také ten týden hodně co dělat, za jedno s prádlem, které jsem sama skoro vyprat musela, neboť Zuza neumí prát, - a sama ovšem i vybiglovat. Když jsem to měla pověšený, strhla se tu bouře a divže nám to provazy nepřetrhlo - potom když slunce vysvitlo, pověsila jsem to zase - a za chvíli začalo lejt. - Ale přece to doschlo a bylo to jako z cukru všecko bílý. - Ale dva dni až pozdě do noci měla jsem pro Jarouše co spravovat, kalhoty, kabát, košile, do nichž jsem mu nová prsa zasazovala. — Po tři dni po vašem odjezdu neměli jsme oběd, protože jsem neměla groše, - a tudy vždy jen pár vajec jsme měli, od Bayerové na dluh, až jsem těch pár zlatých ze Živy dostala, a to teprv šestý den. Já jsem celý den sama jako duše, a co i Jarouš odešel, stýská se mi. Zuza ráno přinese vody a uvaří snídaní

a jde; já si zametu, ustelu - a potom se teprv strojím. Dokud tu byl Jarouš, nechali jsme si oběd z hospody přinést, as po tři dni, co jsme měli peníze, a o prádle; měli jsme všichni tři dost. - O prádle ten den, to byla Zuza celý den u nás, a potom v sobotu, a to měli na ni ve fabrice hubu, a Langhammer také, jako by to nic nebylo, co si uspoří na stravě a bytu. - Ona to ovšem vidí, ale ten táta její je hlupák. Ráno má hrneček dobré kávy a rohlíček, v poledne když tu byla, dobrý oběd, večer chleba, pivo a skoro každý den dám jí s sebou do fabriky trochu kávy do flašky a chleba, protože odpoledne studenou nepiju a přece vždy trochu zbyde. - Ale spaní má ta Zuza, to je hrůza, každý den ji budím a někdy, když mám ustláno již a přijdu do kuchyně, spí ještě a celá obnažená. -

Když jsem vás vyprovodila to ráno a nazpět domů přišla, nemohla jsem se dotlouct, dvěře jsem div neroztloukla, pes štěkal až hrůza, a ona nic, jako snop spala a teprv za dobré čtvrt hodiny se přece probírala. - Říká, že se jí to v posteli a po pivě dobře spí a že se není v stavu vzbudit. Copak nevyvedla se snídaním. Já myslela, že jí Manky řekla, jak to má udělat, a proto nevšimla jsem si, jen jsem se jí zeptala, ví-li, jak se káva dělá. Že ví. - Ale čerta věděla! - Hodila umletou kávu do vařícího logru, a když se hodně zavařilo, vlila to všecko do mašiny. Já pořád, co je to za ošklivou kávu, kdežto přece pražená tak pěkná je; - jdu, když právě nalejvala, a tu jsem viděla, jak vařila kávu. Povídala, že jí Manky nic neřekla, že ji tedy vařila jako doma. Jinak jsem s ní spokojená, ona je úslužná a nic ji nemrzí, kdyby měla nevím kam jít a co dělat. Já jí neříkám Zuzl, ale Manky — nejsem v stavu zvyknout na její jméno. - Pan Vidák nemohl Tě zapomenout; po kolik dní nesměla jsem ráno k Tvé posteli; hned vylítl, štěkal a na postel skákal, jako bys tam ležela, - také Tě očekával k polednímu na prahu. Druhý den po vašem odjezdu vyčistily jsme mu blechy a umyly ho, ale do krve byl sežrán od nich. — šumovky Ti posílám tři a trochu kávy, nechceš-li ji dát Langhamrové, dej ji Borce, půjdeš-li do Chrastavic, — ona ji ráda pivala a myslím, že jí teď nemá. - Pozdravuj je a řekni Borovi, aby přijel s vámi, že ho dovedu k některému poctivému advokátu. Milá holka, Tobě se to zdá jiné být, než to bylo, - to dělají okolnosti a časy, a ty mění i lidé poněkud; já bych tam našla přece své staré poctivé známé. Dnes odejel z Prahy pan baron; že Tě pozdravuje. - Ty dni mě fotografírovali; ještě jednou musím sedět Quastovi, který mne do kamene ryje, a potom mě budou tisknout. Na fotografii jsem hezky trefená. Je to již v novinách ohlášeno, že vyjde moje podobizna, jen aby to bylo k čemu. Ta spisovatelka, co sedávala u domácích na schodech, umřela - chudák! U nás je celý den zavřino, jako v klášteře, a přestalo čumění a omrzování a večír, když nejsem doma, Zuza je hned žene. - Pozdravuju Tě a líbám, a

pozdravuj všechny známý, také frajle Manky - a Naninku, a úctu vyříd' p. převorovi. Piš hned, a kdy hodláš přiject. Posílám Ti marku, abych nemusela platit pokutu. Bud' zdráva! Sbohem.

Tvá upřímná matka

B

298. Doře Němcové — 6. srpna 1859

6/8 59

Milá Dorinko! List Tvůj dostala jsem včera. Dle datum psala jsi ho druhého, na poštu dán je ale čtvrtého teprv? - Šestého dostala jsem ho, dnes Ti píšu, ale přece bude pozdě, abys mohla ject s Ledvinou, když, jak píšeš, v úterý, to jest devátého, pojede. - To jsi měla dříve psát; ráda bych, abyste byly ten týden přijely, neboť zůstanu od zítřka prasárna, i v noci, an Zuzl do služby vstoupí. Já si konečně nic z toho nedělám, ale přijede ten týden i Jarouš, bude potřebovat prádlo, aby se mu zase vypralo, já také dostala dnes svůj čas, budu mít co práť, předplacení mi také vyjde — a s Jaroušem do hospody chodit draho by přišlo - doma pak vařit a pro všecko si jít nemohu a platit za každý krok též nemohu. — S praním je to také těžko. Ráno vstanu v 6 neb 6 1/2, ustelu si, potom dám snídání - zaleju květiny, zametu, jdu dolů s Vidákem — potom si zamknu, koupám se a teprv se učešu a ustrojím. Při snídání dávám kanárkovi. - Potom podívám se do Morgenpostu, který mi každý den posílají, a nepřijde-li nikdo, píšu trochu. - V poledne jdu k obědu a při obědě dočítám Morgenpost - a někdy sedne Lambl k mému stolku a obědváme pospolu. - Strava je dobrá a dost; polovic masa vezmu vždy domů Vidákovi, kterého tam vzít nemohu. - V hodinu jdu domů, dám Vidovi žrát, jdu s ním dolů, vypiju si trochu studené černé kávy, a když byly ty horka, obyčejně jsem si trochu lehla, protože jsem věru tuze slabá a celý den jako v ruské lázni pot ze mě se lije. - Potom trochu píšu, nebo někam jdu, když se mi stýská, a někdy dostanu visitu já. - Večer přijde Zuzl, přinese vodu, pivo, něco k večeři - a jíme; někdy uvaří, což ona již trefí. - Po večeři zase trochu čtu neb píšu, potom se vykoupám a jdu spát; - bývá obyčejně k půlnoci. - Čtu nyní Westermanna nový běh — George Sandové Jean Žižka - a nyní dostane Macaulay, Historii Anglicka v němčině - což budeš i Ty moct číst, je to krásné čtení. — Ráno a večer chytám

štěnice, jichž tu ale nyní není mnoho; ale much je na čerty, a musela jsem předešlý týden okna mýt. Také jsme - totiž já sama - prala, a to vařila Zuza - maso, brambory a rajskou vomáčku -, měla radost, že jsem ji to nechala dělat. - Jenže chtěla strouhání na stole zadělávat. - Měla jsem hodně prádla, protože jsem vyprala i ty krvavé košile Tvoje a moje a plachty, co tu zůstaly. - Ráno v pět hodin jsem vstala a tak jsem si spěchala, že jsme v jednu s poledne pověšeno měly; pěkně všecko na sluněčku uschlo. — Bylo toho plný tři provazy — 6 košil - 3 plachty, 3 sukňe — 6 ručníků, 6 párů punčoch a Zuzino prádlo; no - nebyla jsem čerstvá? - Odpoledne šla jsem do visity ke Krejčovic -jeli dnes ven všickni — k Berounu a zůstanou tam přes prázdniny. - Máme tu nyní jako v škatulce čisto! - Jarouš dnes týden znenadání přijel s Jiskrou - až jsem se ho lekla -, měl roztrhané boty a neměl dost peněz na nové, které si chtěl koupit v Libiši za 6 f. KM. Měl jen 4 f., protože si koupil ten vak a od barvy klobouku a některé maličkosti, — proto také nejel po dráze do Nymburka, ale šel do Libiše pěšky, tam zůstal pár dní a myslil, že přijde s dobrými ještě botmi do Nymburka, kde si je chtěl dát spravit, ale zatím mu praskly a bylo po všem. Tu si nechtěl dát dělat u našeho ševče, a potom, když neměl boty, byl by tomu rád býval, aby je byl měl; náhodou měl v Libiši švec pěkné a dobré boty hotovy, a že mu je nechá za 6 f. — Co dělat - dal tedy všechny svoje peníze, a že Jiskra právě do Prahy jel, přijel s ním se radit, kde vzít ostatní 2 f. KM. Co jsem měla dělat, musela jsem mu je dát sama a pár krejcarů, aby měl potom na cestu do Nymburka, kde dosud je i s Zapem. Byl se mnou u oběda a odpoledne vyprovodila jsem ho k vozu a jel. Poslali mně Jiskrovič dvě živé slepičky, kočínčinky; co s nimi - chudinky, byly tak krotký, pěkný, dala jsem jim žrát a nechala je přes noc, a ráno nesla je Zuzl k Fastrové, která je koupila. Bylo mi jich líto; ale nasraly nám plnou kuchyň. -

Těší mě to, že se Ti v Staťticích líbí, ale závidím Ti, že jsi tam, kde bych i já ráda ještě se poohlédla; - na Rýzmburku věřím že se Ti líbila vyhlídka! - Je to vůbec krásná tam krajina; já píšu paní Bendové, a panu Bendovi odevzdej přiložené Myslivecké zábavy — snad ho v tom přece něco těšiti bude a něco třeba zase někoho jiného. - Já doufám, že Ti to pobytí v lese dobře udělá a ta venkovská strava. Já sotva že se letos tam podívám, leč že by sem Bor přijel, abych s ním jela a jedna cesta aby mne nic nestála, na zpáteční bych si už obětovala. — Já vyhlížím špatně, a mám dobrou stravu, ten tok mě trápí. - Do Bydžova nevím budeš-li moct, a dokonce na pouť; to ani nebudeš ještě doma. Já poslala jim klobouk z barvy a psala jsem jim, aby se nehněvali. - U slečny jsem byla dvakrát, ale nebyla nikdy doma — musím tam ještě jednou jít. Pan Čejka je venku u Neuberků. - Profesor Staněk též. — Že baron 27. odejel, psala jsem Ti, a že jsme byli poslední večer v Podole na večeři? — Klíč ještě nedodělal ten

obraz a litografie není také ještě hotova. - Budu-li mít jeden nazbyt, pošlu paní Bendové jeden na památku. - Fotografie je podařená. - Paní Palacké je pořád špatně a kdo ví, zdali bude moci do Vlach; zvali mě tam, ale já se zrovna bojím jejího naříkání. - Ty chodíš tedy na honbu a Jarouš jezdí na pole a nahý jezdí plavat koně. Odřel si celou prdel a málem by ho byla kobyla shodila do vody. - Takové avantury jsou vám zdravé. - Paní Zaitzová má dceru; zítra budou slavné krtiny. - Stulcovic a Forbachovic mají vypověd, také pan Novotný - ale ten to zase uprosil. Pan rytmistr mladé té paní je zde — a bydlí u ní. - Slečna domácí přijela z Vídně. - Ta spisovatelka ubohá, co sedávala na schodech a na naší kistně, umřela. - Paní Šlenkertka je v Roztokách na zdravém povětří. Byla jsem si ten týden ve středu ráno u Fingerhutů pro rum; když jsem se vracela, potkal mě na plácku Vojtěch F., a vida, že jdu od nich, myslel, že jsem byla u něho, a chtěl mě vratet. Já ale nešla s ním, slíbila jsem mu ale, že přijdu v pátek předpolednem k němu. - Druhý den ráno přinesl mi listek do divadla; dávala se veselohra Čech a Němec, ale předělaná, a jednoaktový kus - Český dobrovolník a francouzská selka - k prospěchu ml. Kolára. - šla jsem tedy; začátek byl v 5 1/2 v aréně; měla jsem číslované sedadlo v prvním poschodí. Byla tam už Tennerová

[- - -]

299. Jaroslavu Němcovi — 12. srpna 1859

Milý Jaroušku!

To si asi pomyslíš, proč jsem Ti nepsala dříve? Neměla jsem groše a nikde nemohla jsem si vypůjčit. Krejčí, Staněk, baron, všecko pryč, a kde jsem co měla, jsem jak víš vybrala. - Od pátku neměla jsem ani vindry v domě, ani na oběd ani na večeři, byla jsem živa jen od kávy; marky vyšly mně už v úterý předešlý týden. Včera nevěděla jsem si už rady, bylo mi od žaludku už špatně, tedy jsem si přece na jednom vypůjčila 3 f.; a tu večer přijede Dora a Manky, aniž jsem je čekala, a výloha bude zase větší a 25. ještě za kolik dní nebude. - Poslala bych Ti byla ráda víc, ale nemohu než i f. - Jestli se tam zdržíš přes 25., tedy Ti potom pošlu ještě, - ale do té doby nemohu, to bych Ti darmo slibovala. — Piš mi hned, jestli jsi to

obdržel, protože to neudávám. - Tvoje psaní z Kolína dostala jsem dříve než z Nymburka, poslice přinesla ho teprv ty dni a boty. -Měl sis také poslat tu roztrhanou košili. Jakkpak tam mezi těmi pány obстоjíš s Tvým oděvem? - A kam hodláš tamodtud? - Jak se mi zdá, nehodláš už do Poříče a do Střížkova? - Dora pojedje v neděli neb v pondělí do Bydžova, oni by se zlobili, kdyby tam ani nepřijela, ale nezůstane tam dlouho, a potom nebude-li to nic koštovat, neboť koštovala ta cesta hodně. Táta snad také přijede už ke konci měsíce a potom já bych ráda ven a skoro nejraději k Domažlicům. Dora byla na Rýzemberku na honbě na veverky - a tuze se jí tam u myslivců líbilo a kroj lidu okolo Plzně, kde právě na ten svátek byly. - Pan baron dosud nepsal a Staněk tu není jen v neděli. - Byla jsem také onehdy u p. Vojtěcha Fingerhuta a on u nás a také mi přinesl lístek do divadla. — Až přijdeš domů, dovedu Tě k němu a podíváš se na jeho krásnou sbírku stereoskopických obrazů a fotografií a mapy anglické, knihy a ilustrované anglické noviny. - To je jiný člověk než Ferda. Zdálo se mi ty dni, že jsem se za Tebou dívala, jako bysi odcházel, a měl jsi u bot hrozné veliké paty, a jako lodě vyhlížely, že jsi sotva v nich nohy táhl. — Jen když po tom Labi jezdíš, dej pozor, a při koupání; zde se po sobě kolik lidí, i jeden z nejvýbornějších plavců, mladý kupecký syn, utopili. - Manky vyhlíží o deset procent horší, než když jela ven. Zuzl dostala službu na Vyšehradě u jednoho uzenáře. - Copak B—? Od kohopak jsi čekal list, z Libiše? - Já sotva do Lobkovic pojedu, paní Palacká tam není, ani Riegrová. - Ráda bych tě už zase viděla, ale lépe přece, když ještě zůstaneš, kde se máš dobře. - Pan Klíč nebyl od té doby u nás, čerti vědí, co myslí s tím obrazem, a nevím, kam pro něho vzkázat. -Líbám Tě srdečně! Bud' zdrav!

B

Posílám Ti mark. — Piš brzy.

300. Františku Ladislavu Riegrovi — 7. září 1859

Prosím Vás, pane doktore, můžete-li, zapůjčte mi do neděle 3 fr.; musela jsem z měsíčního [zaplatit] činži a činžovní groš a za Jaroslava konto ševci a krejčímu a tím přišla jsem do nesnázi. Neobtěžovala bych Vás s takovou žádostí, ale nevím, kam se obrátit, an všickni

ostatní známí moji venku jsou. - V pátek 9/9 přijede můj muž a v neděli Vám je s poděkováním přinesu. —

S úctou a šetrností zůstávám

Vaše služebnice

Božena Němcová

7/9 59

301. Karlu Němcovi — 8. září 1859

V Praze 8/9 59. —

Milý Karle! Není mi už možná déle na Tvůj list čekat. Ani žádnou vědomost o sobě nedáváš - cožpak se Ti pranic po nás nestýská, abys, když chvíli kdy máš, vždy několik slovíček napsal. - Či se hněváš, že jsem Ti neposlala v posledním listu žádné peníze. Milý hochu, Ty si nemůžeš myslit, jaká je tu bída o groš, co s tou wojnou to začalo. - Za jeden tolar váš papírový muselo se dát 2 f. KM našich peněz, pomysli si tedy, jak nízko naše peníze stály a dosud stojí. -Oč ale peníze padaly, o to zboží všeho druhu a potrava vstupovala, že už nebylo skoro možno žít. - K tomu ty věčné platy na ty vojáky; - kdyby nebyl se ustanovil ten mír, byla se strhla ve všech rakouských zemích revoluce, a ono tomu není konec, kdoví co na tom kongresu vyvaří. -To jediné dobré, že se zastavil odvod, - sice nevím, Karle, jak bychom Tě byli uchránili, neboť brali i finančníky. Nyní to rozpouštějí, i ty dobrovolnické sbory, a je lidu všude nazbyt, a co toho potloukli. Ti naši generálové se špatně zachovali, naši vojáci byli částí velmi udatní, ale mnoho jich uteklo k Francouzům. Náš císař ztratil nemocí a bojemi



k 90 000 vojáků, mimo těch, co jsou zmrzačení na celý život; jako jich mnoho nyní v Praze vidět, bez ruk, bez obou noh, bez brad a takových ubohých, a někteří pramladí lidé. - Na svatodušní svátky, jak jsem Ti psala, jel táta do Maierhofnu na bavorské hranice ten archiv kolovratský revidýrovat. Byl tam až dosud; ty dni má přijet zpátky. -Já tu byla zatím sama, a byli jsme my Češi všickni pod přísnou policejní dohlídkou. Byli u mě také prohledávat, hledali ruské korespondence. - Ovšem že nic nenašli, ale nedostávala jsem odnikud listy a moje listy do Slovenska také nedocházely, všecko to nejspíše otvírali a neposílali. -Možná tedy, že i Tvůj list nás nedošel a moje žes Ty nedostal? Piš mi o tom, bylo by mně to přece tuze divné, abys po tak dlouhý čas byl nepsal, - a možná že Ty si to také myslíš o nás? - Až táta přijede, přiveze si pár zlatých s sebou, a tak Ti budem zase moct nějaký groš ten měsíc snad ještě poslat. - Vidíš, z toho divadla ještě nemám těch 40 f., a tak bych je potřebovala jako sůl; máme někdy nouze dost. - Já také jsem pořád churavá, divil bysi se, milý Karle, jak jsem sestárla. - A co Ty děláš? Bože, já se namyslím na Tebe, vstávajíc léhajíc, a tak se mi někdy stýská už po Tobě, že bych se hned k Tobě rozběhla, kdyby to mohlo být. - Jakpak to bude s Tebou, rekrutýrka je odložena na jaro, chtěl bysi prodloužit si nechat pas a jít do Hanovru až do jara a potom přijít domů? Jestli to chceš, tedy mi piš a vypočti, co bysi na cestu potřeboval, já bych Ti to hleděla zaopatřit. - Kdybys tam ale zůstatí mínil, tedy si budeš muset přece nechat pas prodloužit. - Já Ti budu ještě skrze to psát, až táta přijde. - Já tu mám jednoho dobrého přítele, který by Ti, kdybysi chtěl zjara do Anglicka, tam někde místo zjednal, a i na cestu Ti s penězi pomohl, nyní ale právě také nemůže. - Kdyby to bylo radno, snad bys mohl i v Praze u Fialy být přes zimu a naučit se zatím anglicky? - Rozmysli si to všecko a piš mi, jak ten čas ještě upotřebit chceš, co Ti pas trvat bude, aneb když bys ho prodloužit dal, co do jara hodláš dělat? - A piš mi, co bys na cestu nejvýše potřeboval při vši skromnosti, a jestli tam zůstaneš ještě, co od šatstva nanejvýše potřebuješ a máš-li dluhy a mnoho-li. Řekni mi vše upřímně, abych se Ti mohla o něco obstarat. S tím panem Šebkem nevím co to bylo, jestli můj list nedostal, aneb měl také s tou vojnou ztrátu peněz a velké vydání, ono to velké boháče strhlo, milionáře. Josef Frič je také v Londýně, píše v ruské redakci časopisu jednoho ruského, který tam vychází. -Václav, jeho bratr, právník, byl také vypsán k odvodu; ze strachu ale neřekna rodičům nic, vypůjčil si peníze a jel do Hamburku; tamodtud psal, že jede do Londýna a tam že zůstane. To také udělal; je tam s Josefem a je tiskařem v impresi ruské, co Josef je. - Kdybys byl měl pas vystaven i do Polska, mohl jsi dostat nyní dobré místo, vlastně jistou službu u jednoho hraběte. Hanka to objednával, ale to ovšem pro Tebe ještě není. Ale do Ruska, Karle, až dále, musíš, já Ti zaopatřím dobré doporučení a tam si můžeš nadělat peníze, a když by se Ti tam nelíbilo, přijít domů; zatím to bude u nás lepší. Kdybysi snad do

Vídně šel, abys blíže měl k Praze? Že bys tam měl lépe na všem? Promluvila bych s panem Fialou i také bych Ti tam zaopatřila dobré doporučení, a že bys tam měl příznivců více než kde jinde. To bys ovšem se mohl domů podívat. - Nevím ani, jak Ti nejlépe radit, abys měl lepší postavení a abych Tě zase jednou viděla; ach kdyby těch peněz bylo, já bych k Tobě dávno byla přijela. — Až teď táta přijede, pojedu asi za týden na čtrnácte dní ven - sice bych se ještě rozstonala a nemohla potom pranic pracovat. Já jsem si beztoho poslední čas málo vydělat mohla pro tu churavost; jsem tak celá sklíčená, a dělá to ta věčná starost a zármutek a ty myšlenky po vás. - Jarouš je už kolik neděl pořád venku. Zap dal mu na cestu, a potlouká se po farách a pánech jakožto akademik a vyslanec Archeologické společnosti a kreslí staré kostely a stavby pro Památky, což on výborně umí. Je veliký, snad větší než Ty, a silný nyní a dosti zdravý, neboť koupání studené ho vyhojilo. - Je hezký kluk a podivil by si se jeho rozumem. - Vydělá si už na ty cesty a tak i na barvy těmi kreslinami, a také jinak by mu zle bylo při malířství, neboť my, vyjmouc tu stravu, málo mu dát mužem. - Nyní je v Kutné Hoře a tamodtud půjde na Sázavu. - Dorinka byla s Manky v Domažlicích, jely s formanem, vlastně šla hned z Domažlic k Bendovům, myslivcovům, kteří jsou v Staňticích a dobře se jim vede. Byla tam tři neděle a já byla tu prasárna, an i Jarouš už venku byl. -Dělali jsme to pro uspořené. Táta tam měl stravu v zámku, Jarouš se na těch farách také dobře měl, Dora u myslivců taktéž, jen já si tu nic nepřála a mnohdy [ne] měla jsem dva tři dni s Vidákem nic než kávu k obědu. Kdybych si byla vařila, nebyla bych mohla psát a bylo by mě to také stálo mnoho. Však jsem na Tebe vzpomněla, že Ty nic lepšího nemáš. -

Tedy dala jsem jim pár zlatých na cestu, aby venku byli, a tu jsem se raději dřela. Nyní přijede táta, Dora je už doma a Jarouš také přijde, a tedy půjdu zase já trochu ven, abych se zotavila, někam, kde mě to mnoho stát nebude, a bych pro svoje práce něco vyzískala. — Dora je větší než já a skoro tak silná; letos bude dělat z frančtiny zkoušku a potom snad půjde do toho pedagogického kursu na Malou Stranu. — Ze Švýcar nedostala jsem žádnou odpověď, tuším že tam Kodým už není. Ta thuja je velmi vysoká už, co jsi mi přinesl; do jaké země mám ji přesadit a kdy? — To jsem Ti psala skrze p. Fialu, že ty květiny, cos mu popsál, skoro všechny tu má, až asi na dva neb čtyry exempláry, to že by ale nestálo za porto. — Píšu Ti to, jestli jsi můj list nedostal, abys to věděl. - Jsem fotografovaná a chtějí můj obraz vydat v litografii; jestli ještě dlouho domů nepřijdeš, pošlu Ti jeden aneb, dostanu-li, fotografii. Krejčovic mají zase holčičku, jménem Dobrovka, a pan Staněk profesor Ludvičku. Pan Erben učitel se žení, i pan Ryšavý. - Pan šťastný je dosud na venku, snad už ani nebude moct učit. - Jakkpak je s Tvým zdravím? Piš mi všecko, kdyby Ti to tam nesloužilo, tedy musíš domů, to

já, kdybych nevím co měla dělat, Ti peníze na cestu zaopatřím, jen mi, prosím Tě, hned piš, než půjdu ven, abych Ti to mohla nějak zaopatřit, co bys potřeboval; buď tedy tam někam, aneb domů. Ani nevím nyní, co děláš, jsi-li zdrav, živ, nebo jak s Tebou. Vzpomněla jsem, že jsi měl asi hodnou robotu, když tam v Sanssouci to panstvo bylo, vid'š? Ale vám to, chudáci, asi málo vyneslo? -Jakpak do té Živy o těch květinách a těch talutmaurách? -Vidíš, Krejčí by Ti zajisté pár zlatých dal, a třebaš napřed. -Popiš to německy, jestli Ti to lépe půjde, a kde nemáš výrazu německého, tedy latinsky, jak to jmenujete, anebo to vysvětlí, já to potom spravím. Popiš, kde je to a kdo to prvně začal a jaké a mnoho-li tolik a tolik stromů ovoce dává - jak se to pěstuje a jak by se to zavádět mohlo nejlacinějším způsobem, a i v privátních zahradách, také mnoho-li tepla, jak a kdy se topí. - Mně se zdá, že to prvně zavedl královský zahradník krále Ludvíka XIV. V Montreuilu ve Francouzích obohatilo pěstování broskví v talutmaurách celou předtím bídnou krajinu. - Anebo vykresli a popiš některou část parku v Sanssouci? - Nebo některý vzácný a užitečný nový strom aneb květinu? - Je-li Ti to snadněji, piš to v listech třebaš. „Z listu mladého zahradníka v Sanssouci“ nebo „Z parku sanssousekého“. - Třebaš zcela tak, jak bys to pro mě popisoval. — Anebo druhy ovoce, co tam máte, - aneb o aranžování květin při těch slavnostech! - O hroznech s těch zdí a podobné věci. - Vždyť to můžeš jen tak prostonárodně napsat a ne mnoho najednou, naučíš se přitom i rozmýšlet o věcech. - Eminka chodí zase do frančtiny s Dorinkou, aby se dokonale v té řeči vzdělala. - Hezká je to holka, hodná, a nic se nemění; zvláště krásné černé má vlasy a nosí je pořád ostříhané a tak hezky se jí vlní. - Dorinka je už mužnější. Klemenka je zase nyní u babičky ve Vídni. Viluška je velmi hezká holka a velká už, ale myslím nejhezčí ze všech bude ta malá Milča. Zůstávají nyní vedle Křížku, naproti Apollo, v tom žlutém domě. Ony Tě vždy pozdravují a ptají se na Tebe, i u Špottů. - Pan Honza Palacký se oženil, vzal si jednoho advokáta dceru a odstěhoval se do Mnichova. Paní Palacká tuze těžce stonala celou zimu a dosud není zdráva. Jede s neděle do Vlach do Nizzy a pán s ní. - Pan Rieger je redaktorem českého konversačního slovníku, který má ke 4000 odbíratelů, jen Čechů! Bendi Té také pozdravuje, přesrok bude už vysvěcen. Dr. Jurenka je ženat, je doktorem v Březnici a má dceru Boženku. Pan Vorlíček, jak víš, je učitelem v Nymburku a vzal si dceru plechatého Červinky, nejhezčí děvče v celém Nymburku. Marie slouží na Smíchově v jedné fabrice a Pilz musel také do Itálie, nevím, jestli je nyní propuštěn. Fialovic vdané dceři vedlo se špatně, muž její přišel ze služby, a byla dlouho u rodičů, než zase dostal malou službičku privátní. Tak nyní, milý Karle, prosím hned piš, abych v týdnu měla psaní. Nevyplácej je. - Pozdravuje Tě Dora a líbá. A já Tě stokrát v duši líbám a objímám. Tvá upřímná

Matka

302. Karlu Němcovi — 16. září 1859

16/9 59 –

Milý Karle! List Tvůj obdrželi jsme včera ráno 15/9, čemuž jsem velmi ráda. - Myslela jsem ovšem, že tam ještě zůstaneš, ale když jsi už výpověď dal, tedy přijed' spánembohem domů, že Tě rádi vidět budeme po tak dlouhém čase, to víš, dokonce já, - a také mě to těší, že jsi zdravější. - Ale milý Karle, já chci v pondělí, to jest 19/9, trochu na venek ject - chtěla jsem do Domažlic ject, ale tam bych potřebovala více na cestu a déle bych se zdržela, - pojedu tedy do Bydžova a do Skalice a vrátím se as 8/10 neb na-nejdéle 10/10 do Prahy. - Myslím. tedy, Karlíčku, abys sis to tak zařídil, bychom bud zároveň do Prahy přijeli, aneb abych já o den dříve doma byla. Ráda bych Tě přivítala spolu s ostatními, a kdybysi jel rovnou cestou domů, nenatrefil bysi mě ještě doma, což by snad ani Tobě vhod a milé nebylo. - Myslím tedy, abysi stávil se v tom Berlíně, budeš-li mít k tomu prostředků, a potom abys jel do Sagan a tam se několik dní zdržel, já jsem Marii o tom psala a že se tam stavíš. - Mohl bysi tamodtud podívat se do Muskavy, to není snad tak daleko, mohl bysi snad pěšky a vak nechat v Saganech, kam bys beztoho se vrátit musel. - Ze Sagan potom přes Dráždany domů. - V Drážďanech mohl bysi též den se zdrzet, to nebyla by už tak velká rubrika, ten nocleh, a za výstavu nedáš nic. - Ze Sagan mohl bysi psát pár řádků, kdy odejedeš a jestli ráno neb večer a zdržíš-li se v Drážďanech a jak dlouho, - abychom Ti přišli naproti do nádraží. - Tak myslím že to bude nejlepší - Ty ještě něco uvidíš a já se také trochu venku do té doby zotavím. - Jen jak to bude s penězi. - Táta posílá Ti 5 fr. KM. - Chtěli jsme je zde proměnit, ale žádají tuze veliké ážio, snad si je budeš moct lépe u vás proměnit. - Já bych Ti byla také něčím ráda přispěla, ale na ten spěch nemohu; avšak myslím, že nebudu potřebovat všechny ty peníze, co jsem dostala na cestu, mám 15 f. KM; až tedy do Skalice přijedu, budu vidět, co mne cesta stála tam a co bude stát nazpět, a myslím zajisté, že mně pár zlatých zbyde. - Ty bych Ti proměnila a poslala do Sagan; -dostanu-li ale zítra neb pozejtří něco ještě, tedy Ti to pošlu ještě do Sanssouci. - Hleď tedy jen, abys přišel do Sagan; ty knihy prodej, když jsi je četl, byly by Ti také na cestě obtížné. - Co se týká hranic, to se neboj a udej, že to máš svoje Reiseeffekten, nic jiného.

Beztoho budou vidět podle vandrovní knížky, že jdeš domů, tedy se nepotřebuješ bát, a nového nic nepovezeš. - Psala jsem Marii, mají-li nějaký starý kabátek pro mě nebo sukni, aby Ti to dala s sebou, — sukni musela by ale rozpárat a jen tak složit, jako by to nějaké příkrývadlo bylo. - Psala jsem jí také, že by mně milé byly fotografie jejich, třeba jen malé na voskovém plátně bez rámečku. - Vandrovní knížku musel bys nechat si v Berlíně podepsat, kdybys tudy jel, a všude se s ní výkaz a dej si na ni pozor. — Hled také, abys dostal dobré vysvědčení od p. Fintelmana, kterému od nás úctu vyřídít nezapomeň a poděkování za vše, co Ti dobrého udělal. — Co se . šatu týká, to snad už nějak domů dojdeš, a doma se to potom zařídí i s prádlem, jen si to všechno pořádně slož. — Dětem nekupuj pranic, to bylo by zbytečné, ony toho nežadají a budou rádi, jen když Tě zase uvidí, vždyť holečku nejsou již děti, ale velcí už, jako jsi Ty byl. Co se toho květinového semena týče, nemohu Ti psát; byla jsem u pana Fialy, ale nebyl doma, a nyní tam už nemohu jít, aby se psaní nezdrželo. Vezmi mu, co bys myslil, že je vzácné - a nové. - Až přijdeš, to Tě asi budou také žádat, abys v Museum na zahrádku dohlídl; snad by jim také milá byla některá semena, cizích bylin neb užitečných, která by se mohla tam sázet. — Stranu toho článku, té angličiny a ostatního promluvíme, až přijedeš. - Nechceš-li ale v Saganech se stavit, to nevím tedy, jaké to bude? - Bylo by to nejmoudřejší a babičku by to také těšilo, však ji sotva více uhlídáš. - Do Aidy se ale zase nezblázni. — Jestli jsi strýcovi nepsal, tedy ho odpros a poděkuj se mu; to víš, on je zase dobrý, když mu dá dobré slovo. - Možná že Ti dá také pár grošů na cestu. - Pan Šafařík není v Berlíně, je doma a churav. - Palacký mladý je v Mnichově. - Nemáš-li tam známých, abys mohl u nich spát, a stojí-li dráha mnoho, tedy raději nejezděj a jed přímo do Sagan. — Já budu hledět co nejdřív se vrátit, možná že před 8/10, na každý pád Ti budu psát do Sagan, kdy odjedu, a těch pár zlatých Ti pošlu. - Bůh Tě opatruj a sproved' šťastně domů, kde Tě všickni s radostí čekáme, zvláště pak já. —

Líbajíc Tě zůstávám

Tvá toužebně Tě očekávající matka.

Kdybych nepotřebovala tak nutně zdravého povětrí, zůstala bych doma, až přijedeš, ale potom bylo by pozdě, a já musím trochu ven. Už si z toho nedělej nic - a úží těch pár dní také, abys ještě něco viděl. Pěšky ale nechod' ani z Děčína, to Tě nebude už mnoho stát. -

[Adresa:] Prag. / An / Herrn, Herrn Karl Němec / Gartnergehilfen im königlich-preußischen / Hofgarten in / Neuen Palais / (Sanssouci bei Potsdam ) / Preußen.

[Zpáteční adresa:] Frau Božena Němec. Fleischhauergasse Nr. 1360/II.

303. Vojtěchu Náprstkovi — 3. října 1859

V Králové Hradci 3/10 večer

Panu Vojtěchovi!

Jak dle nadpisu vidíte, nejsem již v Bydžově, ale v Hradci, na cestě do Skalice, mého někdejšího domova. An žádná příležitost se nenaskytla, musela jsem zjednat si vozík; odpoledne jsme vyjeli a za tři hodiny byli jsme zde. Vlák odjíždí v 11 1/2 předpolednem a v 6 ráno - musíme tedy zde přenocovat; jede se mnou Jaroslav. —

Myslila jsem, že se dočkám v Bydžově odpovědi na můj první list, který jsem Vám 26/9 po poště poslala? -Obávám se skoro, přišel-li panu Vojtěchu do rukou? -Či nemohl psát? - Nevím, jak jinak o tom souditi, neboť myšlénkou, že by mně psáti nechtěl, ukřivditi mu nechci; a proto také píšu, abych uvědomila pana Vojtěcha, že jsem Bydžov, kamž list adresovati měl, opustila. - Zbyde-li mu tolik času, co by napsal několik upřímných slov, necht' vzpomene na vzdálenou přítelkyni a věnuje jí tu chvíli, -vždyť slíbil jedno pozdraveníčko jí poslati! — Chce-li tedy slovo splniti, necht' píše do Skalice, přes Jaroměř. Poste restante a na moje jméno. — Chci se tam zdržeti do 8/10 neb 10/10. Jestli na mne po mém odjezdu, dnes neb zítra, list do Bydžova dojde, pošle ho švagr za mnou, ale pochybuju, že byste byl psal. —

Strávila jsem zde několik pěkných dnů a obohatila si mysl mnohými krásnými ideami i zkušenos[tmi trp]kými; všude je toho pelyňku alespoň trochu natroušeno, a radost že v

některém živobytí tak vzácný úkaz je jako květ aloe, -toho důkaz jsem též zde viděla, nejednou. V pondělí 26/9 odpoledne šli jsme s Jaroslavem do Mlíkosrb, navštívit známého faráře. - Je to dědina 1 1/2 hodiny od města vzdálená a jde se tam přes Vysočana, dědinu na vršku ležící se starým dřevěným kostelíčkem, obklopeným starými krásnými lípami, a starobylým pivovarem, jehož stavba tvrdí se podobá. - Slunce hrálo jako v letě, obloha byla jasná a na obzoru modraly se obrysy vysokých hor, Ještědu nad Libercem - Jeschkenberg, jak ho Němci pokřtili -, Rumburku za Jičínem, skupení hor krkonošských a nad nimi nade všemi sněhem obsypaná hlava Sněžky. -Jaroslav šel opodál kresliti si kostelíček, já pak lehla do trávy a přála si, aby vedle mne seděl můj milý pobratim a se mnou se díval po úrodné krajině. Po rolích a lukách hemžil se pracující lid; jedni zašivali, někteří brambory dobývali motykami, někteří je ruchtadlem vyorávali, na bahnitých lukách obraceli otavu a okolo močarín sekali sítí. - Na polích fabrikanta vykopávali cukrovku a klestili; při první práci bylo více mužů, při druhé jen ženské, - při zakládání do jam pracují i děti. - Muži dostávají od kopání 50 kr. r. č., ženské od 22 až do 30 kr. r. č., děti od 15 do 20 kr. r. č., ovšem beze stravy. [Prac]uje se od šesté do šesté, mimo hodinu polední. - Úrodnou [tu rojvinu protéká Cidlina, o níž platí přísloví „Tichá voda, ale břehy bere“; -podél jejího břehu viděti košaté, šedolisté vrby a tmavozelené olšovi; močariny po vlhkých lukách obrostlé jsou sítinou a povrch vody pokryt je širokým listem žluté vodní růže a drobnolistou lemnou. — Po lukách pasou děti stáda krav, černé, rezavě bílé a šedé barvy, na nichž viděti dobré chování. — Selské domky s dřevěnými podsíňkami a štítami, s slaměnými střechami bělí se uprostřed sadů, ovoce již zbavených. - Po návrších viděti háje březové a borové a okolo kostelíčků leporostlé kmeny jasanů, mohutné duby a krásné lípy, jichž ožlutnělé listí větřík střásá a po rovině roznáší. —

[---]

304. Janu Karlu Rojkovi — 13. října 1859

Jemnostpane!

Nevím sice, je-li syn můj Jaroslav ve Vašnostině domu, ale domnívám se, že je, neboť jsem ho k Vašnosti poslala s uctívou poklonou a srdečným pozdravem ode mne a mého muže,

důvěřujíc se ve Vašnostino přátelství. Kázala jsem mu do pondělí se vrátiti, an v úterý odjeti jsem hodlala. An se posud nevrátil, ač dnes již čtvrtek máme, musela jsem mu psáti, neboť se nemohu déle zde zdržeti. Prosím Vašnosti, račte mu přiložený lístek odevzdati, aby věděl, dle čeho se řídití má.

Byla bych i já Vašnosti ráda navštívila, kdyby Nové Město trochu blíže bylo Skalice, abych ráno si byla vyběhla a večer [se] vrátila - neboť na delší pobytí nezbývalo mně tolik času. Na druhý rok, dá-li Pánbůh zdraví, chci pobýti v této krajině trochu delší čas, a to neodepřu si toho potěšení Vašnosti navštíviti.

Poroučejíc se do laskavé přízně Vašnostiny zůstávám s nejhlubší úctou

Vašnostina služebnice

Božena Němcová.

V Skalici 13/10 59

305. Josefu Kolískovi — 15. října 1859

Mnohovážený pane učiteli!

Odesílám Vám slíbený opis; - že není pro každé, to jsem Vám již ústně byla napověděla. - Při příležitosti dostanete i Elegie a Musejní sezení od téhož spisovatele, a také Vám mohu posloužiti s úmrtním jeho listem, jichž ještě několik mám. - škoda že jsem nevzpomněla pověditi Vám o jeho pohřbu. -

Přiloženou knížečku obdržela jsem před odjezdem z Prahy; je v ní mnoho pěkných myšlének! - Líbo-li Vám, pane učiteli, prohlídněte si její obsah trochu. - Je to ovšem pro matky psáno,



ale myslím, že i Vy co učitel mnohé zrnko byste z toho vytěžil. - Pojedu-li zítra, můžete mně ji večer poslat. - Bude-li možná, chci se ještě odpoledne po školní hodině podívat do těch světnic, kde jsem po tři léta sedávala.

Pozdravujíc Vás, zůstávám Vaše přítelkyně

Božena.

15/10 59

306. Karlu Němcovi — 5. listopadu 1859

5/11 59

Milý Karle!

Mrzelo Tě to asi, když jsi zpozoroval, že jsme Ti zapoměly dát ty dva balíčky. Já to hned zpozorovala, jakmile jsi vešel na dvůr, - a když jsem prosila toho portýra, aby nás tam pustil, nechtěl dlouho, až potom přece Dora za Tebou běžela. Ale mrzí mě to posud, že jsem nešla sama, - já bych Tě byla jistě našla - ale ona Tě nemohla najít, blíže se bála jít a zavolat se styděla - přišla s nepořízenou zpátky. Mrzelo mě to tuze - ale byla jsem [ráda], že to táta neviděl, neboť on, jak jsi Ty odešel, ihned ke kase pospíchal, protože mu nemohli dříve na 10 f. vydat. - Jarouš šel též hned zpátky, sice bych jeho byla poslala a on by Tě byl zajisté vyšukal. - Stalo se. - Neřekly jsme nic tátovi, balíčky schovaly a šly domů. - Odpoledne když táta spal, zapakovala jsem to a poslala na dráhu -doufám, že to již máš, - né-li, hned se poptej - na dráze, recepis Ti přikládám. - Poslala jsem Ti jen dvě buchty, aby to ještě více nevážilo, - věru bych od kistny také víc dát nemusela. Nezmiňuj se tedy v psaní o tom; jedině to můžeš psát, že Ti buchty chutnaly, - rozumíš? - Já budu z toho vidět, žes je dostal. - Stýská se nám

po Tobě; jako by mi něco scházelo, když vstávám a léhám; byla bych přece jen radši bývala, kdybys tu byl mohl zůstat. Také táta povídal odpoledne: „Ani mi není dnes do práce, mám starost o toho hochu - jak to s ním přece dopadne, jestli tomu vojenství ujde - a jak mu tam bude. Naposled nebude přijmut ani. - Já bych ho byl také raději zde měl, já vím, že by mu to více prospělo, ale když to nemohu udělat, bůhví jak to dále se mnou bude, a z toho, co máme, kdybychom všechny živi být měli, - nevystačíme, - ale je mi ho dost líto!“ - Vidíš, on Tě má táta radši snad než dříve, an vidí, že jsi se přece ve světě vzdělal; piš nám tedy zítra neb v pondělí zajisté a poděkuj se ještě tátovi za všechno, ono ho to bude těšit. - Já mu 5 f. vynahradím; nemusí mně vrátit ty cize peníze, co jsem mu dala pro Jarouše. Za dráhu zaplatil 6 f. 21 kr., vidíš holečku, co by Tě cesta stála. - Neutrať si také všechno do krejcaru, co Ti táta dal do ruky. - Pan Fiala řekl dnes tátovi, že mu psal p. Reif, že bude žádat, aby Ti cesta vynahrazena byla. - Piš hned, a jak se Ti to tam líbí a jak jsi se upravil. - Já budu také ty dni Hansmannovi psát. -

Táta neví, že Ti píšu, huboval by, že nečekám na Tvůj list. Ty básně pošlu Ti v druhém listu. - Líbáme Tě srdečně, a jen brzy piš. Tvé matce. -

Vzpomínali jsme včera u oběda při bramborách, co asi Ty na Tvůj svátek máš? –

307. Karlu Němcovi — 21. listopadu 1859

21/11

Milý Karle!

Tvůj list jsme obdrželi a dle něho seznali, že to místo není tak špatné. Lidé jsou na světě rozliční a budeš mít ještě zlých a dobrých pánů a kamarádů. - To víš, že v Čechách ani na Moravě nenajdeš tu vzdělanost ani tu solidnost pánů a pomocníků jako v Němcích, ale materiálně, jak vidím, budeš se míti lepší a to také za něco stojí — dokonce pro Tebe, který jsi

v šatech i zdraví sešel. -Alespoň se zotavíš a ošatíš a potom můžeš dále jít, vázán nejsi nikde. — Stravu nenacházím drahou, zvláště snídání, a oběd, máš-li pořádný, není také dražší nežli zde. - Ono je nyní vůbec draho; zde je jedno vejce za 5 kr. nových a mouka na libře o dva nové dražší a ještě od prvního připlatí o jeden. Brambor čtvrtce za 15 kr. a pečivo všechno mnohem menší. — Když si to rozvážím, jsem ráda, že jsi na místě, kde přece dobrou stravu máš, zde bys vskutku neměl se dobře při té drahotě, která nám nastává. — Ty střevíce dostanu teprv ty dni od ševcové; pošlu Ti to potom všecko najednou. Mašinku Ti pošlu, ale myslím, že Ti je zdravější mléko, když je dostaneš teplé; abys tedy nevařil si ráno kávu, leč někdy odpoledne; ale černou také nepí často. Tu šálu dostaneš a také košili; tělo u té jedné bylo zcela dobré, dali jsme Ti nové rukávy a límec a máš ji jako novou. - Tabáku Ti táta také trochu dá. - Dostaneš to po 25. všecko; - každé zvláště posílat, to by stálo mnoho, to víš, musela jsem od těch buchet dát přes 30 kr. nových. Pošlu Ti také ty básně. - Hansmannovi jsem psala, že tam na vánoce přijedeš, a skrze to vojenství. - Ono se to asi zjara všecko směle; Maďaři si počínají velmi směle, žádají starou konstituci - Vlaši chtějí vyhnat papeže - Angličané je podporují a jsou proti Francouzům, a tak je všecko rozkvašené, že není naděje na jakýs pokoj. - Rakousko je v takové bryndě, že je bankrot nevyhnutelný, a v anglických novinách nadávají rakouské vládě, že jsou zloději, a nechtějí brát naše peníze. - Už i zde v Praze počínají si lidé houkat. - Byla tu slavnost ke cti Schillera, spískala to německá strana z ponuknutí z Vídně, aby se zavděčili Němcům. Byl tah s pochodněmi, dílem od studentů nesených, dílem od představených, profesorů. Z techniky nešlo jen 70 Němců, z gymnasia staroměstského skoro žádný, ani profesori, - z akademie malířské jen čtyři, a tak všude šli jen Němcourové, deutschböhmové — a kteří se báli. — V technice prali se Němci s Čechy již před slavností. - Šli s pochodněmi z university, kde se držela řeč, na Staroměstské náměstí, Železnou ulicí k divadlu, Kolovratskou třídou, přes nábřeží na most a na Malou Stranu na Valdštejnský plácek, kde bylo vystaveno poprsí Schillerovo a kde držel českou řeč Tomek a potom Němec jeden německou řeč. - Druhý den byl koncert a třetí den žranice na Žofíně, také v divadle hrály se po tři dni Schillerovy kusy. Wallensteins Lager, Wallensteins Tod a Kabale und Liebe. Byli výborové zvolení a každý, kdo chtěl jít s pochodněmi, musel dát 1 f. a k žranici 4 f. Jaroušovi kamarádi zaplatili, ale nešli. - Již jak se to rozneslo, povstalo vzbouření mezi českými a německými studenty na universitě i nižších školách, poněvadž se vědělo, že to má být kompliment Němcům a jakési přiznání se, že patří Čechy k Deutschlandu. Také to rozmrzelo každého, že se má dělat sláva Němci, který nebyl ani nejslavnějším, a Čechu některému, jichž jsme slavnějších měli, - ne, - a potom také se to zdálo zbytečným vydáním při té veliké bídě a nouzi mezi lidem obecným. - Shlukli se tedy čeští studenti, a když šel tah s

pochodněmi, rozdělili se v malé houfy a napřed a po stranách táhli s sebou - zpívající Hej, Slované - Kde domov můj - Šuselka nám píše - a pod. U sochy Karla Čtvrtého volali Němci - Hoch! a Češi Sláva! Potom zase, když provolávali Schillerovi Hoch!, křičeli Češi: Sláva Jungmannovi-! Klicperovi! - Bylo také množství policajtů, a když tah na Malou Stranu šel, zatáhli na druhé straně most řetězem. - Ale lid před pochodem se hrnoucí a studenti roztrhli řetěz, začali tlouct policajti, zbraně jim brali a byl to hrozný rámus, a kdyby nebyli potom němečtí studenti mezi lid pochodněmi vráželi, byly by se vraždy staly při tom. - Když se držely řeči u poprsí na Valdštejnském plácku, začali lidé a studenti čeští pískat a zpívat v chóru Hej Slované a Šuselka, - i museli nechat řeči a tak se ten skandál skončil. - V divadle bylo jen asi 200 lidí vždy. -Od té doby vše to ve všech těch hoších, a byl by div, aby z toho něco nepovstalo horšího, ona si policie v těch okolnostech, jak nyní jsou, ani netroufá kterého zatknout. Technikáři chtějí také zadat, aby měli české vyučování, jak císař slíbil. Pan Wenzig také napsal článek do Musejníka Rozjímání Rakušana - tak svobodomyšlný, že podobného nebylo u nás od panování Národních novin, - on v tom ale vždy se odvolává na císařské slovo a zákon a pod tou zástěrou takové ostré výčitky dělá nejen vládě, ale i úřednictvu, šlechtě, kněžstvu, zkrátka vyčítá všecky ty křivdy Čechům učiněné, to zúmyslné germanisování a špatnost vládního řízení. - Ku konci povídá zřejmě, že musí císař národnostem právo dát, co jim patří, sice že se budou jinam ohlížet a že to nikdo předvídat nemůže, jak se potom s Rakouskem stane, - neboť že se všickni národové ohlíží nyní po svobodnějším řízení a chránění svých národností, jakož toho Vlachové v posledních dobách zřejmý důkaz dali. - Čtrnáctého měli jsme ale my Češi slavnost; rekviem za Jung-manna. Bylo to již umluveno, že se čteně sejdem, - a také to bylo vskutku slavné. Žáci Zofínské akademie zpívali a dávala se krásná Vitáskova mše, u Sv. Klimenta v Klementinum. - Bylo nás plný kostel, i z venku přišlo mnoho lidí, - V lavicích sedělo profesorstvo, starší páni a paní. Studenti stáli vedle lavic vzadu a uprostřed kostela. -Mladší čeští spisovatelé Hálek, Barák, Kolář, Jahn a studenti z vyšších škol počtem asi třicet, černě přistrojení, stáli čtlemi řády z obou stran oltáře, s hořícími voskovými svícemi, Štulc držel mši v celé slávě a čtyry knězi mu asistýrovali. - K oltáři i od oltáře šli přes celý kostel knězi napřed a za nimi studenti dva a dva vedle sebe. Když jsme vyšli z kostela, byla nás plná Jezuitská ulice. - Byla to ovšem demonstrace Čechů na Schillerovu slavnost. - Nyní pracuje se o to, aby se postavil Jungmannovi krásný pomník, a sice před františkánským kostelem. Má to býti cínková, galvanisovaná socha, 10 střeoviců vysoká, májí dělat sochař Levý a Mencl líti. - Za dvě léta může býti hotová a potom budeme mít velkolepou slavnost zasvěcení sochy největšího našeho učence a vzkřísitele národnosti české. - V Berlíně slavili také Schillerovu slavnost, ale takové skandály tam byly při tom, až o

tom noviny píšou. Vehnali ti buršikové ženské do nějakých příkopů a zdvíhali jim krenolíny a tak tropili, až musela přijít stráž. Sie wollten, wie sie sagten, den Frauzimmern bischen Skandal machen! - Dostaneš-li náhradu za tu cestu, tedy pošli raději panu Fintelmannovi na ten dluh něco; - to je čestná věc -! Možná, když mu budeš psát a pošleš mu alespoň polovic aneb část dluhu a poprosíš ho, aby se nehněval, že mu to nemůžeš najednou oplatit, že Ti třeba ostatní část' odpustí, - ale na každý pád mu piš, a co můžeš, pošli, neboť nevíš, nebudeš-li ho ještě někdy potřebovat, a kdybys i na nic nedbal, musíš to učinit pro zachování dobré památky u něho. - Předešlou neděli dával se Tartuffe, co jsem přeložila pro české divadlo. Dostali jsme lóži od direkce. Bylo ale velmi zima, pěkný den a první představení v jízdárně, nesešlo se tedy tolik lidí, jak by se bylo jinak sešlo, přece ale více, než bývá v německých představeních. - Nejvíce odrážela lidé zima -neboť se v Novoměstském divadle topit nemůže, a tudy je tam jako na ulici. - Proto se ale kus ten velmi líbil a dobře se obecnost bavilo. - Herci hráli lépe než jindy a pěkné byly i kostýmy. - Já měla jen lehké botky a plást tibetový, protože mně můj plást doposud z Bydžova neposlali, - nastydla jsem tak, že mi kolik dní špatně bylo a není mi dopodnes kale. - Honoráru dostala jsem 20 fr. nových, ale nezbyl mi z nich ani krejcar. - 5 fr. byla jsem ještě dlužná krejčímu za Jarouškův oblek, 5 fr. paní Šlenkertce, co jsem si na stravu vypůjčila, než jsem jela ven, a které jí táta nechtěl dát, - 5 fr. musela jsem tátovi vynahradiť za to, že dal Jaroušovi školní plat 5 fr. a Tobě na cestu, zbyla mi tedy 5 fr. Za tři zlaté koupila jsem si zimní botky, abych mohla vyjít na ulici, a 2 f. Doře na zimní klobouk, což jí táta nechtěl dát. - Nezbylo mi ani krejcaru a odjinud nemám také ničeho k očekávání, dokud nebudu mít některé práce hotové. - Nemám ani nic teplého na sebe, ani klobouk mimo slaměného, a ten hnědý pláštík, co jsem venku zapoměla, je také již ošumělý. - Nemohu nyní ani ven vyjít. — Dora nemá také nic; potřebuje šaty i něco teplého přes sebe. - Jarouš má svrchník spravený, ale klobouk ještě nemá. - Táta slibuje, ale nerad dá. - Jarouš postoupil zase o dvě oddělení v modelu. Kreslí večer již živé modely-a nyní maluje již druhý obraz olejovými barvami, na plátně; malování mají ve dne, a také živé modely. - Direktor řekl mu, aby nebyl krajinomalířem, ale historickým, že má mnoho vkusu pro krásné formy těl. -Až nyní zase postoupí, přijde do ateliéru; je pilný nyní a nechal kouření. Jen kdyby nebyl tak hrubý. - Pozdravuje Tě, i Dora. - Byla onehdy u Hanušů do 10 hodin; Viluška jela ven a byli tam pohromadě Pepíček, sestra jeho Adéla s matkou z Jičína, kam s nimi Viluška odjela. - Byli také všickni v Tartuffu. — Skrze ty lístky se Dora nezmiňovala ještě, an nebyly samy, až budoucně, ale pozdravení vyřídila. -Kdybys právě některou knihu rád četl, piš si Hansmannovi, on má pěknou knihovnu. Že bude pan Augusta v Litomyšli vydávat moje spisy, to víš snad; potom budu mít

přece vždy pár grošů v zásobě. — Musím ale být nyní pilná, a byla bych také, kdybych měla více pokoje v domácnosti, -však to znáš, jak to u nás chodí. - Pan Zelený a ještě jeden pán, jak snad také víš, budou vydávat české noviny; pan Zelený byl už skrze to ve Vídni a nebudou mu žádné překážky v cestu klást. - Pan Tomíček bude redaktorem -to jest pro forma -, an pan Zelený jakožto profesor veřejně by vystoupnout nemohl. Nejspíš, jestli do toho čert nevleze, udělají tátu expeditorem při tom, alespoň mi to Rieger slíbil. Dostával by přece pár zlatých na měsíc a byl by, co si nejvíce já přeju, několik hodin z domů. - Pan Mayer s p. Řezáčem budou vydávat pedagogický časopis a Obrazy života budou vycházet v Litomyšli u p. Augusty pod redakcí Nerudy. - Spis o Slovensku, co chceme Krejčí, Hattala a já vydávat, bude také tam tištěn, ale dříve ještě musíme se všickni tři podívat do Slovenska, což se, bude-li pokoj a peněz, nejspíše zjara stane. — Mám také psát o Slovensku do Ruska. - To vše, co Ti píšu, ale nech pro sebe, neboť se to nehodí pro každé ucho. - Piš nám zase brzo, a jak to máš s platem, nemohli jsme z Tvého listu vyrozumět, mnoho-li Ti na měsíc přece přijde. Máš už boty? -Táta Tě pozdravuje a já Tě mnohokrátě líbám. - Budeš-li moct, tedy raději zaplat' od psaní, musíme zde potom platit mnohém více. Já Ti pošlu budoucně raději marku, ale tenkrátě nemám ani vindry. - Buď' zdráv a piš také do Sagan. Tvá upřimná

matka

Nezmiňuj se nikdy, že Ti co píšu o tátovi, - a piš vždy i na něho nadpis. — Milý táto a mámo! — On mi to potom vyčítá, jak víš, že vás navádím, abyste ho neměli rádi, - a -že nemáte žádnou úctu k němu, - aby tedy neměl příčinu dělat Tobě aneb mně výčitky. —

308. Karlu Němcovi — 19. prosince 1859

19/12 59

Milý Karle!

Dlouho Ti neodpovídám, ale čekala jsem pořád na ty střevíce, a tak dlouho je ta ševcová neudělala; — a psát zvlášt' nechtěla jsem, protože jsem neměla ani na mark. — Za přání Tvoje

Ti děkuju, ale zarmoutila mne zpráva, že jsi plival krev. Ač píšeš, že Ti zase dobře, přece je to nedobrý úkaz a je [se] co bát následků. Ty jsi se přece jen zkazil v těch Němcích - já jsem to viděla na Tobě, když jsi přišel, že nejsi zdrav. Ač snad nepořádná strava také přispěla k tomu, ale jedinou příčinou nebyla, že jsi tak bídně, ba řekla bych vyžile vyhlížel. - Nechci Ti sahat do svědomí, ale mám jakési tušení, že jsi se nevrátil tak, jak jsi odešel, -a že jsi se naučil věci m, které kdybysi nikdy nebyl poznal, zdravějším a šťastnějším býti jsi mohl. - Mám-li pravdu nebo ne, budeš Ty nejlépe vědět. — Kdybys byl vždy matčinu radu poslechl a slova její častěji si opakoval, za-jistě bysi se byl s jinou tváří a jinou myslí domů vrátil. -Abysi tolik nekouřil, řekla jsem Ti ne jednou, ale stokrát, a nebylo to pranic platné, nedbal jsi ani na kapsu, ani na zdraví; spoléhal jsi se, že jsi sesílil, a nyní vidíš, jak silný jsi. - Snad je Rájec Tvoje štěstí z ohledu zdraví! Pij jen mléko, a možná-li teplé, každé ráno a měj si studenou vodou prsa, tam máš k tomu kdy a příležitost, - a když můžeš, vyjdi si raději někam nablízko na sklenici piva, ale daleké procházky nedělej a chod zvolna. - Nohy si drž obzvláště v teple - vlněné punčochy máš a ty střevíce budou Ti také pohodlné. - Jen je neber do mokra. Až po svátcích pošlu Ti podešve plstěné do bot - to je dobrota na nohy. - Kávu nepí, nekuř mnoho a nech všech fantasií -to Ti radím. Čti, co mysl vzdělává, a nikoli co dráždí, - to Ti radím, - nechceš-li, aby se Ti plivání krve opakovalo. -Jarouš byl hůř v tom nežli Ty a je nyní tak dalece zdrav; kouření nechal a je velmi pilný. Seděl zase malířům co model a dostal jedno vyobrazení, je velmi dobře trefen; nechám si ho. - Po Novém roku dostanu několik výtisků mého obrazu; jsem fotografovaná u Ruppá velmi dobře, do oceli se to ryje v Lipsku. - Formát mých spisů bude velmi elegantní a velký, jako je vydání Shakespeara a Goetheho, a při prvním svazku bude podobizna. Bude se ale také mimo to prodávat. - Musím být nyní velmi pilná a píšu celé večery. - Za arch překladu, a co již tištěno bylo, budu dostávat 20 f., za arch původní práce 25 f. honoráru. Bude také vydávat ten pan Augusta Krejčího Geologii a Em. Purkyně Botaniku pro reálky. Obrazy života převzal a budou vycházet v Litomyšli. Neruda je redaktorem a odstěhoval se tam. Humoristické listy vycházejí ve velmi vkusném obleku. - Na noviny nemají ještě koncesí, jak ji dostanou, bude táta expeditorem. - Jsou tu nyní zavedené besedy české; Barák je zavedl a chodí tam celá česká mládež, i studentstvo - zpívá se, deklamuje - hraje - jí a pije a v masopustě bude se i tancovat. - Budeš-li tedy moct do Brna ject, jed, ale ne potom abys jsi se tam zdržel přes dovolenou. Jdi také k p. Helceletovi a vyříd pozdravení ode mě; panu Klácelovi ovšemže obzvláštní pozdrav, a jdi k němu záhy. - Knih neber si mnoho s sebou, raději několik jen, a zase je můžeš poslat a o jiné žádat. - V sobotu byl p. str. Purkyně den narození, je mu 72 roků. Byly po tři dni velké slávy; Učená společnost, Průmyslová jednota poslaly mu adresy - medikové přišli všickni v parádě přát -

veškeré studentstvo sešlo se vpředvečer v domě a zpívali mu na dvoře při pochodních, i Beseda měšťanská složila mu úctu, zkrátka celý český svět ukázal, že si zná nestora vědy přírodnické vážít. - V Králové Hradci slavili také úmrtní den Jungmannův velmi slavně. V kostele byl katafalk vystaven, studentstvo se svícemi stáli okolo něho a sešlo se i všecko úřednictvo a důstojníci. Jednota pro stavení jeho pomníku je již sestavená; přednostou je Wanka, a sice proto, aby nedělal námitky skrze místo potom, neboť bude státi před františkánským kostelem. Ta Schillerova slavnost byla podnětem k tomu a od toho času počínají si čeští studenti velmi směle a mnohý hlásí se k české straně, který dříve ničím nebyl.

—

Jakpak to je s těmi kalhoty? — Dostal jsi tu náhradu? -Ale na p. Fintelmana musíš pamatovat. - Psal jsi do Sagan? — Já jim nepošlu fotografii, až potom tištěný obraz. -Dle Tvého listu nemáš tedy 18 fr. ? S tím nocováním je to ošklivé. - Posílám Ti tu košili a šálu, praly jsme ji zase, ale není lepší; do práce to projde. - Vánočku bych Ti poslala, byla, ale Ty nebudeš doma, a potom nevím, budeme-li péct jaké; alespoň doposud je málo naděje. - Vydáme náramně mnoho peněz a nic za to. - Jarouš nemá ani klobouk ještě a ten jeho je už díravý. - Všickni potřebujem všelicos a peněz není. Manky je už doma a mám její sestru, hodnou holku, jenže musím dohlížet ke kuchyni; nemohla už Manky sloužit, chodila jako stín. Já jsem často churavá a budu se muset přece koupávat. Pozdravují Tě známí a Jarouš i Dora Tě líbají. - Táta Tě také pozdravuje a je mrzutý. - Piš, než odjedeš do Brna, jak Ti se zdravím je, a dej se na pokání! –

Líbá Tě Tvá upřimná

matka.

309. Václavu Staňkovi — koncem roku 1859

Prosím o II. díl Zpěvůnek Kollárových. Co nejdříve odevzdám potom oba díly.

Vaše



Božena

1860

310. Josefu Kolískovi — 14. ledna 1860

14/1 1860

Mnohovážený pane učiteli!

Přiložené odesílám, několik kněh; část jich, a sice Básně Růžičkové - Pohorskou vesnici - Kytku básniček - Báchorky - Deklamovánky - Dárek pilné mládeži a Benjamina Franklina, odevzdal mi jistý spanilomyslný národovec pro školní mládež, ponechaje mně na vůli, kam a komu to dáti. - Používajíc tohoto dovolení, posílám je mladým mojim krajanům do školy, kamž jsem i já chodívávala, a přeju si, pane učiteli, abyste Básněmi Růž[ičkové] a Pohorskou vesnicí [podělil] dvě z nejhodnějších žaček vyšší třídy, Kytkou a Báchorkami dvě z nejpilnějších žaček nižší třídy. — Dárek pilné mládeži - Deklamovánky a Franklina rozdělte třem nejspořádnějším žákům. - Vy nejlépe věděti budete, pane učiteli, kteří z Vašich žáků si těch dáreků zaslouží; netřeba tedy, abych více něco určovala, prosím jen o to, abyste mně potom jména oněch žáků a žákyň sdělil. — Ostatních několik kněh přidávám prozatím pro školní knihovnu z mých kněh, snad se Vám přece pro někoho hodí. - Později seberu Vám více a také jsem řekla Řezáčovi, aby Vám tam něco poslal. — Povídal, že jste mu dlouho již nepsal? - Babičku a Pohorskou vesnici, co jsem Vám slíbila pro knihovnu poslati, nepošlu Vám již, poněvadž budou od počátku března vycházeti moje spisy, dílem nové, netištěné ještě, a dílem co bylo již tištěno, to ale také opravené. - Bude jich, pokud určití mohu, na osm svazků, desítiarchových, ve větším formátu, než se posud u nás beletristické knihy vydávaly. - Vydávat se budou v Litomyšli a nakladatelem je tamější impresor a kněhkupec A. Augusta, který teprv odnedávna od starého Turecka to přejmul. - Je mladý ještě muž, podnikavý, zámožný a horlivý Čech a chce nyní vydávati jen české knihy, a tudy obrátil se i na mě s

žádostí, abych mu přenechala vydání mých spisů, k čemuž jsem se tedy uvolila, an je solidní nakladatel. - Při prvním svazku bude moje podobizna. Myslím tedy, že Vám to bude milejší, když Vám potom pošlu exemplár těch spisů. - Bude také velmi pěkné vydání. - Mimo to budu u něho vydávati cyklus všeslovanských pověstí; srbskými začnu a českými dokončím. Bude to slovenských druhé a českých třetí vydání, neboť první svazky ani těch, ani oněch nejsou již k dostání. — Budou vycházeti v tomtéž formátu jako spisy moje, ale nebudou s nimi záviseti.

-

Jak jste se beztoho z novin dověděli, měly se vydávati politické české noviny, ale nedostali dovolení. - Prof. Zelený, nakladatel, byl sám ve Vídni, a když mu řekli, že proti tomu nebudou, zadal, a - nedovolili. - Ty sliby těch pánů nahoře - to jsou samé chyby! - Posla z Prahy, předposlední svazek, také zabavili - proto, že tam je zmínka o Havlíčkovi! - Ten chudák Bělák, on beztoho již tolik se naplatil pokuty a má jen škodu při tom časopise, ač je velmi dobrý. - Také poslední číslo Humoristických listů je zabaveno. - Byla tam vtipná pohádka, jak dvě armády ptáků proti sobě bojují, jedni vyhrávají, druzí prohrávají, zkrátka je to vtip na italskou vojnu, ale tak trefný, že každý pozná, kdo to a kdo to je, a všechny ty hlouposti našich generálů jsou v tom vyličený. Bude mít s tím velkou opletačku redaktor, a škoda bylo by, aby mu je zapověděli, což ale tak lehkou nejdě. Jsou nyní pěkně vydány a mnohem lepší, než byly. - Nedávno dostali také důtku, stálo v nich něco o německých myších, což se vykládalo jakožto Aufreizung der Nationalitäten! - Ale schillerovská slavnost, od vlády poručená, aby se Deutschlandu zavděčila, - to nebyla Aufreizung! - To rozjítřilo tehdejší české studentstvo tak, že se to posud neupokojilo a na dvě strany rozstoupilo, českou a německou, a to zavdalo také příčinu, že se dává zase na Čechy více pozor. - Strachují se, aby nenásledovali i u nás příkladu Uhrů. Jungmanna den úmrtí, jak jste asi též v novinách četli, slavil se velmi slavně; byla to ovšem demonstrace proti Schillerové slavnosti, ale měla ten dobrý účinek, že se ustanovilo postavit Jungmannovi pomník, a sice skvostný. Měl státi na Františkánském plácku před kostelem. Socha 10 stěvíců vysoká, buď z litiny, buď z bílého mramoru, měla státi na žulovém podstavci. Model k ní dělati měl náš sochař Levý, zdržující se v Římě. -Vše bylo již zařízeno, schůzky se držely, ale když se žádalo o dovolení, - nedostali je, že prý to jen demonstrace! -Tak jsme všude odbyty a jedno nepráví za druhým se nám činí. Avšak doufejme, vrátí se i nám lepší časy, jakož se vrátily i jiným národům! - Zde panuje veliká rozhorčenost mezi veškerým lidem, neboť nejsou žádné výdělky, žádná úvěra, žádné peníze, velké daně a velká drahota ve všem; -nejloajálnější lidé přejí si, aby tomu byl konec jakýkoli, hůř nemůže již být, nežli je. — Ani boháč nemůže nyní říci, že nebude žebrákem, neboť není

nikdo svého jmění jist. -Co říká u vás lid tomu všemu? Co soudí o té svobodě obchodu a řemesel? - Boháči a židé budou mít z toho nejlepší užitek, ale řemeslníci přijdou s tím docela na mizinu. - K takové svobodě patří lepší časy a potom hlavně vzdělaný řemeslnický stav. Měli nám dáti dříve dobré školy obecné na základě národním a školy průmyslné a potom svobodu řemesel a obchodu. - Zle nohoum pod nemoudrou hlavou! -

Radila bych Vám, pane učiteli, držeti si Obecné listy, co vydává letos Řezáč a prof. Mayer. Oznámení a předplacení četli jste zajisté v Pražských novinách. Je to velmi praktický časopis a veliká v něm rozmanitost, takže v něm každý několik zrněk najde - učitel, řemeslník, hospodář, měšťan, pán - žena i děvče i žák. - Také Obrazy života mají letos jinou tvář a jiné také jádro budou mít, pěknější a zdravější, a pěkné ilustrace. Bude je vydávat také Augusta, v Litomyšli. Neruda zůstane sice redaktorem, ale nebude nimi jediné vládnout, a potom bude mít jiných přispívatelů. -Mohli byste se na ně předplatit, nyní mají lepší pověst. -Vůbec se ta naše literatura navzdor nátiskům a konfiskování hýbe; - máme také kolik původních dramát, z nichž se dvě již provozovala na divadle. —

Právě viděla jsem první číslo Posla z Prahy v novém kabátu, je jako Obrazy života a má také dobře spořádaný obsah. Posel by zasloužil více podpory, za jedno má vždy pěkné články a potom je také Bělák co člověk šlechetná duše. Obětoval na to svůj podíl i svou veškerou snahu a má jen škodu, a přece to drží, aby se neřeklo, že se u Čechů nic neudrží, že nemají čtenářů ani peněz na takový časopis! Tak mluví o nás Němci a mají pravdu, neboť by mohly všechny české časopisy mít dobrého odbytu, - kdyby se v každé obci a v každém městě několik exemplářů, a byť jen jednoho neb dvou časopisů, odbíralo. - Sojka, redaktor Jasoně, se u mne ani neukázal, co jsem přijela, buď se mne stydí, anebo se bojí, že bych mu pověděla do pravdy. -Tací redaktoři dělají nám ovšem ostudu, a co horšího, že znechutňují lidu předpláceti se na české spisy! —

Vaši milou choť pozdravujte srdečně, a jestli se ještě z Říma nevrátila, přeji, aby těžká její cesta šťastně se skončila. - Paní a panu Pytašovi vyřídíte prosím moji úctu. — Také od Jaroslava mám vyříditi pozdrav; musí nyní pílen býti, aby nahradil, co na venku promeškal, tak jako i já denně do půlnoci psátí musím. —

Pozdravujíc Vás, zůstávám s úctou

Vaše přítelkyně

Božena N.

311. Kateřině Petrovičové (Lauermannové)

15. ledna 1860

Drahá Katinko!

Přicházím s prosbou. Poslala jsem na začátku tohoto týdnu část rukopisu do Litomyšle mému nakladateli a žádala ho, aby mi poslal honorár napřed, že potřebuji peníze, abych tedy mohla bezstarostněji dále pracovat. Dosud ale neposlal mi ani peněz, ale slyším, že sem ty dni přijede. -Jsem ale v takové nesnázi, že nemohu na něho čekat. Honorár, co jsem státi ještě měla u N., jsem si vybrala, a tedy nezbývá mi žádná jiná [pomoc] než si zatím pár zlatých vypůjčit, an můj muž s revisemi také ještě hotov není. Chodila jsem včera celého půldne, ale nikdo nemá groše, ač by mně to mnohý rád byl udělal. - Nerada Tě obtěžuju, Katinko, ale udělala bys mi veliký [dar], kdybys mi půjčila 2 fr., neboť myslím nanejdéle v úterý bud list dostanu, aneb sám přijede. - Kdyby ale přece něco do toho přišlo, že bych Ti je nemohla ten týden vrátit, tedy zajisté 25/1, a jen pod tou výjimkou Tě o to prosím, jinak bych si nikdy útočiště k Tobě nemohla vzít. - Byla bych raději sama přišla, ale jsem i churavá, i na mysli sklíčená.

S úctou Tvá upřímná

Božena

B[lahorodému] pánu, panu dr. Janu Palackému!

Čtyři žáci zdejší malířské akademie, Maixnerův bratr, jistý Müller, Klíč a můj syn Jaroslav, rádi by šli po velikonoci do mnichovské akademie malířské, alespoň na půl léta, aby se v tamější škole u znamenitých mistrů důkladněji vzdělali a pracovati směli každý dle svých schopností, což, jak slyším a vidím u syna, v zdejší akademii pedantickými metodami ztíženo je a také žádná příležitost, aby se schopnostem žákův vyhovilo, takže jim konečně všecka chuť k umění odpadne a že zůstane potom mnohý schopný žák, z něhož mohl při lepším navedení mistr se státi, vždy jen pouhým nedoukem.

Jedná se tedy hlavně o to, co by asi jedenkaždý potřeboval na cestu a na živobytí toho půl léta, - a skrze to se na Vás, pane doktore, obracím s prosbou, abyste si neobtěžoval zpravit mne o tom. Co Vy spotřebujete, nemůže ovšem měřítkem býti pro ně, an nemá žádný z nich bohaté rodiče; jen tak při skromnosti co by asi museli míti? Malý byt se sprostým jen nábytkem, v postranní třebas ulici, strava též jen sprostá, jaké jsou zvyklí, a potom prádlo - co by to vše měsíčně stálo? — Potom co cesta, přes Dráždany, na poslední třídě by stála a nepřišlo-li by to o mnoho laciněji, jeti přes Budějovice na Linec a potom po Dunaji? - Také Vás ještě prosím, abyste mně věděti dali, jsou-li tam jaké školní platy, potřebují-li odtud vysvědčení od profesora a budou-li tam o velikonoci přijmutí?

Všickni čtyři jsou hodní chlapci a Češi a plní horlivosti zdokonaliti se; ať prý by i trochu hladu a nouze měli! -Jaroslav je druhý rok v akademii a je v modelu; Enghert ho chválí i korektor Maixner. Byla bych ho raději modelérem viděla, ale on jinak nechtěl, tedy jsme mu povolili. Bude-li možné, aby do Mnichova přišel, bude to pro něho nejen velmi prospěšné, ale také zkouškou jeho schopnosti; jestli tam dobře neobstojí, slíbil mi, že nechá malířství a že bude modelérem. - Co mne doma stojí, to dávala bych mu i tam, na více nemohu se mu ovšem uvoliti; mimo to má slíbenou podporu na toho půl léta od známého jednoho přítele našeho. - Ještě prosím udati mně, jak vysoké je ážio na naše peníze v Bavořích? -

Nezazlete mně, že Vás obtěžuj u s takovou komisí; činím to v důvěře k Vaší dobrotě a zdvořilosti, s kterou jste se vždy ke mně choval, a vědouc také, že Vás neomrzí, navzdor Vaším vážným a přísným studiím, věnovati chvilku mé prozaické žádosti. –

Se srdečným pozdravením Vaší milé choti zůstávám

s úctou a šetrností Vaše

Božena Němcová.

V Praze 16/1 60

V Řeznické ulici čís. 1360/II.

313. Karlu Němcovi — 5. února 1860

5/2 60

Milý Karle! Jestlipak jsi vzpomněl, že byl včera můj den narození? Je mi 40 let; už mne nebudete tak dlouho mít, jako jste mne měli! — Změnilo se u nás, milý Karle, všelicos poslední čas, ale než o tom začnu, musím Ti něco jiného říci, a sice že bude rekrutýrka, jak se povídá. Je-li tomu tak, tedy Ti asi pas nedají - a bylo by lépe bývalo, abys byl ani o něj nežádal. - Jsi také dílem sám na tom vinen, že jsi tak dlouho neposílal vandrovní knížku, s takovou věcí nesmí se odkládat, zvlášt v Rakousku, kde je každou chvíli jiný pořádek a žádný zákon. Dají-li Ti ho, budeš muset hledět, abys ten rok vyfoukl někam, kde ho nebudeš potřebovat. - Také jsem očekávala od Tebe neb od Hansmanna zprávu skrze ten odvod, a

jestli jsi se dal tam prohlédnout a co Ti stranu toho řekl? Psal jsi o vyraženích, a o tom nejdůležitějším ani muk, a proto jedině jsi tam jel. - Že jsi tu mapu Doře koupil, byla zbytečnost, mohl sis, když jsi měl tolik peněz nazbyt, raději koupit za ně cigárovou tašku beze všech parád, což beztoho není moderní, každý tovaryš takovou má. - A Dora holečku má celý den co dělat dílem s úlohami a dílem správou, a kde by na to vzala, - to stálo by takové stykování a potom udělání 6 f., a to kdoví jestli ne víc, kdepak by je vzala, -tedy nežádej na ní takovou věc — to není Aida. Takové presenty si nechte na lepší časy, až si jeden i druhý budete moct více vydělat, ale ne dávat presenty za kolik zlatých a nemíti dobrou košili a všelikou potřebu. - Kdybych já měla zbytečných peněz, byla bych jí dala na to, jedině proto, aby Ti v slovu dostála, ale u nás je nouze o groš; dnes nemám ani krejcar zbytečný, ani pivo večer nebudeme mít, a je pátého a je činže. - Víš beztoho, jak to u nás chodí, a táta je nyní jako čert, - Proto se také zlobím na Tebe, že za marné věci vydáváš peníze, místo co bys každý krejcar šetřit měl, abys raději oděv a prádlo si zjednal, když bys musel odejít zase. - Já vím, co jsi dostal od p. Danka, a když jsem se Tě ptala, řekl jsi 5 f. - A jak jsi mě obelhal s tím, tak s jiným, a tolik peněz jsi promrhal zde i tam zbytečně, a viděl jsi, jak se nám zle vede, a žádal jsi přece na nás, a já dala poslední groš a trápila se pro Tebe, a to Ti ani nenapadlo, kde to matka vzala. - Kdybys měl i malý plat, když máš stravu, můžeš si vždy něco uschránit — a já vím, že nemáš ani groš — a že prokouříš každý den kolik krejcarů, jako jsi to zde dělal. Tak nebudeš mít nikdy nic a bude z Tebe bídny člověk konečně, když zvykneš na takové marné věci, které Ti zdraví kazí a za něž vyhodíš peníze, které bys měl na něco potřebnějšího vynaložit. - Až budeš mít 1000 f. ročně, potom si dělej, co chceš, a to nesmíš ještě flauze dělat. - Ty jsi se urazil mým předešlým listem, ale já vím, co vím, a co matka mám právo pravdu Ti říci a Ty máš mi děkovat, když Tě napomenu, ne se urážet. Já Ti zajisté křivdu neučiním, ale že jsi marný a že jednáš často velmi lehkomyšlně, to nezapírej. Co píšeš, že bys doma byl zkažen býval, tomu nerozumím, ale dost zle, když jsi neměl tolik důvěry ke mně, abys mi to řekl, a tolik rozumu vystříhat se tomu, co by Tě bylo zkazilo. - Jarouš je mezi dost rozpustilou chasou v akademii, ale on nedá se zkazit a poví mi všechno. - Když si vydělá pár šestáků za kreslení aneb sedění co model, střádá si to do divadla, to je jediný jeho luxus - že jde každou neděli do divadla a někdy na šálek kávy do kavárny, aby si prohlídl ilustrace novin, cigáro kouří jen tenkrát, když je od někoho dostane. - A nemá žádnou dobrotu doma - stravu máme sprostou, to víš - oblek nemá také žádný, jen to, co měl, pilný musí také být a do noci v akademii být a doma potom neslyší od táty celý čas kalého slova, jen nadávky a vyhánění z domů. - A nemyslí, že by si také všelicos nepřál a nechtěl mít, ale on umí si to odepřít, a ty ne. - Ty punčochy dostaneš, dva páry jsou již podštrykovaný, a ještě jeden pár - a

pošlu Ti je. - Byl bys je dávno dostal, kdybych byla měla peníze, - ale nitě holečku jsou drahé, na ty tři páry, a podštrykovaný jen, stály nitě 1 f. 20 kr., teď posláni, tak si to počítej, co jen taková maličkost stojí. Že jsem Ti vánočku neposlala, to se nediv, ta by draho byla přišla po poště. Kdybych to byla věděla, když jsi tam jel, jak to bude drahé, něco poslat, nebyla bych Ti to slibovala; to by bylo zbytečné. - My neměli také jen jednu v troubě pečenou a černou rybu k večeři a kousek smažený - mehlspeis žádný a každý jedno jablko, protože bylo jedno jablko za 3 kr., a ne velké. Na Boží hod měli jsme zajíce a to byly celé svátky. Na Štědrý den spravovala jsem po večeři Jaroušovi kalhoty a děti a Manka hrály o ořechy; těch bylo kopa za 20 a za 18 kr. Ježíška nedostali nic, protože jsem neměla sotva na tu večeři, táta nedal nic. - Vzpomněli jsme na Tebe, že se budeš mít lepší než my. — Co se výše uvedených změn týče, dávám Ti vědět, že se s tátou rozvedu, ne právně, ale obapolnou naší vůlí. - Co jsem zkusila a jak se táta povždy ke mně choval po těch 23 let, co jsme spolu, to Ti nemusím povídat, tolik úsudku máš, abys to mohl posoudit, kdo měl pravdu a jestli jsem si toho od táty zasloužila. - Abych Ti vše povídala, čím se táta proti mně prohřešil, to není třeba, ale je toho tolik, že bych s tátou nebyla ani rok bývala, kdyby nebylo vás; že jsem si to nechtěla vzít na svědomí, abyste přišli do cizích rukou a na mě někdy naříkali. Trpěla jsem tedy pro vás, co málokterá žena vytrpěla, neboť při mojí povaze je to hrozná věc, býti s hrubým, divným takovým mužem 23 let. - Abych nemusela záviseti se vším od táty a donucena potřebami všelikými poslední léta, stala jsem se, jak víš, spisovatelkou, co mně, jak máš toho přesvědčení, více vynáší než kterákoli jiná práce, kterou bych konati mohla při mé slabé nátuře, ku př. šití, a že jsem si s tím kolik set vydělala, to se dá lehko spočítat, a že jsem jedině proto podporu dostala odlekkud, to Ti také známo, neboť pouze co finanční komisarku nebyl by mě nikdo podporoval v neštěstí. To ale táta všechno neuznává, všechno je mu málo, všechno zbytečná práce, a týrá mě neustále za to a mám dělat služku a prادلenu. Služku mám pustit a Dora má chodit večer pro pivo, anebo má jít sloužit. S Jaroušem ani nemluví a každý den vyhání ho, že ho živit nebude, a ba že ho dá odvést a takové věci; s tou revisí trvalo to až do nynčka, co měl nedodělanou, než šel vloni do Maierhofnu. A tak aby měl ustavičně peníze v kapse a na tabák a do kavárny a do hospody, nechtěl nic dát na stravu mimo měsíčný peníze. Kam to stačí, vydáme za oběd 1 fr., a nic za to; na stravu jedině spotřebuje se měsíčně 50 f. s prádlem a uhlím; nyní je švec - jsou všeliké potřeby, správký, činže, cingroš, takže každý měsíc se vším 60-70 f. [se] potřebuje. Kde to vzít? - A táta dá mi pensí 30 f. a jestli asi 3-4 f. k tomu. To ostatní musím já zaopatřit. - Jestli si to vypůjčím, musím to 25. splatit a nezůstane mi zase nic. Já bych si to ovšem vydělala, kdybych měla pokoj k psaní. Ale od rána do večera jen křik a váda a nadávky a t., že by se člověk zbláznil z toho. Jaká to potom práce? - Jak jsem Ti psala, že jsem udělala



kontrakt na vydání mých spisů s Augustou, - myslela jsem, že budu mít přece jistý vždy honorár a že si budu moct v čas potřeby i něco napřed vzít. Ale nevím nyní, jestli z toho co bude; poslala jsem mu návrh, jak to chci, a posud nemám odpověď. Tuším, že mu, an si vzal najednou mnoho kněh k nakládání, peněz se nedostává, neboť mají nyní kněhkupci velmi zle s ážiem. - Obraz ale vyjde a na překladu srbských pověstí pracuju. Nebude-li z toho vydání nic, což se ten týden dovím, budu psát román pro Bibliotéku románů, kterou vydává Kober a prof. Zelený řídí. Nebudou jen původní, ale více překladů ze slovanských beletristik. -K pracem těm musím ale míti pokoj a ticho a méně trochu starosti. - Mohlo by to být, kdyby táta byl jiný, ale on je den ode dne horší, nemluví se mnou třebas 14 dní, vyhání mě z domů a Doru a Jarouše dokonce že živit nebude a dělá mi předhůzky, že jsem vás zkazila, že z vás budou žebráci, lumpové a já že chcipnu za plotem. A to je tak celý ten poslední čas. Čtrnácte dní tomu, co se rozstonal -nemoc nebudu Ti jmenovat -, zprvu nezeptal se lékaře, až se to zhoršilo, a nyní přes týden už leží, velmi bídě vyhlíží, ale je mu už lepší, takže zítra snad vstane. Co jsem ty dva týdny zkusila, to Ti nemohu vyslovit. - Mezitím dostal za tu revisí 60 f.; ale zařekl a zaklel [se], že z toho ani groš nám nedá, že abych si činži sama zaplatila a o děti se starala, že to není jeho povinnost, když jsou vzrostlý, a že půjde ven a tam že může od svojí pense laciněji a lépe živ být než zde - a že on se chce ošatit a že nám nedá všecko sežrat. Tak jsem se konečně rozhodla, že udělám, co jsem dávno udělati měla. Vypůjčím si na činži, zaplatím ji, vypovím a najmu si malý pokojík s kuchyňkou; od Jiří budu se tam stěhovat s Dorou sama. Jaroslav chce jít k velkonocům do Mnichova; obrátil se skrze to na dva pány, jestli dostane podporu, půjde tam alespoň na půl léta. Cesta bude ho přes Plzeň jen 20 f. stát a tam potom je laciné živobyті; když by neprošel dobře u Kaulbacha, do jehož ateliéru půjde, chce toho nechat a státi se modelérem, což by tam také lépe se naučil u Führicha. Já mu nemohu jen tím prádlem pomoct, ale on se spokojí se vším, jen když tam přijde. Jisté to není, neboť je zle o peníze a ty podpory je věc nespolehlivá. - Nepůjde-li tam, tedy po velkonocích půjde přes Chrudim na Moravu někam, bude po cestě malovat podobizny, což on již dobře zná, a tak chce si vydělat na cestu. Táta ovšem o tom neví, ale já mu nebráním, jak si to udělá, tak to bude mít; byla bych ale ráda, kdyby [šel] do Mnichova, protože by to byla zkouška pro něho i mě, jestli z něho bude výtečný malíř, né-li, nechal by toho sám a obrátil se k něčemu praktičnějšimu. Tedy o něj nebudu mít dlouho starost, co se bytu a stravy týče; Doru pošlu v letě do Sagan, aby se docvičila ve frančtině, v němčině a šaty šít naučila. Na cestu jí dám, protože se mi to vypla[tí], a babičce jsem to již psala, myslím že jí ten kousek jídla dají. Když budu mít pokoj, vydělám si tolik a více, co potřebuju, a nemusím se nechat pro nic a za nic týrat. Až se Dora vrátí, najde se jí nějaká služba neb výdělek a tak budeme spokojeně žít.

Jarouš nebude pomalu také mnoho potřebovat a já, to víš, že málem se spokojím a že mně také ještě něco zbyde pro vás, když by potřeba bylo někdy. - Táta nechť si dělá co chce, když se nechce starat ani o vás ani o mě a živit nás nechce, vzdává se práva na nás a já prosta jsem povinností. Tu nemůže ani úřad mě trestat, naopak kdybych chtěla tátu žalovat, musel by nám něco dát ze svého platu, ale já nechci nic; chci jenom pokoj mít a pracovat v literatuře; to již nenechám, a snad abych se stala zase služkou; tomu ani moje zdraví nedovolí. Jsem již 40 let, vystála jsem dost, dlouho živa nebudu, chci tedy těch pár let strávit bez svárů a vády a bez duševního trápení. Všickni moji známí dávno mi to radili a schvalují to a také mi chtějí v začátku pomoci, dokud bych si trochu v pořádek vše [ne]juvedla. Chtějí mi dát v letě na cestu; nebudu-li moct do Slovenska, přijedu na Moravu, a budeš-li ještě tam, navštívím Tě. - Piš panu Fialovi, kdoví jestli by zjara nyní nebylo místo prázdné v Společenské. Psal jsi do Sagan? Bude-li přece ta rekrutýrka a nedostaneš-li pas, nevím, co budeš dělat. Mladý Václav Frič utekl tomu vloni do Londýna, ale nyní nesmí zpátky; učí se tam tiskařství. Když máš Moravské noviny, víš, co se ve světě děje a že to tak dlouho nemůže zůstat a že to horší také být nemůže. - Byla tu skvělá beseda česká čili slovanská. Študenti čeští v národním kroji, který nyní obecný bude mezi studentstvem, potom patnáct techniků Maďarů, Bulhaři dva - Rusi tři - všecko v národních krojích. Maďarští študenti všude se bratří s Čechy, Chorvaty i Srby. - Je hrozitánské špiclovství všude a psaní se otvírají, proto nepiš nic politického do listu nikomu.

Tak vidíš, milý hochu, kam člověka vašeň přivede! Kdyby byl táta se mnou zacházel jako se ženou a ne jako s otrokem, byla bych ho milovala a byli bychom šťastní bývali do smrti, navzdor všemu neštěstí, - a tak se rozejdeme a stěží více sejdem. Pamatuj si to, Karle, pro budoucnost: láska že rodí lásku! - a kde není lásky, není štěstí v manželství, je to jen zvyk a sprostota. - A to se matce Tvoji zpřičilo od prvního týdnu manželství; hrubost, neuznalost a neslušné chování odvrátilo její srdce od vašeho otce. - Já vím, že Tě to bude trápit, ale ani vy nemůžete žádat, abych déle byla otrokem, neboť bych tak žítí nemohla a nechtěla! Takto ale vám mohu být vždy prospěšnou a zůstanu vám matkou, jakou jsem vám vždy byla. Otce proto nemusíš nenávidět, on zůstane přece jen vašim otcem a poručníkem, dokud nebudete mít vlastní svůj domov, a proto se musíte k němu vždy co děti chovati, a když budou z vás hodní, poctiví lidé, když si dobudete vážnost lidí, aby vás rádi všude měli, bude to moje nejlepší osvědčení před lidmi i tátou, že jsem vás nevychovala špatně, jak mi to táta vždy vytýká. Tím osladíte mi poslední léta mého života, tím zavděčíte se mně za všecko, co jsem kdy pro vás zkusila! — Piš nám hned, ale nepiš do listu o tom, co Ti tuto povídám, ani slova - příložen

zvláštní listek na mě, s oblatkou zapečetěný nebo voskem - ale do hlavního listu piš, co táta dělá, je-li už zdrav, a potom stranu Brna, jestli jsi se dal prohledat, zeptej se táty, co dělat máš, kdybys neměl dostat pas, a potom, jak se Ti se zdravím vede, - to je hlavní věc. Jen se, prosím Tě, koupej studeně a nekuř tak silně. - Dora i Jarouš Tě pozdravují. - Tedy nic se nezmiňuj, abych potom ještě více nezkusila. Ty punčochy Ti pošlu, ale na košile si střídej, za 2 fr. dostaneš pěknou.

Tvá upřímná matka. –

314. Janu Karlu Rojkovi — po 7. březnu 1860

[---]

Nepokládejte to za nezdvořilost synu mému, že Vašnosti tak dlouho neodpovídá; příčinou toho bylo dílem to, že jsme list Vašnostin později dostali, a potom moje choroba. List byl adresován do akademie a listonoš tam Jaroslava několikrát nezastihl. Topí se tam žákům, když jsou sami, tak málo, že nemohou zimou ani pracovati; proto Jaroslav několikrát v akademii nebyl, listonoš zase nemohl list s penězi tam nechat, chtěl mu ho proto odevzdati v bytu, ale nikdo v akademii nevěděl, kde Jaroslav bydlí. Posléze napadlo listonoši objednat Jaroslava na poštu, a tak došel konečné Vašnostin list do našich rukou. Když Jaroslav psaní přečetl, zčervenal a oči se mu zalily: „Mámo, víš-li pak, kdo mi těch 74 fl. posílá? Pan děkan z Nového Města,“ a hned dále četl mi jména ostatních pánů a potom dodal: „Vidíš, mámo, žádný z těch pánů není tak [- - -]

Chtěli jsme Vám hned druhý den odpovědět, ale dostala jsem v noci křeče žaludkové, na něž trpím od smrti nejstaršího syna a počátku nešťastného mužova vyšetřování. Po kolik dní nemohla jsem z lože vstát, bylo mi velmi špatně. To byla druhá příčina, která zdržela i Jaroslava, neboť nedala jsem mu psát, až bych i já mohla. A tak jsme se opozdili vzdát jak Vašnosti, tak i ostatním šlechtěným pánům dobrodincům povinné díky za velkomyslnou podporu.

[ - - ]

315. Karlu Němcovi — 2. dubna 1860

V Praze 2/4 60

Milý Karle!

Přiložené posílám Ti dva páry nitěných punčoch, vandrovní knížku a list od Fintelmanna. — Posílám Ti ho, jak jsem ho dostala, - nenech ho čekat na odpověď, jako Ty to děláš; když je tak hodný přítel, - važ si ho! Skrze vandrovní knížku píše Ti táta, nebudu Ti to tedy opakovati — co Ti ještě píše, to nevím, snad na mě žaluje, ale to mi je nyní již jedno, ať si mluví co mluví. Přála bych si, aby zítra Jiřího bylo, takový život je nyní mezi námi. Táta tomu nevěřil, že bych mohla se uživit a že by mi kdo pomohl; -ale když nyní vidí, že to jde doopravdy, teprv ho to dopaluje a mstí se na mě, jak jen může. — Předešlý měsíc dal mi z pensí jen 20 f. - 10 si vzal -, můžeš si myslit, co jsem musela přidat; — tenhle měsíc ale vzal si 15 f. — I dala jsem mu těch ostatních 15 f., aby si s tolika penězi sám hospodařil celý měsíc, dovede-li. - Stravujem se tedy sami s Jaroušem, kterého nechtěl ani těch pár dní, co tu ještě bude, živiti. - Bude se mi tuze stýskat, až bude i Jarouš pryč, mám strach o něho, aby vyšel s tou podporou, co dostal, a neměl nouzi a neonemocněl, ale myslím si zase, že to bude pro něho prospěšnější, když půjde do ciziny čím dříve. Bude mu hůř, než bylo Tobě, mezi těmi Němci; ale dostal hezkých doporučení na několik rodin od p. Palackého. - Ze Sagan nedostala jsem od maminky dosud odpověď, ale myslím, že nebude proti tomu, abych tam Doru poslala, když se uvolím zaplatiti jí cestu sem i tam. Bude mi to ovšem těžko, vypravovat zase ji, ale bude jí to k prospěchu a já si to zde, když budu sama, zase uspořím. Táta dostane tento měsíc 60 f. za revise a kaucí 75 f. zpátky; také si beztoho měsíční plat vezme sám pro sebe a půjde bezpochyby do Bydžova. — Jaroušovi přispěje sotva čím na cestu, ale Doře slíbil, že jí koupí botky, - to je vše! – Rád by, aby šla s ním a mu služku dělala, ale Dora šla by raději cizímu

sloužit, kdyby jinak nebylo. - Věřím Ti, že Tě to trápí, ale těš se tím, že matka jinak jednat nemohla, aby si život pro vás ještě zachovala! — Proto zůstane vám otec otcem, a bude vám vždy k prospěchu, když se k němu hlásiti budete, neboť ho budete, dokud nejste plnoletí, vždy potřebovati co svého zastupitele a ochrance, a tudy nesmíte se ho odříci. Já ale jsem ho zproštěna a nemusím se k němu hlásiti, když nebudu chtít, an mě vyhání a živiti nechce. - Máme nyní mnoho co dělat s Jaroušem; dostal i na šaty podporu; jinak by se byl ani nemohl vypravit, já nemohu mu mnoho dát a táta mu sotva co dá. On ho nenávidí, že je tím malířem. - Ale jestli zůstane zdrav, doufám, že bude z něho dokonalý umělec; chce rok asi býti při malbě a potom, když by mu dal Kaulbach dobré vysvědčení, že z něho bude šikovný malíř, šel by tamodtud do Antverpenu neb Paříže. - Kdyby ale neměl v malířství prospívati, chce býti bud sochařem, bud dřevořezbářem, což by vlastně nejvýnosnější bylo. - To musel by potom do Londýna k zdokonalení; a kdyby tím byl, chce jíti potom do Ameriky, kde by si co šikovný dřevořezbář v krátkém čase znamenité jmění vydělati mohl. - Prozatím ale musí jen v kreslení se cvičiti a pilně kopírovati, to je hlavní věc - potom může z něho býti i malíř i umělecký řemeslník. - Dej bože, aby zůstal zdrav. Velikonoční úterý odpoledne pojedje přes Plzeň až do Brodu (Furthu) dílem po dostavníku a dílem po poště a tamodtud po dráze přes Řezno (Regensburg) do Mnichova. Nejhuř je s tím áziem. Dostal pas odtud na dvě léta. - Litografie moje není doposud hotová. - Byt také nemám, jsouť byty o jednom pokoji velmi vzácné, a proto drahé, snad dostanu nyní mezi časem něco, a když ne, dám si to haraburdí někam na půdu, něco prodám a vezmu si jednotlivý pokoj „für ledige Herren“, - až by se mi něco trefilo. - Chtějí mi dáti naši páni na cestu do Slovenska, já ale pochybuju, že mně dají pas, - chci tedy jeti na Moravu mezi Valachy, do hor. - Nepřijde-li nic do toho, co by mi v tom překáželo, tedy bych se na cestě u Tebe stavila a několik dní v Brně potom pobyla. - Někam ven musím letos jíti, kvůli zdraví, jsem, milý hochu, velmi churavá a schnu vůčihledě - každý se mě leká; potřeba mi pokoje a zdravého povětří! — Pozdravuj Hansmanna; budu mu také psát tyn dni. - Koupil si Jarouš také slovanskou vestu za 4 f., velmi pěknou, - zde je nyní mezi studentstvem českým slovanský kroj obecný, a Bulhaři, Srbové i Maďaři chodí v národním kroji a sbratřují se vespolek s našimi českými studenty. — Je zde zcela jiný život nyní mezi mládeží a v masopustě byly české besedy a věnečky nejkrásnější, všecko v národním kroji! - Marie psala tátovi k svátku a v psaní Tě tak zhanobila, že jsi lehkomyšlný, že jsi tam nadělal dluhů, že jsi Jacquovi se ani nepoděkoval, že jsi tam nepotřeboval zajíždět, - a takové řeči. Na štěstí dostala jsem je do ruky já, a když jsem je přečetla, schovala jsem je a tátovi neřekla nic o něm. Ale budují psát, aby mi nedělala větších ještě mrzutostí, než jich mám. - Já naříkám beztoho na ně, že Tě zkazily! — Podruhé budu Ti psát více; piš, ještě než Jarouš odjede -!

Zůstaň zdrav, abych nemusela mít nyní o vás oba strach, a nech kouření! - Dora Tě pozdravuje a také Naninka Bělehradských, přijela sem na svátky a bude nejspíš u p. Kodyma za hospodyně; v klášteře vypověděla. - Buď s Bohem! Líbám Tě srdečně.

BN

316. Karlu Němcovi — 2. dubna 1860

Až později zase dostaneš ještě ostatní punčochy - teď máme mnoho co dělat. Nedělej si z toho nic, že jsou tlusté nitě, zato jsou dobré.

317. Paní Simeonovové — 5. června 1860

[Milá sestřice!]

Přátelský Tvůj list mile mne překvapil, neboť jsem ho ještě neočekávala. — Těším se z toho, že jste se tam šťastně dostali, a nepochybuju, že by Ti kúpele dobře ke zdraví nesloužily. - Já byla mnohem bolestnější a oslabenější, když jsem tam byla před několika léty, a uzdravila jsem se. I Ty se tam uzdravíš, a doufám, až se vrátíš, že budeš silnější na nohy, — a ostatní neduh myslím že se potom napraví, neboť i u mě účinkovala moc vody této teprv po čternácti dnech, když jsem již doma byla. - A radila bych Ti, gospod'o, abys vzala si, až domů pojedeš, bedničku vody, kterou piješ, s sebou a čas ještě doma ji pila. - Letošní rok je [ve] všech českých kúpelích množství hostů, a proto velmi draho, ale ve Franzensbadu je, jak slyším, nejladněji. - Vzpomínám na Tebe ráno i večer a těším se na Tvůj příchod jako na sestru rodnou — a přeju vše dobré, a co by Tě těšilo, - hlavně ale brzké zdraví. - Syny Tvoje pozdravuj ode mě, a Veli[čka] že prosím, aby mě i dále ještě zprávou o Tobě potěšil. — Poroučejíc se do Tvojí přátelské lásky, zůstávám Tvojí posestricí.

Božena

[U Zlatnom Pragu 5/6 1860]

318. Karlu Němcovi — 18. září 1860

18/9

Milý Karle!

Tvůj list dostala jsem 4/9; - byla bych Ti dávno psala, ale chtěla jsem Ti přece o ten kabát postarati se; — ale nic nemohu dostat, jakkoliv jsem se na mnoha místech doptávala. - Když jsi odjel, přinesla mi paní Riegrová frak od p. Palackého — je čistý, jen límec je od vlasů trochu zapuštěný, ale to Ti [může] krejčí vyčistit a trochu Ti ho založit v životě; podšívka v něm je hedbávná a může se spravit, je pod paždí jen roztrhaná, ale v rukávech i na šosech je dobrá, to ať Ti krejčí spraví, bylo by jí škoda, aby si ji nechal a dal Ti nějaký kamrtuch, který by Ti ani tolik nevydržel a za nějž bys mu dáti musel 40-50 kr. - Sukno je pěkný. - Vestu máš také spravenou a zapomněl jsi tu kravátl a košili noční; řeknu ještě některý den panu Riegrovi, má-li nějaký kabát anebo kalhoty, a zajdu k Hlavsové - mohl bys jí pár řádků psát, ona se na Tebe vždycky ptá. Kdybys jí poprosil o něco - od bratra -, snad by Ti to udělala. - Ferdovi piš některý den a pros ho hezky slušně, aby Ti vyhledal nějaké obnošené šatstvo, že si nyní nemůžeš tolik uspořít, abys nového cos si koupil, a že potřebuješ zimní kalhoty a kabát, a má-li nějaký starý klobouk. Když mu polichotíš, snad Ti něco pošle, a popros ho, aby mi to řekl, a já že Ti to pošlu; ale dej si pozor na češtinu, aby se Ti nevysmál, a o peníze mu nepiš, sice nepošle ani to, ani to. - Poptám se zítra u Kaprů, a je-li tam ten vozka, pošlu Ti ten frak, vestu - kravátl - košili a ty péra a to zrcátko. Jarouš ale nemá žádné, a ten nemá jen jedny kalhoty a roztrhaný klobouk -. Abys splácel na nový kabát, dokud nemáš, abys dal 5-6 f. napřed, nedá

Ti to žádný krejčí, leč by táta za Tebe stál, a musel bys pořádně zaplatit v určitých lhůtách. Tak i kalhoty zimní. Piš tátovi, může Ti je koupit -já nemám nyní ani groše. - Musela jsem činži [dát], a nemohla jsem si pomoci, musela jsem to vzít z tátových peněz, a nemohla tam Dora ject a nemohla jsem mu více poslat než 5 f., protože mě krejčí upomínal, s nímž jsem si udělala, že mu to na dvakrát zaplatím, a on neřád, sotva desátého bylo, už mne hartusil a musela [jsem] mu dát 4 f., a to také z tátových. Manky také ještě nemám vyplacenou a staré mlíkař[ce] jsem také ještě dlužná. A tyto dni přijel najednou táta a usadil se u mě a chtěl peníze, abych mu dala 60 fr., co jsem utratila, sice že mě dá zavřít, a tak mi mluví každý den a tejrá. Psala jsem Augustovi i Daňkovi, ale nemůžu se dočkat odpovědi - Daněk prý nebyl doma, a Augusta mně snad nedá napřed, ani na ty pohádky české, které aby začal tisknout, jsem ho prosila, an zůstanou, jak jsou, a k dostání nejsou. - Budu mu zítra psát zase. - Ale co je mi těch pár zlatých platných — když musím dát tátovi 40 f., neboť když on je takový, budu si všecko, co jsem za Doru dala, počítat - on jí nedal za ten celý čas jen 20 f. a potom 5 f. na šaty. — Vypověděla jsem z bytu, poněvadž 10 f. platit nemohu, - a menší pokoj si vezmu - ale činži jsem dosud nezaplatila, a byt ještě nemám a napřed na činži také ne. - Jarouš potřebuje na zimu také něco teplého -a jestli nebude Štulc držet slovo, - nemůže tam zůstat na zimu, on by tam umřel hladem a zimou, nemá nic na sebe teplého, ani do sebe. Ať přijde domů a budeme se tu spolu žít; nějak se uживíme. — Dora nemohla také do Bydžova a teď jí už tam nepošlu; ale doma u mě nemůže být, a táta ji nechce žít dále. - Ti Bulharové jsou [tu] ještě, paní i gospodar - který by se Ti líbil. — I nabídl mně gospodar, že by tam vzali na druhý rok Dorinku za učitelku, ale musí se dříve naučit bulharsky; měla by dobrý plat, stravu i šat - ovšem národní - a mohla by si za dvě tři léta pár set zachovat. Lid bulharský je prostý, ale pracovitý a důmyslný; a zachovaly se tam ještě čisté mravy starých Slovanů. Ale jakkoliv se tam všelijakých věcí robí a s některými výrobky i obchod vede, přece jim mnoho ještě chybí, aby se mohli počítati mezi vzdělané národy, začez oni ovšem nemohou, jsouce utlačení od Turka jakoby my od Němce, jenže jim Turek nechal národní řeč i mrav. V krymské vojně seznámili se s Francouzi, Angličany i Rusy i Poláky ve vojsku tureckém sloužícími; Rusy nemají rádi, totiž vládu, s Angličanem také nesouhlasili, ale francouzské mravy se jim líbily, a rádi je měli v domech, kdekoliv se ubytovali. -Byli všude humánní, ptali se na to ono, kupovali si výrobky rozličné i celé kroje a chválili, co chvály hodno bylo. - Po vojně začali Bulharové bohatší, zvlášt okolo Šumné a Ruštčuku, posílati syny na studie, a sice do Rus a do Paříže. -Z Paříže přišli odcizení domácím mravům a z Rus o málo chytřejší. V šumné, jak jsem Ti řekla, je učitel Čech, který se [tam] dostal po krymské vojně, jsa na ruské straně padl do zajetí a v zajetí známost si udělal s Čajkovským, který se stal tureckým pašou, jak víš, a



ten doporučil ho do Sumny za profesora. Studoval pod ním Demetr a bydlel u Semienova, kdež matka jeho bývala, - a kterážto se ho ujmula a na radu Milanovičovu (také si dal jméno onen Čech -) do Prahy poslala. Šlo jich s ním více ještě, kteří měli od rodičů vše, co potřebují (však jsi je viděl — u paní Bulharky -), ale Demetr chudák dlouho [měl] bídu a hlad, až potom psal do Vídně jednomu kupci Bulharovi a ten poslal mu šatstvo i prádlo a dostává 5 f. měsíčně. - Báł se psát do Sumny, aby se jim to nezdálo mnoho; říkal, že tam ani čtvrtinu peněz člověk neutratí a že nevědí, jak a co je v Čechách. Nyní když přijela sem paní Semienová i gospodar - a viděli, že se pilně učil a skromně žil a česky [se] nejlépe naučil, budou ho podporovat i dále a pošlou mu, co bude potřebovat. -A synové jeho zůstanou zde a pošle sem ještě 15 Bulharů na studie nejvíce reální a některé na řemesla, zkrátka na takové vědy a řemesla, jakýchž tam potřebují, neboť nemají zem ani vyměřenou, ani nevědí, jakých mají v ní pokladů a jak jich nejlépe použít, - a tomu budou se nyní učit v Praze od Čechů, ale všickni budou poslouchat jen privátní přednášky, aby se nemučili dlouhým učením němčiny, kterou nepotřebují, a vědami zbytečnými -. Nejdříve budou se učit české řeči a na základě češtiny budou jim přednášeti a jich učiti čeští jen profesorové. Oni se chtějí zcela dle Čechů vzdělávati a s nimi i v obchodní spojení, až si vše zřídíjí, vstoupiti. Objednal si zde gospodar i mašiny všeliké k orání, mlácení a vůbec hospodářským pracem, amerikánský mlýn a Kubáskovu pilu na kolčení lesů a řezání desk a zjednali si také některé řemeslníky, kteří tam na jaře půjdou, mezi nimi bude snad i Janda z Lendokové fabriky; já jsem to tátovi psala, než sem přijel, a on prosil tátu, abych se za něho přimluvila, že by šel hned. I promluvila jsem s gospodarom a on, že když je tak šikovný, že by ho tam vzal. -Dovedla jsem tam také tátu, aby jim ho popsal. Cekáme zítra odpověď, psal mu táta, aby psal, co vše umí a kde byl a co pracoval. - Dostane cestu zaplacenou, může vzít s sebou ženu i děti a dostane v domě p. Semienova byt, stravu, dříví i světlo a na rok, co by žádal, platu. Co si mimo času vydělá, - to bude jeho. - Také Dora musela mu napsat, co umí, — a slíbila jí paní, že zjara sem přijede zase do lázní a potom nazpět že by vzala Doru s sebou, neboť si tam také chtějí zřídit dívčí školu, — v níž by se vyučovalo v bulharské řeči a mimo to řeči francouzské i české řeči. - A proto musí se Dora nyní učiti i dějepisu i zeměpisu a přírodopisu, a až se to trochu spořádá, musí se učit bulharsky. Bude nás obě učít Demetr, a potom kázal hospodař, aby nás častěji navštěvoval Jančo a s námi gavaril po bulharsku a my s ním po česku. - Já mám slíbeno, že se mi cesta zaplatí a že budu u nich pohostinsku přijatá a všude doporučena, kde by se pro moje studie kraj i lid hodil; -já jim slíbila, že budu-li živa a zdráva, že tam na druhý rok přijedu a že jim za jejich pohostinnost opíšu obyčeje i mravy i celý život jich národu, pokud je ryzí. - Do té doby budu míti spisy vydaný, a mohla bych jecti tam, a také pojedu, bude-li tam pokoj. -

Když se onehdy gospodar zmínil o tom, jaká krásná zelenina tu je, že by se ale, kdyby byl šikovný gradar, v Bulharsku lépe ještě dařila, řekl mu Demetr, že jsi Ty zahradník a že znáš pěstovati ovoce i zeleniny a květiny a že by si Tě mohli vzít, až by chtěli zakládati takové zahrady. I po-svědčil hlavou, a že proč ne - když to znáš. - A vskutku, Karle, tam bys mohl si mnoho vydělat a státi se samostatným zahradníkem, a když by se Ti tam nelíbilo nadále, mohl [by]si za ty peníze, co bysi tam dostal, dále cestovat do Paříže a po znamenitých zahradách. Direktor sultánových zahrad v Carohradě je prý Čech - a náramně bohatý. - Všecko to zřizovati nebude jen rodina Semienova, ale celý spolek se utvoří, a ti podporovati budou žáky tyto v jejich studiích, kterým by nemohli pomoci rodiče, a budou vespolek objednávat mašiny a jiné potřebné jim stroje z Čech, a také když bude řemeslníkův třeba, zavolají se na útraty spolku z Čech. - Musel bys ale přece ještě mnoho uměti - pěstování sadů, zelenin - a zakládání zahrad. Kdyby toho vojenského stavu nebylo - ale snad se uhneš i této rekrutýrce - neboť sotva bude silná, císař nemá peněz, aby udržeti mohl velkou armádu, a pro bráně[ní] hranic má vojska dost - verbujou se dobrovolníci, co tenkrát nikam nepřišli, a musejí k vojsku se vracet, co jsou na dovolení a na pensí daní mladí a schopní k službě ještě důstojníci. Také rajchsrát je proti tomu, který v posledním čase debatuje o svobodě tisku, o zmenšení žandárů, kteří stojí ročně 600 000, - o zmenšení policie - o zmenšení vojska, o rovnoprávnosti všech náboženství v Rakousku v úřadech, školách i před soudem - o konstituci, kterou nedá-li císař, všecek kredit ztratí, a takové a podobné věci. -A lidé očekávají Garibaldiho co jediného vysvoboditele ze všech těch strastí a bíd. - Na vánoce, budu-li mít, pošlu Ti pár grošů na cestu, abys mohl se nechat vyšetřit, ti doktoři jsou tu oba, a snad by Ti poradili, že bys mohl i upláchnout přes hranice, když by bylo zle. - Shromážděj si krejcary, které nesmíš nyní ve dne prokouřit - což je moudré, a budeš mít co nevidět na košili, - budu-li moct, koupím Ti jednu, až dále na zimu, prozatím máš prádla dost. Ručníky Ti koupím dva řezné. - Ta vlhkost mě mrzí -ale topte hodně a čistěte pokoj ve dne a postel odstav si od zdi a na zeď polož si rohožku nějakou a prkno a šaty si provětrej a prohlížej pilně, a když by Ti příliš vlhlo, popros paní, aby Ti dovolila dáti je někde do komory. Věděla jsem, dříve nežli jsi mi psal, že je paní zahradnice Mař. Kučerová; - táta než odejel z Bydžova, byl s Prosečeni v Hradci, Skalici i Ratibořicích a tam se to u Steidlerů dověděl, i že je bratr její nablízku někde sládkem, co má ze Skalice Žďarských dceru, s kterou chodila do školy. - Vyříd' jí moje poroučení a podruhé budu jí psát. Tobě není žádný vhod, to je pravda, každý má nějakou chybu! - Jen Ty bud' trpěliv a nedělej si zbytečných těžkostí, a měj strpení se slabostmi lidskými, an potřebuješ také shovívání jiných. -Bude-li Ti tuze zima, piš, a pošlu Ti nějakou deku a polštář, anebo si to můžeš o vánocích s sebou vzít, budeme-li mít na cestu a nebude-li příliš špatné počasí. -

Táta mohl by Ti dáti na přikrytí ten starý plást. — Ten kabát sežrali moli u Tebe v Rájci, neboť jak táta povídá, nebylo na něm nic vidět. - Jak víš, přišla ševcová, a že ho prodá. Nedávali jí ale více zaň než 2 f. zl. a za Dořin pláštík 1 f. Povídali jsme jí, aby to tedy tak dala, a ona odešla, a když nepřicházela ani druhý ani třetí den, šla tam Dora, a ona jí nestyda povídala, že si ty peníze nechala na ten dluh! A tak připravila vás o 3 fr., Tebe i Doru, a neměli jsme v domě ani haléře. Až budu mít pár grošů pohromadě, koupím Ti za to vlněný lajblík, anebo [co by]si chtěl, aneb Ti pošlu peníze. A piš mi hned a také nezapomeň psáti mi, jak to máš s platem a stravou zařízené. -A nezapomeň psát Jaroušovi a Ferdovi - posílám Ti dva marky, abys jim nedělal zbytečné útraty, dokonce Jarouškovi, který by za to koupiti si mohl oběd a od toho [by] ani neměl. - Tátovi také piš a popros ho, až bude mít nějaké peníze, aby Ti přispěl, abys mohl koupiti si na kalhoty do práce. Já musím mu ty peníze zaopatřit a dostane také měsíční plat, z kterého Doře sotva co dá, a za revise, a tak mě pro těch pár zlatých tejrá. Má přislíbenou službu venku, dostane-li ji, budu ráda - ale ať je to jak chce, já při něm být nemohu - já vidím, že by se mně tak vedlo jako vždycky; a kdyby mě i potom týrat chtěl, až mu ty peníze dám, budu ho žalovat a nechám se rozvést, ať je tomu již konec. - Budu mít perných pár dní, než odjede ven nebo až se odstěhuje do jiného, já alespoň, kdyby na tom stál, bydleti se mnou, odjela bych raději do Litomyšle a tam přes zimu zůstala. Když mu peníze dám, nemá ke mně právo, a když mě živiti nechce ani Doru, nesmí se také opovážiti mě neb ji žádati, abychom při něm byly. Musím nyní Doře nějaké místo obstarati a psala jsem Hansmannovi stranu toho a do Vídně paní Čermákové. -Psaní tátovi zapečet' oblátkou a dej ho do mého, ale nezmiňuj, co jsem Ti psala, - jen co se Tebe týče. - Nevím, kdy odjede a co bude dělat. - Budu zde do 8. října. - Dora Tě pozdravuje, ale táta neví, že Ti teprv nyní píšu, protož dělej, jako by to [byla] pravda, aby mě zase netejral. Buď s Bohem a piš. —

Tvá upřimná

Matka

O politice nemluv s nikým!

[- - -] polovysokou hlavou; nosili je již, když jsi byl doma, ale byly tenkrát velmi drahé. - Pléd je velmi pěkný, z vlny, ne tlustý, čtyry lokte dlouhý - tmavošedivý. Oblek budeš mít také tmavý. Potom pošlu Ti slovanskou vestu, až dostanu odpověď, jestli jsi ji prodal, aneb jen zastavil? - Co máš zastaveného, to si vyplat' - až Ti pošlu ty ostatní peníze, a když by se Ti zase někdy - což nemůžeme vědět - taková nouze přihodila, nenech to tak daleko přijíti, pro pár grošů vyhoditi oděv, který jsi dlouho ještě nositi mohl, - piš mně včas a já Ti budu moct vždy přispěti, když budu nyní dostávat honorár od Augusty. Jak bys mohl si s literaturou pár grošů vydělat, o tom budu Ti psát v budoucím psaní. Dostaneš také teplý kabát na noc a teplé podvléčky i punčochy a dvě košile, jednu na den, jednu na noc, a ten papír i péra i knihy a ještě věci drobné, co Ti přijdou vhod.

- Chtěla jsem Ti také poslat moji, Dořinu a Baruščinu fotografii - ale Václav Frič nemá to ještě zřízený - Antonín mu to zřídí dle anglického způsobu. Byl tu tyto dni katolický sjezd a také Rojek tu byl; - bydlel u Modré hvězdy a hledala jsem ho tam kolikrát, ale nikdy jsem ho nemohla natrefit, a do Besedy měšťanské, kam večer chodil, nemohla jsem také jít. Byla bych tuze ráda s ním mluvila - aby přece věděl, co děláš, vždyť nic o Tobě nevědí a mohou si snadno myslit, že jsi nevděčník. - Dr. Lambl přijel z Paříže; byl tam začasté pohromadě s Jaroslavem Čermá[kem]; ptal se na mě a Lambl povídal mu o mně i o Tobě. Vyjádřil se prý, abys dlouho nebyl v Mnichově, že je tam sice dobrá škola k naučení se kreslení, ale co se malby týká, - to že se tam nikdo nevzdělá - a jediná škola že je v Antverpeniu a v Paříži, kde se malíř vzdělati může. - Maloval Baču a Dalmatinku s dítětem, studie to z jeho cesty na Slovensko. Jsou to tak krásné obrazy - vypravoval Lambl -, že je celá Paříž poblázněná. Za první dostal od kupce, s kterým má kontrakt, 4000 franků a druhý den prodal ho kupec za 6000 fr. Za druhý dostal 6000 f., co žádal, a kupec prodal ho za 8000 f. Ale on má prý radost, když má kupec z toho užitek; a velmi příjemný je i co člověk — a vážený v celém Francouzsku. Doposud neviděli Francouzové takové obrazy! - Slovanský lid přichází jeho obrazy v známost vzdělaného světa, a to on chce. - Matka jeho a on přijel tam nyní na návštěvu a chtěla jsem mu včera psát, a tu slyším, - že přijede do Prahy; půjdu tedy hned ráno k Lamblovi, aby mě k němu dovedl, - jen aby neujel mezi tím časem. Mohl by se Tě ujmout, jako se ho ujmul Gallait. Balík nemohu dříve poslat až v úterý neb ve středu večer; - není ještě kabát hotov, poněvadž jsem nemohla dát na všecko - peníze ani jak se platí na splátku, a od

Augusty [jsem] také dlouho peníze nedostala. - Psala jsem také hraběti Kolovratovi, radil mi k tomu Bendi, který tam měl primiciu a nyní kaplanem se stal v Klatovech. On podporuje prý rád všecko snažení Čechů - zvlášt poslední léta. - Psala jsem mu ale pro sebe o pomoc, abych mohla bezstarostněji pracovat, a když já budu mít, budeš i Ty mít. A když pošleš ty obrazy, - myslím, že i Štulc Ti pošle na malbu. - Zařid' si to nyní a piš mně hned - jak a co budeš dělat, - já myslím, abys toho dobrodiní Purkyňova použil, a když budeš umět řemeslo to jako umělec, vyděláš si na malířství, a proto můžeš býti někdy slavným malířem. Než dostaneš ten oděv, setr se, prosím Tě, abys nenastydl, potom budeš dobře zaopatřen -před zimou zvenku i zvnitř. - A piš si každý krejcar, co z těchto peněz, a co budoucně dostaneš, [vydáš], - na lístek prozatím a já Ti pošlu na ty počty knížku, a ty vydání, cos mně v psaních psával, i peníze, co jsem Ti poslala, což jsi tam, vypíšu si i já z Tvých psaní - píšu si každý [krejcar], abychom se někdy vykázati mohli, že jsi skrovně žil. -Nezanedbávej proto malbu a zvlášt anatomii - nyní budeš moct upotřebiti doporučení, které jsi dostal. Ale Jaroušku, šetřit musíš a přičinovat se, abys i Ty vydělati si mohl - k svému přilepšení. — Ostatní všechny noviny, co se nás a obecných záležitostí našich týče, - budeš mít v dlouhán-ském listu v balíku. Tisíckrát Tě líbajíc zůstávám povždy Tvoje vroucně Tě milující

matka. –

Piš hned. -

Než pošlu paklík, budu Ti psát, abys mohl si pro to jít, a pošlu Ti také peníze na vyplacení, anebo to vyplatím raději zde.

320. Marii Studničkové

Paní Studničková!

Prosím, pošlete mně 12 loket pertlí dle přiloženého vzoru a za 2 nové černé hedbávi a 6 knoflíčků, jakové jsem u Vás brala posledně. Peníze Vám přinesu buď sama, buď je pošlu po dceři, abych jista byla, že to děvče koupilo u Vás.

Božena Němcová

[Adresa:] Paní / paní Studničkové.

321. Jaroslavu Němcovi

Tak Ti ten klobouk posílám, ale já nevím, jestli Ti to bude vhod; větší je dle míry starého a pak se prý také vytáhne. Černý nemají u Turků a Turek povídal, že se nenosí, poněvadž rádi flekatí. - Ale plst' je na něm, a na druhou [zimou] - že by Ti ho obarvili teprv na černo, že v něm není ani chlup bavlny. - Formu jinou nemají, ba ještě užší střechy jsou moderní. Stojí 2 f. pro nás, a jestli budeš chtít pěkný se širokými pentlemi, tak Ti ho nechají za 2 f. 40 kr. Byla bych ráda, aby Ti byl dobře, kdybys ale ho musel zpátky poslat, tedy ať se nezohybá, dobře to zase do škatule dej. - Bekl Tě pozdravuje a bude Ti k pátku psát.

-Sbohem! -

322. Karlu Němcovi — 4. listopadu 1860

4/11 60 ráno

Milý Karle!

Chtěla jsem Ti včera večer psáti, abys dostal dnes ráno přání, ale poklízeli jsme v novém bytu a s tím měla jsem tolik běhání, že mně nezbylo tolik času, abych Ti psala. -Myslím ale, že jsi

přesvědčen o lásce mojí mateřské, a že Ti matka to nejlepší přáti bude, a nejen na Tvůj svátek, ale po celý život Tvůj, abys byl spokojen a zdrav zůstal a aby Tě Bůh osvobodil vojenských pout. To je moje nejvřelejší přání a nás všech. Koupila jsem Ti vázaného košili; — pošlu Ti po formanu i tu vestu a starou košili, a to zrcátko a péra, a nějaké knihy Ti vypůjčím. Ty ale piš hned, neboť se táta velmi na Tebe mrzí, že mu na ten list neodpovídáš, — co Ti psal při tom fraku, a přece je to tak důležitá věc a týká se Tvoji budoucnosti; a Ty jako bys ani na to nemyslel, co a jak, a my se staráme, jak to vypadne s Tebou, a jen kvůli Tobě zůstal táta v Praze na zimu, aby po ruce byl, když by přišel na něho dotaz skrze Tebe, buď z Korutan, kam vlastně patříš k odvodu, aneb od zdejšího úřadu. Vlastně dle zákona má Té táta ohlásit sám - ale on by rád nějak to obešel, aby Tě nemusel hlásit ani v Praze, ani v Běláku; -ale jestli na Tebe nezapomenou a budou Tě žádat, - potom bude těžká pomoc — jsi-li totiž schopen. A proto máš dbát a přece se táty zeptat jak a co - a těch pár grošů si shromážďet, abys mohl alespoň jednu cestu si zaplatit do Prahy, neboť nezbyvá nic jiného než lékařská protekce. - Abys za hranice utekl, nebylo by Ti nic platné bez pasu, tamodtud by Tě vydali, a do Švýcar nemáš peněz, a kdybys je i měl a tam se dostal, nesměl bysi domů se vrátit, dokud trvá rakouský zákon vojenský. - Ovšem že jsou rakouské finance tak bídny - že nesmí císař na vojnu ani pomyslit, ale co plátno, odvádět k vojsku přece budou, vezmi kde vezmi; - ono se lecco mluví, že vypukne všeobecná revoluce, že N. — a Itl. — národy vysvobodí — že se nikdo neodvážívá vojnu vést proti spojené Itálii a N. - který je podporuje, jakož i Anglicko - a Rakous že nemá žádného upřímného spojence, na kterého by se spolehnouti mohl. Že ho Rus ani Prus nechce za spojence, to dokázal kongres varšavský i teplický - Maďaři, jakkoli dostali konstituci, jakou žádný jiný z národů rakouských, nejsou přece spokojeni, ani Horvaté, ani Srbové banátští. - Každý chce k svému, a ta konstituce je holé slovo. Císař sere do kalhot, ale nechce být posraným! Lidé nejsou tak hloupí, aby neviděli, že to je všecko klam, ty sněmy, ten rajchsrát, a celá ta konstituce že je komedie, která nebude mít takový konec, jak si mnozí myslí, ale se skončí jako ta neapolská. Lid nevěří už. - Ale to všecko jsou naděje a nemůžeme se na ně spoléhat, a musíme pomýšlet, že jsme pod rakouskou vládou! A tak, milý Karle, pomýšlej také na to a hled', abys nám co nejdřív psal, - táta pravil, že když Tobě nic na tom nezáleží, že tedy ani on se nebude o Tebe starat. - Já jsem Tě vmlouvala, že nebudeš mít na cestu, ale to víš, jak je táta divný, - hned Ti vyčítal cigára 8 kr. a posvícení, a když se o to můžeš starat, že tím více zasluhuješ, aby se na Tebe zlobil, — když se ani nezmiňuješ, dostal-li jsi list, ve kterém Ti píše, čeho se musíš obávat. - Já mluvila stranu Tebe se Stánkem a on slíbil mi, že půjde s Tebou k Willigovi, to že je kamarád jeho strýce Macháčka, který nyní zde není, ale [poslal] Staňka na Williga, který je zde ve špitále vrchním lékařem. Na tom nejvíce

záleží, aby Tě moudrý lékař vyšetřil a Ti poradil, co a jak bys vymluvil, kdybysi k asentýrunku musel, a že by se třebaš i přimluvil za Tebe u toho, ku kterému bysi jíti musel. - Táta to také tak myslí, ale to víš, on mně táta nedá za pravdu, a říká tedy, že to může každý doktor udělat, aby Tě prohlídl, ale není tomu tak, vojenský zná už ty všelike finty, co se mohou vymluvit a co mnohým pomohly, a když bychom v tom ohledu byli v jistotě, -mohl by táta hledat si tu a tam protekci, a kdybych já za Tebe orodovati mohla, to víš, že bych šla, kam by mě poslali, abych Ti svobodu vyprosila, neboť peníze nemáme na vykoupení; a kdybych je měla, těch 1200 f. dala bych Ti raději na cestu do Belgie, - kde bysi pro své umění získal a spokojen čekati mohl na převrat - Rakouska. - Jak vidím, čeká táta jen na Tvůj list a na Tvoji prosbu, aby Ti poradil, co máš dělat; piš mu hned, a kdy myslí, abysi přijel, -mohlo-li by to být až o vánocích neb dříve, a na jak dlouho bysi se musel dovolit a co pánovi říct? - A konečně mohl bysi ho prosit, když by Ti odpověděl, aby Ti přispěl na cestu, ale dříve mu psát a spolu také něco o výlohách Tvých a můžeš-li vystačit s platem. - To mu všecko obšírně piš, on to má rád, když mu trochu pokorně přijde; a myslím, že Ti bude psát, co já Ti píšu, totiž abysi přijel do Prahy a dal se vyšetřit. Musíš se táty také zeptat - na kolik dní si máš vzít dovolení; já bych ovšem myslila, o vánocích že by to bylo nejvhodnější, - ale jak táta chce. - Jen piš hned, a nemáš-li na marku, pošli ho nevyplacené, ono spíše dojde. -Když byl táta s prací hotov, přijel do Prahy, s tím úmyslem, že se zase do Bydžova vrátí, - a nechal si tam i věci. - Chtěl si zde jen inventář dodělati a novou práci s sebou vzíti. Avšak než dostal peníze a inventář, uplynulo čtrnácte dní; já jsem psala ven tátovi, že ho u sebe nemohu míti v jednom pokoji, aby si, kdyby se zde déle zdržeti měl, pokojík najmul; ale on přece přišel, a nechtělo se mu najímat pokoj, a pořád, že půjde ven, a ba zas, že tu zůstat musí, a že kvůli Tobě, a zase, že by neměla Dora od čeho živu být, a když by šel do Bydžova, že by jí nedal nic, a tak to trvalo den ode dne, a já měla samou mrzutost v domě; paní nechtěla tátu v bytu trpět a protivil se jí tabákový smrad, který tam skrze dvěře prorážel, a to víš, že táta celý den kouří. I mně se to protivilo již a byla jsem jako pitomá v tom smradu a té nečistotě. - Konečně mne paní vypověděla, a že nebude mít tři osoby v pokoji — a dělala hrozný rámus, - že se táta rozhodl vzít si byt jinde, - a Dora aby u něho byla a mu vařila, neboť mě paní nerada vypověděla a věděla [jsem], že když jí řeknu, táta že odejde, že nemusím se stěhovat. Nemohl ale najíti jeden pokoj s kuchyní, a kde byl jaký, buď byl drahý, aneb už zadán, aneb to byla díra. I rozzlobil se, a že nechce Prahu ani vidět a Doru abych si živila a peníze mu vyplatila, co jsem utratila z pense, a že se vystěhuje se vším nábytkem do Bydžova; - druhý den zase, že nepůjde sám, že si to dokáže, že musím s ním, a takové komedie byly tu po celých pět neděl, co tu je. - Mně byl můj pokoj také drahý, ale nenašla jsem lacinější, a to víš, všecko „für



ledige Herren“, i ustanovila jsem se, že zůstanu tak dlouho, až se mi trefí něco vhodnějšího, a také mne mrzelo to stěhování. Kdyby nebylo Jarouše a Dory, byla bych se odstěhovala ven do Litomyšle, ale ty zdržovali mne zde. V jednom pokoji s tátou bydlet, jak on chtěl, aby hodně uspořil, to jsem na žádný pád se nechtěla uvolit — měla jsem toho až po krk ty dva měsíce; toho smradu, plívání, kašlání, kázání hloupých každý den a výčitek, když nás musel živit a viděl, co to stojí za den, při největší skrovnosti. - I psal do Bydžova, aby mu tam našli byt, - a odpověděli mu, že tam je pokojíček za 24 f. a aby hned psal, že mu ho najmou; mezi tím časem dostal za revisí, ale novou práci nechtěli mu na venek dát. To a ta rekrutýrka, a že se mu přece jen v Bydžově na dlouho nelíbí, pohnulo ho zůstat v Praze, a začal si hledat byt o dvou pokojích. - Ale těch bylo také namále, a v jednom bylo zima a v druhém tma a každý za 160-170 zl. r. č.; až se mu potom namátl jeden pokojíček u jednoho mašinisty za 40 f. na rok. Líbilo se mu to, bylo tam teplo a mašinstka se ženou spali v kuchyni, a on celý [den] nebyl doma mimo jídla, a dovolili mu také v kuchyňce jejich vařit a použít jejich nádobí. — Ujednalo se tedy, že tam bude chodit Dora vařit a já že si budu přidávat na stravu. Druhý den, než tam šli, přinesl listonoš Morgenpost a tam byly oznámeny dva pokoje, kuchyň, sklep, půda v Baštecké ulici k stěhování o čase. — I šel tam táta i s Dorou a už nešli k mašinstovi, ale domů a musela jsem se na byt s nimi podívat - mně se to tam ale pranic nelíbilo a také se mi drahé příliš zdálo za 150 f. nových peněz a byla tam rodina velmi nečistá, všude spina, kam se obrátil. I řekla jsem, že se mi to nelíbí, že je to drahý, malý a špinavý. I mrzelo to tátou, a boje se, že nedostane už žádný byt a že do jednoho pokoje s ním nepůjde, — šel za několik dní zase tam a mluvil s domácím, s kterým se znají, je úředníkem při kamerálu. I slíbil tátovi, že když si ho najme, že mu dá vymalovat pokoje a všechno vyčistit; - i dal mu tedy táta závdavek, aniž se mě ptal. Dora mu také domlouvala, aby ho nebral, taková činže, a že budeme muset kupovat nádobí, když se bude doma vařit, ale táta si z toho nic nedělal, jen když měl byt, to mu nebylo líto peněz - a nevzpomněl, že zjara zůstat tu nechce a že je nerozum pro čtvrt [roku] neb čtyry měsíce dělat si takovou výlohu. Ačkoliv se mi ten byt nelíbí, uvolila jsem se přece přes tu zimu s tátou tam bydlet, ale od něho nezáviset. Budu mu za ten pokoj, co mám sama pro sebe, 6 fr. r. č. platit a budu dávat také na oběd, co musím v hospodě dát. — Snídání a večeři obstarám si sama. Dora bude vařit, a spát bude v kuchyni, která je hezčí nežli tátův pokoj, vedle kuchyně maličký, že tam nemůže více stát než postel, stůl, skříně a kufr. — Já mám vedle tátového, a je největší, ačkoliv také ne tak velký, jako co v něm nyní jsem. Vzala jsem si ho proto, aby mohl Jarouš u mě bydlet, neboť on tam déle být nemůže, — nemá dostatek a neslouží mu už ke zdraví, což není divu. Jsem celá utrápená s tím chlapcem; poslala jsem mu šaty zimní, na které dostal, a peníze na učení dřevořezby, ale je

tomu již měsíc a posud nemám odpověď — bezpochyby že si zaplatil činži a ostatní dluhy a že nemá zase nic a snad nemocen ve špitále leží. - Táta to víš že mu nic nedal a také nyní nemůže, správa nábytku, kupování leccého do hospodářství stálo ho mnoho peněz, a vidím, že ho to mrzí, že tak pospíchal na ten byt, - neboť mohli jsme nyní dostat lacinější a prostrannější. Já, tou starostí a churavostí všecka sklíčená, nemohu také mnoho pracovat, a Dora nemá také doposud ani místo, aniž jaký vydatný výdělek, a také musíme čekat, jakou odpověď dostane z Bulharska, a tak jsme strávily v samých starostech a těžkostech celý ten rok a žádná jsme nepřišly hrubě ani před bránu. Nyní zase tíží mně srdce starost o Tebe a o Jarouše, kde mu najdu dobrodince, který by mu dal na cestu domů. Dřevořezbářství může se i zde učit, a když si s ním pár zlatých vydělá, může je obětovat na malířství a vzdělávat se kopírováním dle přírody a krásných obrazů znamenitých malířů, a když by měl tolik u hospodařeno, aby se mohl vydati na cestu, aby šel do Belgie; Mnichov není pro malíře vzor. Tak mu také radil Jaroslav Čermák, který tu předešlý měsíc byl a s kterým jsem mluvila. Pan dr. Lambl pojedje ku konci tohoto měsíce do Charkova, je tam povolán co profesor anatomie. Nejde rád; ač tam bude míti skvělé postavení. Na cestu dostal 1000 rublů. Raději by byl šel do Florencie, kde ho později volili, a na velký plat. - Karel Lambl stal se ředitelem hospodářského ústavu v Chorvatsku v Kříži. Pan Krejčí je ředitelem reálky v Písku, ale jen na rok, až to zřídí, vrátí se do Prahy. Mladší Erben, Heyduk - mladší Tonner a Lešetický i Böhms jsou tam za učitele a mají už 300 žáků; je tam ovšem teprv nová škola a nižší jen reálka a ryze česká. A jak se Ti vede jinak, co Ti píšou ze Sagan — co Hansmann? - Jak je se šatstvem? Ferda je s tím Časem a divadlem celý poblázněný a je více v redakci než v Černém pivovaře -. Chci Nebeskému říct, aby ho připomněl na ten kabát. — Poroučej mne paní a pánovi a piš, prosím Tě proboha, hned -! -Kdyby se něco strhlo, budou rekrutýrovat nakvap a nebudou koukat na chyby, tedy musí se záhy stát, o čem jsem Ti psala.

Psaní toto schovej nebo spal -. Táta pozdravuje Tě a Dora přeje Ti také všechno dobré a bude Ti psát při tom balíku. Poptám se zítra u Kappra. - Jakkak frak? Dal sis ho přesít? Já jsem Ti ho jen tak nakvap spravila. - Pan Rieger žádal zase o dovolení vydávat noviny, a tentokrátě myslím, že mu to neodeprou, a potom nebudou jistě brát Čas — to mi jsou milejší Hansmannovy Noviny. - Fialovi umřela ta malá holčička. Karel bydžovský bude se také muset stavět -švagr má o něj strach a psal tátovi, ale co dělat? - Psal jsi Jarouškovi? Piš mu, to Ti povídám, bude ho to těšit! Bože, já si na něho ani pomyslit nemohu beze slzí -jak se mu tam vede chudákovi! - No buď zdráv, líbám Tě a přeju Ti i sobě veselejší budoucnost a šťastné shledání.

Tvá matka

323. Václavu Štulcovi — 9. prosince 1860

9. prosince 1860.

Vašnosti!

Dostala jsem tyto dni od Jaroslava list, v němž mně zprávu dává, že se musí domů vrátiti. - Jak jsem Vašnosti řekla, nedostal od Staňka od začátku října jen 8 f.; já přidala jsem mu 2 fr. 35 kr. - aby dostal 5 pruských tolarů, a ku konci října poslala mu poslední 10 f., od té doby nic - a celý ten měsíc je bez groše a dvě činže je dlužen - paní jeho žalovala ho na policii a tam musel [pas] odevzdat a do 15. musí zaplatit dluhy, co nucen byl udělat, - a nemoha se vykáhati s majetností, musí do 15. opustit Mnichov, nechce-li, aby ho poslali, jak se říká, supem. - Slíbil jste mu podporu, - ale mimo 10 fr. - které jste dal za Staňka a které Vám vrátí - nedostal žádnou podporu, chtěl jste dříve na ukázkou obrazy — ale on nemohl je udělati, nemaje na ně peněz. Po tolik měsíců musel živ býti od 10 fr. -zlatých —, a jestli jsem kdy co dostala, byla to vždy náhoda - a žádná jistota. Psala jsem do Vídně Šebekovi, dostanu, jak doufám, tyto dni odpověď, ale on musí mít dříve pomoc a ještě dnes musím mu odpověď poslat. - Prosím Vás pro Boha a křesťanskou lásku, vypomocte mu alespoň s 10 f. zlatými, — aby si mohl dluh zaplatit; na cestu potřebuje 40 f., to musím mu sehnat. On tam zůstat nemůže, i kdyby mu chtěl někdo podporu dát, - protože je od hladu a zimy churav. — Dostanu-li z Vídně víc, než myslím, vrátím Vám ,s poděkováním, s čím mu vypomůžete, neboť vím, že nemáte peněz, - ale Vám půjčí přece někdo, ale kde to já mám v rychlosti vzít. - Prosím Vás tedy, učiňte milosrdný skutek, já Vám zůstanu, co živa budu, vděčnou. —

Vaše přítelkyně Božena

Byla bych sama přišla, ale jsem churava.

324. Janu Karlu Rojkovi — 9. prosince 1860

V Praze dne 9. prosince 1860.

Důstojný pane!

Dostala jsem včera list od Jaroslava; píše mně, že se musí domů navrátit, že tam déle vydržet nemůže při takové podpoře, která mu nestačí jen na činži, světlo a snídání; na stravu že nemá jen na několik dní, co já mu přidám, a to nic teplého; nohy že má oznobené, an na topivo nemá, a do školy že chodit nemůže, poněvadž nemá na potřebné věci peněz. - Naříká si na slabotu a že ho bolívá hlava a žaludek od hladu a zimy.

Jak jsem řekla, důstojný pane, když jste byl zde v Praze, že se mu zle vede, že má bídu, pravil jste, aby Vám poslal ty kopie, ne kvůli Vám, ale kvůli druhým velebným pánům, a že byste zase něčím přispěti mohli k dalšímu jeho vzdělání, kdybyste práce jeho dostali.

Psala jsem mu to - a píše mně, že by rád dávno je byl poslal, kdyby byl měl peníze na bedničku a od pošty, ale že je přiveze s sebou a z Prahy Vám pošle. Jednu kopii že musel prodat, ale dvě že přiveze pro Vás. S tule sliboval mu po celý ten čas podporu, ale nedal mu dosud ani pětku. Za to, co jste Vy, důstojný pane, mu poslal, zřídila jsem mu oblek a trochu prádla, aby s tím, co měl, vydržel alespoň na půl léta, neboť tam nemilosrdně s prádlem zacházejí, tlukouce je dubovými paličkami.

Cesta stála ho 30 fl., které měl při sobě v šestáčkách, a ještě za 10 fl., aby měl na první potřeby. - Když tam přijel, musel bydleti pět dní v hospodě, nemoha dostati byt. Teprv když se obrátil k prof. Richtrovi, na něhož byl doporučen od Purkyně, pomohl mu hledati v předměstích, až našli pokoj čistý a zdravý u jedné vdovy na Isarském předměstí za 6 fl. 30 kr. měsíčně činže, což bylo ovšem drahé. Za snídání platil měsíčně 1 fl., mléko a kousek chleba, a za oběd 15 kr. bavorských, za polévku, maso, chléb a sklenici piva. Za prádlo 40 kr., za

světlo 20 kr. a večeri obstarává si sám; k obědu chodil také do jedné hospůdky; ale ty první dni musel býti ve větší hospodě, a to ho stálo několik zlatých, ač tam neobědval, jen bydlel. Na policii musel zaplatit 1 fl. 40 kr. tax, činži zaplatil si napřed na dva měsíce, a když si koupil i náčiní, co do školy potřeboval, zbylo mu na dva měsíce na stravu; když odjížděl, slíbil mu profesor Staněk, že mu bude posílat po pět měsíců po 10 fl. r. č. Také mu stál v slově, a dokud mu je posílal, měl na činži, na světlo, na snídání a zbylo mu z toho několik krejcarů na chleba, neboť on dostal vždy jen polovic peněz po strhnutí ážia, - a to ážio proklaté připravilo ho o polovic peněz, za které mohl si zaopatřit i stravu na celý měsíc při laciném tam živobytí.

Mezi tím časem poslala jsem mu z mého výdělků všeho všude 20 fl. a dukát, který jsem dostala na památku od Bulharky, o níž jsem Vám povídala. Od pana Palackého dostala jsem, když přijel z Nizzy, 20 fl. a to jsem s ním rozdělila; platila jsem mu za psaní a dvakrát poslala jsem mu trochu oděvu, dílem obnošeného, dílem nového, a sice na zimu. Na oděv ten vzala jsem 10 fl. z peněz, co mu ku konci září pan Purkyně dal na učení dřevořezbářství. Ostatní, co přišlo, vzala jsem si k splácení na starost sama.

Dal mu pan Purkyně 50 fl., aby se učil dřevořezbářství, a že by mu potom dávali práce do Živy; a když jsem mu řekla, že musí platit za učení měsíčně 15 fl. bav., že potřebuje instrumenty, a když se má za dva měsíce tomu naučit, že musí pilně pracovat celý den, a tedy i živobytí pojištěné mít, řekl mi pan Purkyně: „Já vám více dáti nemohu, ohledněte se ještě někde, kdo by vám to zatím zapůjčil, když by se vzdělal, mohl by to snadno spláceti pracemi svými. I já jsem tak vyštudoval v Němcích.“ Vůle jeho byla dobrá, ale v nynější době, při mizerném stavu našich financí, těžko hledat peněžité podpory, a zvláště za umění. Avšak přece jsem naději neztratila; poslala jsem mu 30 fl. (15 tolarů pruských), aby si zaplatil učení na měsíc, koupil nástroje a ostatní aby upotřebil na své potřeby, skrovnou stravu a činži. 10 fl. dala jsem mu na oděv a 10 schovala napodruhé. Mezitím psala jsem dvěma pánům, o kterých vím, že by jim lehko bylo dáti mu 25 fl. na měsíc, aby měl pojištěné živobytí, ale nedostala jsem žádné odpovědi. Vidouc, že z toho nic nebude, psala jsem mu, aby ten měsíc do té školy chodil, že mu to bude k dobrému, ale nebude-li mít do prvního peníze na další učení, tedy aby vystoupil a zbytečně tam nechodil. I poslal mně účet a psal, že si to myslel, jak to dopadne, ale že dost se naučil i za ten měsíc, aby se panu Purkyňovi odsloužil. I neposlala jsem mu těch 10 fl. a také, co jsem na oděv dala, vrátím zpátky a Jarouš může mu 15 fl. odpracovat a já napíšu za ostatních 15 fl. článek do Živy. Ono se to zdá těm pánům velikou sumou, ale na to nepomýšlejí, že on jen polovic dostane a nyní ani tolik. Na začátku října oznámil mně prof.

Staněk, že ho nemůže déle podporovati. Nový to byl pro mne zármutek; šla jsem k jedné paní a vypůjčila jsem si 5 fl. a 5 fl. od muže, který mu za celý ten čas, co tam je, jen 5 fl. dal a boty udělat dal. To bylo poslední, co jsem mu poslat mohla; an muž z Prahy na venek odejít nemohl kvůli odvodu staršího syna, musila jsem vypovědít svůj měsíční pokoj a s dcerou k němu se stěhovati. Dostala jsem honoráru 15 fl. za článek do Živy. Chtěla jsem z toho poslat Jarouškovi 10 fl., ale činže a stěhování stálo mne 14 fl., a tak nemohla jsem mu nic poslat, a tak si tam udělal dluhu za dvě činže a ostatní potřeby, které mu paní dávala, a čekal s ouzkostí a strachem na můj list, a nemoha se dočkati, psal mně, v jaké je bídě. Prosila jsem tedy Staňka, aby mu 10 fl. vypůjčil, aby neměl nouzi a hlad. I udělal mu to, ale mezi tím časem žalovala ho paní u policie, že je nemajetný a že je jí dlužen dvě činže, za světlo, prádlo, snídání a že nemá co jíst. I musel dát pas na policii a nedostane ho, dokud se nevykáže se svojí majetností a dluhy nezaplatí. Co nemajetný nesmí se tam zdržovat a 15. mu vyjde lhůta, kterou mu dali. I prosí mne proboha, abych mu sehnala na cestu a na zaplacení dluhů, aby ho neposlali s hanbou domů. Paní že ho tam ještě nechala, když jí dal těch 10 fl., co jsem poslala od Staňka.

Psala jsem dnes ráno panu Šebkovi a píšu také Vám, důstojný pane, abyste se nad ním ustrnul a s částkou mu vypomohl, aby si mohl dluhy zaplatit a pas, než bych mu na cestu poslala. Já bych nešťastná byla, kdyby ho s hanbou domů poslali, a muž by se k němu nehlásil a z domu by mne vyhnal a všichni by prstem na mne ukazovali, že jsem já vinna, ačkoliv žádný z nich se nesmíloval, když jsem za něho prosila, a otec, maje i peníze, na něho ani s grošem nevzpomněl. Ať přijde tedy raději domů, a může zase chodit do akademie a učit se dřevořezbářství zatím zde, a zjara změní-li se okolnosti, - může cestovati po Čechách a kopírovati a tak se sám vzdělávati a vydělati si tolik, aby mohl zase na některou školu se odebrati. Já také budu spokojenější a budu pilně pracovat, když mne nebude starost tížit.

Odpusťte, že tak špatně píšu, nastydla jsem se na ruku a mám s ní kříž, takže těžko péro držím. Prosím Vás, důstojný pane, o brzkou odpověď. S úctou zůstávám Vaše služebnice

Božena Němcová.

325. Jiljímu Vratislavu Jahnovi — 30. prosince 1860

P. J. Jahnovi! Navštivte mne, ráda bych s Vámi mluvila.

[Božena Němcová]

30/12

326. Václavu Štulcovi — ...

Byla bych již zavítala na Vyšehrad, ale jsem trochu churavá a sklíčená jsem všelikými starostmi i musela jsem také poslední čas každodenně býti u Riegrů.

[Božena Němcová]

327. Vasilu Dimitrovi Stojanovovi — ...

Vasilovi Dimitrovi!

Přijdu k Vám zítra po desáté hodině ráno, zůstaňte doma - já musím tu svatbu přeložiti - Nebeský do středy - a když budeme překládat a když budeme ráno a odpoledne neb k večeru dvě hodiny a v úterý také, uděláme to, já jsem si to už dvakrát přečetla a rozumím skoro všecko, mimo některých výrazů - půjde nám to tedy rychle. -Udělejte mně k vůli.

Božena

328. Vasilu Dimitrovi Stojanovovi — ...

V. Demetrovi!

Potřebuj u Vás ke korektuře Skotovodstva - a čekám Vás buď dnes, buď zítra od 5 - do 7 hodin. Přijít musíte, nechcete-li, abych se na Vás rozhněvala. –

Pozdravujte p. Veliču a Jonču!

[Božena Němcová]

**1861**

329. Vasilu Dimitrovi Stojanovovi — počátkem roku 1861

Dimitri! Přijďte zítra kdykoliv, třebas odpoledne - aneb večer, - potřebuju Vás ke korektuře toho článku, který v pondělí odvésti musím, a potom bych ráda věděla, jak se tomu chudákovi vede, Zlatovi, - velmi jsem se ulekla! - To ale bez trestu nezůstane!

[Božena Němcová]

330. Vasilu Dimitrovi Stojanovovi — ...



Vasilovi Dimitrovi!

Přijďte dnes večer k nám, ale jistě - potřebuju Vás ke korektuře toho článku, který musím zítra odvésti. –

[Božena Němcová]

331. Boženě Šetlíkové-Staňkové — před 25. březnem 1861

Prosím Tě, Božuško, popros matičku ve jménu mém o zápůjčku 2 zl. do 25/3. - Chtěla jsem Tě včera o to prositi, ale ostýchala jsem se. –

Tvá upřímná

[Božena Němcová]

332. Kateřině Petrovičové (Lauermannové) —14. června 1861

Milá Katinko!

Zase ležím - nemohla jsem se ušetřit, musela jsem v domácnosti pomáhat a byla jsem tuze slabá. Předevčírem hladila jsem prádlo a to mně tak uškodilo, že [se] mně spustila ještě více než poprvé, a doposud se mi to nezastavilo, dávám si ustavičně studené obklady a poslala jsem si pro jednu šikovnou, aby mě přišla každý den vystříkovat, -a myslím že mi to bude nejlépe spolu se sedacími lázněmi. Jak mně jen trochu lépe bude, odjedu na venek - do Mlíkosrb - v bydžovském kraji - byla jsem celý týden u faráře - hodného starého pána, má

velmi hodnou hospodyni a oba mě velmi rádi [měli] a zvali, abych tam každé léto přijela a u nich byla. Co ale pro mě tam nejlepší, že jsou tam železité lázně, ovšem jen malé, - a sice i k[oupele]železitý. Jedna vlažná lázeň stojí 18 kr. - Stravu budu mít na faře i byt a je to na kopečku a asi 100 [kroků] je les dubový a smrkový. Krav mají deset a při faře krásnou zahradu. Když tam jen tři týdně budu, zotavím se a potom teprv budu moct na delší [cestu] se vybrat. - Na tuto cestu dostanu od p. V, Náprstka. - Prosím Tě, Katinko, půjč mi do zejtří - 2 fr., já si musím koupit tu stříkačku a [ne]mám dost peněz na ni, - zítra pošle mi p. V. - a hned pošlu. -

S úctou Tvoje

Božena

14/6 61

[Adresa:] Blahorodé paní, / paní Katince Petrovičové.

333. Doře Němcové — 1. srpna 1861

V Chlumci - v deset hodin ráno -! Právě jsem přišla z procházky - a na stole čeká mě kus chleba s čerstvým máslem. - Ráno snídala jsem mléko. - V předvečer měla jsem koroptvičku s dušenými višněmi. - Když jsem si večer hledala čistý podolek v žoku, nahmátla jsem mezi prádlem papír, a je to přiložený tuto křtící list Jaroslava. Dej mu ho hned, snad ho hledal - ale já jsem ho tam nedala, to vím. Ráno ale, když jsem otvírala tašku, — chtíc si přišít pražku, co jsem si od Tebe koupila, ale nenašla jsem jí v žádném papírku, ani brazlety pro Karolinku, a nůžky jsi mně také nedala, ani ten perořízek nový, který jsem, když jste to začali skládat, na stolek psací položila, a to potřebuju všechno nevyhnutelně, tedy mně, jak list dostaneš, pošli. - Ztratit jsem to nemohla, poněvadž jsem měla tašku zamknutou a klíček v kapce jsem měla až

do večera. - Také ta celá miliová svíčka není v tašce. - Přikládám Ti 30 kr. a kup mně ještě jedné punčochy a za 2 kr. nití na ten molovy pásek. Na druhý týden bude zde divadlo, už se staví a malují dekorace, je hodně velké -; budou hrát okolní studenti. - Také v Jaroměři byla beseda, jejíž program mně dal Jaroslav Goll, který je na prázdniny zde u strýčka. Je velmi slušný hoch, a ne hloupý. - Merenda v Bydžově bude letos velkolepá; sejdou se před merendou studenti z celého okolí, z Chlumce, Smidar - z Jičína, z Hradce, Jičína i Jaroměře a daleko z okolí a ti společně budou si volit pantátu a panímámu merendy. - Do té doby dostanu peníze - psala jsem ráno panu Vojtěchu Šafaříkovi - a to Ti pošlu na cestu - a Jarouš neomylným bude hostem. Co děláte? - Já se mám jako pánbůh v ráji. - Je už Jarouš [doma?] - Koukni se mi po těch - Sokolových.

BN

334. Doře Němcové — 7. srpna 1861

Milá Dorinko! Peníze tyto, co Ti přiložené posílám, dostala jsem v neděli při odjezdu z Chlumce, kde jsem se zdržela od středy od večera; chtěla jsem hned odjet do Mlíkosrb, ale Daněk nemohl mně dát příležitost, an právě ty dni pšenici a oves požínali. - Mluvili jsme o leccčems, ale vždy jen, když paní přítomná nebyla. — V neděli ráno dal zapřáhnout a sám pomohl mně do kočáru, a podáváje mi ruku, položil mi zapečetěný list do ruky se slovy: „Přijmete to, paní Němcová, na důkaz mojí vážnosti a upotřebte k vašemu brzkému uzdravení a co příspěvek na cestu do Slovenska.“ - V poledne přijeli jsme teprv do Mlíkosrb -musel si kočí zaject, an v pátek hrozný liják byl a bližší cesty rozvodněné. - Ten den nebylo možná, abych vám byla peníze poslala a psala, — přišli odpoledne hosti a zůstali až do večera. V pondělí musel pan Šafránek - k nemocnému a včera byl v Kratonohách. Kdyby to bylo bývalo jednoduché psaní, byla bych je [poslala] po někom, ale s penězi a na recepis to nemůže být. - Posílám Ti tedy

Heinr. dej 2 fr.

Lib-. - 2 -

Mlíkař. - 2 fr.

Malos. - 2 - ale dříve se ho zeptej - co to ještě dělá, -já jsem podvkráté zlatku dala a dělalo to tuším 7 -a několik a beztoho mně ty šaty zkazili.

Tobě p. - 3 fr. -

Karlovi 3 f. -

Jaroušovi 4 f., protože mně jeden půjčil na cestu, ne-má-li ale na činži, dej mu ještě 1 f. -

Pošli mně ty brazlety — tu svíčku miliovou a jednu mi přikup - potom ten perořízek - nůž si tam prozatím nech. -Pražky jsem našla. -

Mám-li podštrykované ty nitěné punčochy, tedy mi je pošli - a kup mně ještě jedny stávkové u nířařky v Platejze. -Na to a na nitě na ostatní punčochy posílám Ti 2 fr.

Potom mně kup závinky do vlasů - ta síťka mně nedrží a jsem jako sojka, a kup mně houbu, nemusí být fajn ani velká, - kup ji v Široké ulici - na to posílám 2 fr., co si smluvíš, to si nech. -

Kup mně také ještě jeden šátek u Sedmíků a sobe také jeden - za 45 - je 90 kr. - U papírníka v Ovocné v krámě před Gablerovém kup mi 2 listy s Riegrovou podobiznou, štangličku vosku červenou - ten, co jsi koupila, rozdrtil se mi - a potom olůvko - Hardtmuth - na to 45 kr. Ty listy a ten popis pohřebu pošli mně s sebou, potom ilyrský slovník a notic - ze Slovenska — ne co jsou ty písně, ale co jsou ty pověry a všeliké poznámky - co je více popsaná. -

Paní Rézince dej 30 kr. a 50 kr. vám posílám na želízka -a 2 fr. na vanu. Troky stály 3 f. a Lipšová dala za správu 1 f. 50, tedy jsme kvit. -

Zítří pošlu Ti další zprávy - na posvícení nepřijed' - já také tam nepůjdu -, ale přijed' na merendu - já Ti povím ústně. -

Přiložený lístek dej paní Knappové a k tomu přilož 1 f. 50 - a potom jdi, a co Ti [dá], pošli mi to. Všecko pěkně zapakuj a špagátem otoč a zapečeť a pošli franko - já si to vyplatím zde - Božena Němec, Mlíkosrp - per Chlumeč. Psaní Ti pošlu zítří do Museum, k Wildnerovům do Museum. - Sbohem.

Udělej mi účet.

335. Doře Němcové — 7. srpna 1861 odpoledne

V Mlíkosrbech 7. odpoledne

Tak jsem s tím psaním pospíchala, že jsem zapoměla poslat lístek Knoppové; posílám Ti ho, a potom ještě některé věci mně kup. 7 obálek podle šířky přiložených papírků - Pešinovi zaplať ty střevíce, - které mám už roztrhané, 1 f. 30 a i f. mu [dej] napřed a dej si udělat botky — já Ti [je], až se vrátím, zaplatím. Chtěla jsem si nechat také botky udělat, ale já vydržím s těmi a na cestu potom koupím si pořádné botky a šaty, i plást musím mít na cestu. - Ale rukavičky mi kup - kdybys se šla podívat na tu merendu, -kup je s dvěma knoflíčkama, trochu širší než na Tvoji ruku, a ne tak dlouhé — můžeš mi je přinést s sebou. — Na posvícení nemůžeš už přijít a také toho nelituj - budou hrát a merenda bude později. Kdybys šla k švagrovi, zlobila [by] se Kačenka, a kdybys šla ke Kačence, zlobil by se strýc, a u Bromovskejch mají hosty. — A kde bys spala? V komoře se Stázou, či se strejcem? U Kačenky je pokojíček prázdný, ale jak povídám, nešla bys mrzutosti. - Před dvěmi léty, když jsem jela do Bydžova, platila jsem 1 f. 93 - a za dostavník do Bydžova 70 kr.; letos 2 f. 35 kr. a z Tejnice musela jsem si zjednat a stál ten vozík 2 f. 60 a jeli jako s vejci. Po páté hodině přijeli jsme do Chlumce. Daněk stál přede dveřmi, a když jsem slezla, přistoupil k vozíku a teprv mě poznal. „I paní Němcová, vítám vás! Povídal mně Šafránek, že jste mu psala, že jste churavá; a že vás čekají —

336. Doře Němcové — 8. srpna 1861

V Mlíkosrbech 8/8 61

Tak jsem s tím psaním včera pospíchala, že jsem ani paní Hanušové pořádný listek nemohla napsat a na Knoppku jsem zcela zapoměla a na všelike věci, co jsem Ti psátí chtěla. - Mám starost, jestli jste včas ty peníze obdrželi - neboť dnes je poslední den stěhování? - Lístek dej Knoppové. - Jste-li ještě v starém bytu, - tedy mi, Dorinko, moje prádlo dej k Tvému a nádobí moje, šálky, bílou sklenici, slož do té druhé, dlouhé bedny. Peřiny také zabeďte; tác ale, obrazy, kreslinu Hynkovu a Massaniello a Franklina a Sandovou polož do almary. Ty punčový sklenice a ten skleněný žbán jsou tátovy. Knihy ale z těch prkének, uherskou a dvě italské mapy — potom srbské pohádky - (jsou v knihovnicku vedle srbských písní), tři svazky Posla, co ležel na stole, — Dobrý člověk — Perle (má-li je Švajcerka, popros Šlenkertku, aby k ní šla) - Máj -potom knihu pana Vojtěcha, Včelu, kterou budu potřebovat do druhého svazku, — to mně všechno nech odnést k paní Petrovičové bud před stěhováním, aneb při přenášení. Ty zelené záclony mi také ulož k Tvému prádlu a ten [povlak] s deky mně vyperte a deku si dej do své postele. - Piš mně také, jak je s Jaroušem, má-li a jak se živit. Kabát, co jsem mu rozpárala, ať dá Rézinka nějakému lacinému krejčímu, aby mu ho obrátil a s jednou řadou knoflíčků udělal, že mu ho zaplatím. Ty sprav ten starý povez, má roztrhanou podšívku, fleky hedbávné jsou v tom pytlíku. - Schovej je. Odlož mně také do Tvého prádla dva páry těch bílých vidliček a nožů. Správu, co mají, a moji, to dej spravit a piš mi potom, co od toho, a já to zaplatím. Jaroušovi, kdyby k tátovi nešel - jako že sotva -, dej moji žíněnku, polštář, a kdyby snad huboval, řekni, že je to moje a že jsem mu to půjčila, dokud to nebudu sama potřebovat. Postaví-li si táta dvě postele, řekni, že je zbytečný, ledaže bys Ty na jedné spala. - Stoličku mně také odstav stranu a červený polštář, a aby se nedali do toho moli, Sandovou (knihu) si dej do šuplete a potom všechny svazky musejní[ho] časopisu, v nichž jsou moje články o Slovensku.

[- - -]

337. Josefu Němcovi (synovci) — 8. srpna 1861

V Mlíkosrbech 8/8 61.

Milý Josefe!

Jsem od neděle v Mlíkosrbech, v koupeli. Byla jsem celou zimu churavá a doposud nemohu daleko jít a musím se také dietně držet. Proto jsem Vás také nenavštívila. Na pouť nepřijdu, za jedno kdybych k Tobě, - byla by mrzutost se švagrem, a k švagrovi nechci. Dorinka také nepřijde, protože se bude strejček v pondělí stěhovat do jiného bytu. Jarouš má mnoho práce a Karel jev Košíři u Klama v zahradě ve službě. - Ale na merendu přijde Jaroslav i Dora - podívat. Pošli mně pár koláčů a několik párků wüerstlů -. V úterý ráno přijdu k Vám, hledám si pokojíček, kde bych mohla ještě asi čtrnácte dní pokojně pracovat. Také Karlovi musím něco vyřídit. U Broumovských budou mít také asi hosty? –

Tedy na shledanou!

Božena Němcová

[Adresa:] Josefovi Němcovi / v / Bydžově.

338. Josefu Seidlovi — 17. září 1861

V Litomyšli v úterý odpoledne – kalendář nemám. –

Pane Seidel!

Když nikdo na mě nepamatuje a nedbá poslati, oč jsem už tolikráte psala, tedy jsem [nucena] obrátiti se k Vám, abyste se o to postaral, abych to co nejdříve dostala. —

1. Předešlý měsíc poslední dni psala jsem pánovi, aby poslal Rézinku pro ty šaty, že jsou dávno už hotovy, a pro sametky, - poslala jsem mu v psaní plíšek na šaty a ceduličku na známku těch sametek, až se od nich zaplatí, a Vy že mně je můžete poslat. Ale doposud je nemám, ačkoliv jsem Doře přikázala, aby mně je hnedle i dva páry punčoch poslala, - a poněvadž jsem jí dva zlatý půjčila, nechť tedy řekne tátovi o ně. — 2. Potom napsala jsem jí, aby mně koupila čtyry koverty, ty čtyřhranné, jako je ten, co Vám posílám v něm psaní, ale ovšem pěknější papír, - 3. - dvě násadky z toho rohu bílého a černého, co jsem vždycky měla, a potom k tomu šest plochých pér s pozlacenými špičkami, -zde nejsou k dostání a já s těmi dřevěnými násadkami těžko píšu. Chtěla jsem psát z Tejnice p. Augustovi, že tam druhý den přijedu, - a dala jsem si do noticu obě péra, a vyšouply se mně obě. - Ale p. Augusta měl už pokojíček přichystaný a s radostí mě přivítal. Zůstávám v hostinci U modré hvězdy nedaleko tiskárny a mám hezký pokojíček, divan, stolek, věšák na šaty a skříň a také postel, ale já si dám vždycky spodnici na divan a tak ležím - pohodlněji; ale potřebuju deku a plachtu a tři ty polštáře moje - však ona Dora bude vědět, proč to chci. Potom mně pošlete tu kulatou škatulku, co jsem v ní měla zastrčené péra, potřebuju ji zde, ta se mi kácí, když do ní dám olůvka. Potom tu peroutku černou - a ty kleštičky, co jsem si trhala vlasy šedivé, mám jich hodně. Jarouš ať mně pošle svoji fotografii, ale ať ji sám zapakuje. Jestlipak je u táty? - Karla pozdravujte a řekněte mu, aby nezapomněl na ten jasan na Hynkův hrob, já mu ho zaplatím sama, kdyby mu ho nechtěl zaplatit táta - ale to on mu zaplatí. - Copak říkal pán tej slávě, co mně ty studenti udělali? - A copak paní Šlenkertová říkala a paní Mužáková - vždyť ony vždycky pochybovaly, že budu ještě někdy co psát, ty husy - - Copak dělá pan Vojtěch, já mu musím také ty dni psát, že jsem udělala s Augustou kontrakt a jak se tu mám a že jsem v tiskárně korektorem, to bude mít radost! - Je Baruška doma? Přiložený lístek dejte Doře, aby mně koupila šátek a sítku a aby nenatahovala hubu, že píšu Vám a ne jí. - - Druhý lístek doneste paní Petrovičové do Široké ulice - a řekněte jí, že si pro to, oč jí píšu, přijdete druhý den. Dá Vám balíček listů a ty listy budou zapečetěné a přidáte je k ostatním věcím. Pošlete mi také adresu Lamblových a paní Šetlíkové. Ty budete vědět z administrace. Potom se, prosím Vás, poptejte v Museum, kde je hrabě Hanuš Kolovrat. Já mu chci psát, aby mně přispěl něčím, že bych ráda jela do Slovenska, - ač to není pravda, já vyhlížím dobře, koupám se ve vlažné vodě každý večer - mám v pokojíčku teplicko, stravu dobrou, a krajina je tu krásná a Augusta mě odtud nepustí až někdy zjara, a potom teprv do Slovenska pojedu. Ale do té doby kdoví co se stane - a tedy ať mně jen dají na živobytí přes tu zimu a vídenští Slované ať mně dají, co slíbili, - a já si to uložím u pana Vojtěcha a bude mně to potom dobré. Ta cesta toho Jar[ouše] mě stála hodně peněz a Dora také pořád chodila pro šestáky - když



neměla k večeři jen holé brambory, anebo na švestky. A Jarouš také jen na máminy peníze jedl a kouřil, a teď bude na holičkách, než si zase něco vydělá. -Kdyby byl v Praze zůstal, mohla jsem mít 10 f. v kapse - a tak jsem promarnila s těmi dětmi tolik peněz, že byste to ani nevěřil, neboť ty dluhy nedělaly tolik. Však já teď budu moudřejší a budu pamatovat jenom na sebe, abych si na stará kolena něco zahospodařila a pokojíček hezky si zřídila, a dokud by mě Bůh sílil, abych mohla pohodlně žít a v pokoji pracovat. Až vyjde Babička, přijedu asi na den do Prahy, abych si koupila zimní oblek, - co říkáte, mohla bych přenocovat v bytu? Na vánoce sotva domů přijedu - ale pošlu Vám na dobrou večeři, abyste si pochutnali se ženou. - Chtěla jsem psát panu Vojtěchovi, aby mně poslal škatulku hroznů, zde nejsou k dostání. Ale on by to snad nerad udělal, a tedy kupte Vy je a dejte je do škatulky a napište „Ovoce“ a cenu a pošlete to po poště pod adresou na mě, ale k odevzdání v kněhtiskárně p. Antonína Augusty v Litomyšli. Tak vůbec a vždy adresujte všecko, i jednoduchý list, do tiskárny. Já také posílám listy do tiskárny a tamodtud jde pošta každý den třikrát. - — Ještě musím Vám psát, co mně musíte nanejdéle do pátku do rána i s druhými věcmi poslat, a sice spisy moje všechny, co tam mám, i. Českou včelu svázanou (patří p. Vojtěchovi), 2. Pražského Posla, tři svazky, co je v něm povídka ode mě, 3. Dobrý člověk, 4. Perle české, co je v nich povídka 5. Karla (měla ji vypůjčenou Švajcerka), a také Královodvorský rukopis, není-li tedy v knihovníku, ať Dora hned zajde k Šlenkertce pro ni, -já to musím mít do pátku, neboť se v sobotu bude tisknout program, a to tedy musí být všecko pohromadě, aby se vědělo, jak to po sobě půjde, - a potřebuju to také ke korektuře, abych mu to připravila k tisku všecko do jara, aby mohl svazek za svazkem vydati bez průtahu v určitou [dobu]. Potom je tam ještě almanach 6. Máj a 7. Lada Niola. - Potom ty dva svazky 7. Poutníka a 8. Koledu, co je v ní povídka V zámku a v podzámčí. Potom aby mně vyhledala Dora 9. všechny svazky Musejníka, v nichž je o slovenských svátcích a obyčejích a popis Ďarmot. Bude to v roč. 1858-59. - Mimo to aby mně poslala 10. srbský slovník a II. srbské pověsti - byla ta kniha nahoře v knihovníku. Spolu aby mně 12. slovenskou Bčelu poslala a 13. Čelakovského Mudrosloví. To všecko zapakujte dobře do nějakého řezného [plátna] - anebo do bedny? - Bude to ovšem těžký. K tomu přidejte všechny věci, co jsem Vám dříve psala. Dovezte to potom na dráhu a pošlete to jako Fracht. Adresa: Blahorodému pánu, pánu Antonínu Augustovi, kněhtiskaři a kněhkupci v Litomyšli. K odevzdání do tiskárny. - Můžete udat s tiskem: Cena 30 fr. - To se na to poptejte v jeho skladu, možná že by to oni expedýrovali, anebo pana Vojtěcha. - Vyplácet se to v Praze nebude.

Ano ještě něco - kupte mi také 3 archy červeného pijavého papíru a kupte to u toho papírníka v Ovocné ulici před Gablerem, ten to má lacinější. Posílám Vám na ty papíry a hrozny, ty hrozny také nevyplácejte, a za Vaše běhání 50 kr., budete-li muset ještě něco vydat na ten balík, tak ať řekne Dora pánovi, a já mu to potom vynahradím. Vypište si ty knihy a všecky ty věci na zvláštní lístek - číslo za číslem, ale psaní neukazujte nikomu. Já také píšu Doře - když jsem nemohla [se dočkat], že jsem byla nucena psát. Pozdravuju Vás i Vaši ženu a i Rézinku, je-li ještě u vás.

Už je čas na poštu, nemůžu tedy paní Petrovičové [psát] ten list, ale pište mně adresu.

339. Doře Němcové — 17. září 1861

V úterý odpoledne, nemám kalendář. –

Doro! Ty jseš tuze dbalá - víš dobře, že ty šaty potřebuj u a to vše, co jsem přece napsala. - Ale mohu si myslit, co děláš celý den, že si jen Tvých věcí hledíš, abys je měla v pořádku, - a co je Ti do mámy - když jseš už doma. Mohu si také myslit, že jsi nebyla ani u Lamblů ani u paní Petrovičové. - Byla jsem tedy nucena psát Seidelovi a on Ti všecko poví, co do pátku musím mít zde. - Pošli mi také tu pikovou sukni - a deka ať je čistá - a pošli jednu stříbrnou [lžící] na to užívání, ony ty žluté zčernají. Posílám Ti přiložené 2 f. - 1 f. 50 kr. na tu síťku a 45 kr. na kapesní šátek od Sedmíků. Na ty koverty poslala jsem Seidlovi. Nedostaneš-li ji, tedy mně pošli peníze zpátky; já je potřebuju. Za tu barvu ať táta dá ty 2 fr., co jsem Ti půjčila. Tu jehlici mi můžeš také koupit - za ty žluté braselety -, copak taková jehlice stojí. A neotálej s tím a Seidl to všecko spakuje. -V sobotu se tiskne program, a to musí být všecky ty spisy zde. Na druhý týden první dni začne se tisknout Babička. Vydání i tisk budou pěkný -. - Ve čtvrtek, když jsem tam přijela, zůstala jsem v hostinci u Pifflů a poslala jsem mu do tiskárny list, který jsem si napsala v Tejnici, kde jsem [čekala] do půl desáté ráno, nocleh a snídaně stálo mě 80 kr. - Když dostal Augusta list, poslal hnedle domovníka pro moje věci a ten vedl mě do hostince U hvězdy na konci rynku. Paní je vdova a má dvě dcery, obě hezký, a jednu malou ještě a syna, ten ale není doma. Pan Augusta je tam poručníkem a říkají mu děti strejčinku, je také příbuzný ze strany paní. Napřed je veliký pokoj, to je Měšťanská beseda, a

potom piliár a dole veliká šenkovna a vedle ní několik [místností] pro rodinu a služky. - Mám nahoru do mého pokoje dva vchody, buď jdu skrze pokoj, kde se hraje, a vchodem dolů ze sálu, aneb jdu šenkovnou a potom je asi šest kroků pavlač a tři schůdky a jsem v síňce a ze síňky vedou dvěře do hostinského pokoje, kde jsou tři postele a divan, ale je tam chladno a tmavo, - z toho jdou dvěře, které si můžu, když je noclehář, uzamknout, - ale to je nejsvětější a nejteplejší pokojíček v celém domě: „No vidíte, jaký to máte hezký pokojíček, já jsem vám ho najmul, abyste tu měla světlo a teplo a všechno pohodlí. - Já jsem vás čekal - pan manžel mně řekl. Nejspíše pojedete do Litomyšle a já jsem rád, že jste přijela. A máte tu všechno pohodlí - postel - divan, stůl k psaní, a pult vám nechám udělat, píšete-li ráda vstoje - čemuž jsem přisvědčila -, a máte tu skříň a dva stolečky a věšák na šaty (ale elegantní) a tady ta slečinka je dobrá kuchařka a můžete si poručit, co jen chcete, - a budete tu jako jejich; a máme tu také lázně teplé i parní. Krajina se vám také bude líbit - a necháme si vás zde celou zimu až do jara.“ A já zůstanu tu vsuktu přes celou zimu, až do jara, a potom pojedou do Slovenska. Až vyjde Babička, což bude na počátku druhého měsíce, přijedu do Prahy a koupím si zimní oblek. Je to laciný krejčí a hezky šije, a také švec ve Vídni vyučený. Ve čtvrtek byla jsem tam pozvaná k obědu, byla taková hostina, jako kdyby kdoví byl přijel, a ona je velmi příjemná paní. Má tři kluky, ten [mladší] je tuze hezký, celý táta - ten nejstarší je bledý, oba chodějí do školy - nejmenšího kojí. Mají hezký byt, při samém kostelu - ale budou tam [mít] v zimě zimu, je to na vršku. Tiskárna je také hezká a dost veliká, hned mě tam vedl. Také mají při [domě] hezkou zahradu i sad a dvě besídky, šest seslí v každé. Po obědě šli jsme tam spolu a udělali jsme tam kontrakt písemný. - Já jsem spokojená a on také. - V neděli byla tu pouť a posvícení, a to jsem tam zase byla! - zase byla hostina a koláčů dost a dost, a dobrých -! Bylo také náramné množství hostů a lidu okolního selského - a zde všude je v celém [kraji] zachovalý ještě kroj - to jsou ještě mezulánky s pentlemi, šněrovačky zlatem krumplované - červené šátky na pokos s dlouhými koncemi dolů visícími, podlouhle široké rukávy a okolo krku okružní z krajek a červené punčochy a střevíce s mašlema na špalíčkách. - Byly tu přes noc a spalo jich dole v šenkovně, že nemohly ani projít. Včera tancovali na Zavadilce a dnes střílelo se do terče o dukáty a tolary. Králem je protější kupec, který vyhrál třikrát. Prosil mě také Augusta, abych převzala korekturu nejen mých spisů, ale vůbec co se v tiskárně tiskne a tisknout bude. Za arch dostanu 1 fr. - to se [platí] také v Praze. Včera dostala jsem korekturu Wenzigové [knihy] a dnes poslal toho už do sněmu asi 10 exemplářů. Obrazů života arch druhý také jsem už koregovala. - Budu tu mít dost co dělat. - Tedy pozdravuj tátu a Jarouše a Karla a dobře mně to všechno zaříd'. -

[---]

Když jsem přečetla tátův list, odstříhla jsem ten list, co jednal o Augustovi, a poslala jsem mu lístek, aby ihned ke mně přišel. I přišel a dala jsem mu to, aby si to nechal. -I četl, já jsem chodila po sednici a celá jsem se třásla zlostí-a on také brzy zbled, brzy zčervenal, a když to přečetl, — vstal a s ukrutnou zlostí pravil: „To je imperditní lež -! Můžu si to psaní vzít?“ - Ano, vezměte si ho. Odešel a odpoledne přinesl list Jahnovi, kde mu všechno píše o těch dluhách, o tom bankrotu, o tom nepořádku v tiskárně a o Riegrovi. Píše mu dále, kdo je vinen toho nepořádku, né-li Jahn? Proč nepošle nikdy rukopis včas, proč zdržuje s korekturou vydání sešitů. - Co se týká mojí korektury, že byl nucen prosit mě, abych mu ty dva archy Obrazů života zkoregovala, - aby se to ještě celý týden neprotáhlo. A Wenzigův spis koregovat že mě též prosil, - poněvadž už největší spěch byl, aby se to do Vídně poslalo. A to, že by si mne byl zjednal za korektora, že je lež, - že bydlím u něho, že je lež, - že jsem mu psala, že přijedu a že chci zůstat v Litomyšli přes zimu, tedy aby mně najmul pokoj, - a že mně najmul pokoj u hodné rodiny blízko tiskárny a že si sama všechno platím. -Co se týče dluhů, píše: „Přijďte se podívat do mých kněh, do mé zásobárny papíru a potom k Haasovi a zeptejte se ho, co mu je Augusta dlužen za písmo! - Potom pište do langendorfské papírny - co je Augusta dlužen za papír. Ale řekněte také těm hanebným pomlouvačům, že kněhtiskaře Augustu česká literatura 14 500 fr. stála, které jsou vyhozené! Augusta myslel, že ty klepy roztrousil Kučera, co vydával v Litomyšli Hlasatele (byl to hezký časopis a pěkně vydaný) nákladem Augustovým. Líbil se ten časopis, mnoho exemplárů se rozposílalo, ale žádné peníze neviděl, - i ptal se tedy Kučery, kam ty peníze předplatní dává, i vymluvil, že někteří ještě neposlali a někteří že mu slíbili, že mu zaplatějí až po čtvrt letě, - a něco peněz že si vzal napřed na zaplacení bytu a stravy, — a Domenikus měl to také v komisi a mnoho exemplárů odbyl a peníze vždy odeslal, i začalo to Augustovi vrtat v hlavě, psal Dom[enikusovi], psal venkovským kněhkupcům, privátním lidem -, poslali-li předplatní peníze na Hlasatele, - odvsude přicházely dopisy s ujištěním [peněz] poslaných recepsem a hlavní ovšem důkaz byl účet Domenikusů. Pan Kučera to ale cul a v noci upláchl jako zloděj se 450 f. dluhů. Augusta hned časně ráno jel do Prahy a přímo k Domenikus[ovi]. Tu slyšel, že Kučera přijal službu v Libverdě na hospodářském ústavu. Ihned sedli oba na dráhu, a do Libverdy. - Hrklo v něm, v

neřádovali, - ale nic plátno, musel vystavit směnku, že to v tu a tu dobu zaplatí. Vypršela lhůta, a nezaplatil nic. I radili se s Augustou - a Domenikus usoudil, že podle práva zavřen být musí - že by to prodlužování nic nebylo platné, že ty peníze dávno promet. Co měl dělat chudák Augusta, musel to Domenikusovi splatit - protože Domenikus největší ráty měl na tom dluhu, ještě dobře, že mu to nemusel všechno najednou splatit. „Ich bedauere Sie, Herr Augusta! – Sie sind einen ergischer Mann, aber Sie haben ein eigenes Malheur mit der böhmischen Literatur - bei solchen Schaden wollte ich nicht böhmischer Verleger sein.“ - Asi třetí den psal Jahn Augustovi, že je to lež, co táta v tom listu píše, že on s tátou ani nemluvil, neřkuli aby mu byl něco řekl, a takové věci, kdežto každý ví, jaký je pomlouvačný člověk. „Všude roztrušuje takové pověsti, a že musí paní Božena Němcová do Prahy se vrátit. Ten kontrakt s Kobrem, to není pravda, Kober má na mnoho let co vydávat, tím chtěl jen pán Němec paní svoji donutit, aby zrušila ten kontrakt s Vámi a do Prahy se vrátila, on se nyní stydí za ty pomluvy, že nebude nikdy více psát, -vždyť to bylo veřejné, -vždy když se tázali venkovští knězi a tak známí, kdy bude paní Němcová vydávat ty spisy, -odbyl každého, že nebude paní Němcová nikdy více psát.“ A já tomu věřím, podle jeho listu má náramnou zlost na mě.

Ať tam nečeká Augustu! To není onuce, smlouva písemně, aby se to jenom odhodilo. Ale jazyk za zuby a schovejte to dobře. Zítřejší večer

[ - - ]

[ - - ]

341. Jaroslavu Němcovi — 2. října 1861

2/10 61

Jaroslave!

Augusta chce vydat k prvnímu svazku mých spisů moji podobiznu. Nevím, kdo mu řekl, že chce Farský vydat moji podobiznu ve velikosti jako Rieger -; chtěl tedy smluvit se s Farským, aby mu ji přenechal, a chtěl ji dát k spisům co prémii. Když se ale ode mě dověděl, že já nic o tom nevím, že by nemohli a nesměli vydat moji podobiznu bez mého vědomí a dovolení a že aby tomu nevěřil. - Povídala jsem mu také o podobizně, co je u Staňků. „Snad tedy podle té podobizny vás budou fotografovat?“

„—? — To by se mohli opovážit,“ povídala jsem mu, „aby si dovolili fotografovat mě z té podobizny, - to je veliká mezera mezi tím časem, a tu by jen tenkrát litografovat mohli, kdybych umřela a nebylo by tu žádné jiné podobizny.“ - I řekla jsem mu, že ty máš dvě fotografie z kopie toho velkého obrazu, která byla po třech letech dělaná. - I uchopil se hnedle mých slov a žádal mě, abych Ti psala, abys tu jednu poslal, ale co nejdřív, a že by ji poslal Farskému, aby ji co nejdřív do ocele vyryl. On pojedje do Prahy první dni na druhý týden. Tedy si to rozmysli a neotálej a pošli ji sem; beztoho jsi řekl, že mně jednu dáš, ale já, když by se vydala, nedám ji Augustovi darmo, a tedy piš mně, co bysi za ni žádal. -Formát spisů mých je takový jako alm. Máj, a nemejlím-li se, vychází v tomtéž formátu Bibliotéka románů, vydání Kobrovo. Bylo by tedy jen hlava aneb poprsí, jako je Lamblova hlava. — Já jsem tu fotografii neviděla hotovou, nemohu tedy pranic říct, hodí-li se k tomu, - to musíš Ty rozumět. Ovšem bych nejraději sama do Prahy jela a u Wintra se nechala fotografovat, ale dělalo by to veliké útraty, a potom nesnesu jízdu ve vozu a také nevyhlížím tuze dobře; - ale ráda bych to viděla, kdyby se to mohlo splnit. Dnes je středa - v půl dvanácté dám na poštu list, večer přijde do Prahy, dostaneš ho tedy dopoledne -. Když si s tím popolíš, můžeš dát v pátek ráno list na mě na poštu a odpoledne ho dostanu. — An to snad podlejší, budeš to muset vzít na recepis, bude to silnější než list, posílám Ti tedy 30 kr. na to a mark, kdybys mně chtěl potom zase psát. Adresu piš B. N., bytem U modré hvězdy, čís. 84 v Litomyšli. A to nyní, kdykoliv mně budeš psát, a když něco pošlete, i balík, vždy pište jen na mě. Hostinec U modré hvězdy -. V domě je Měšťanská beseda, listonoš přijde každý den dvakrát do domu s novinami - mají tu Illustrierte Zeit - Wanderer - Presse - Pester - Komet - Münchener Punch, Tribune, Neueste Erfmdungen s ilustracemi, Bohemii, Národní listy, Čas, Humoristické listy, Obecné listy, Obrazy života. Do tiskárny posílat, to jsou plotky, někdy není Augusta doma a zůstane to tam ležet - s těmi knihami muselo se to ovšem tam poslat, a také to zaplatil, to bylo potřeba k programu.

Nezapomeň, Jarouši, a řekni Doře, aby Ti dala to číslo Obzoru, co je v něm kritika Babičky. Já jsem si ji přečetla, než jsem jela z Prahy, a dle ní jsem koregovala, ale přece at' Ti ten sešit

dá, a pošli mně to zároveň s tou fotografií, ale pod křížovou obálkou, posílám Ti mark, a je-li víc než 3 kr., tedy přikládám 5 kr. mark. A řekni Doře, byla-li u Lamblů skrze ten samovar, — abych nebyla lháčkou. A potom buď Ty, když to poneseš na poštu, zajdi do Široké ulice a podívej se na číslo Jungmannova domu a napiš to oluvkem na Obzor, anebo pošlete Řezu, anebo ať tam Dora jde, já potřebuju jednu věc, co mám u ní schovanou, - a chci jí psát. - Zmiň se Winterovi o Litomyšli, on tu byl v Litomyšli a dlouho se tu zdržel a mnoho se jich u něho dalo fotografovat, i naše domácí slečinka má fotografii milence od něho dělanou. Augusta ho také zná, odnesl prý si odtud kolik set. Sešla jsem [se] ve Vysokém Mýtě, když jsem jela do Litomyšle, s panem Jaroslavem Šafaříkem, strávil tam skoro celé léto. Má tam nevěstu, dceru podkrajského; Klíma se jmenuje. Je prý hezká, ale chodili tam oficíři a koketýrovala s nima. - Co ale Jaroslav s ní se seznámil, nesmí žádný oficír do domu vkročit. Ptala jsem se ho, je-li Šembera už doma z lázní a neví-li jeho adresu; - i povídal mi, že je už ve Vídni a že zůstává někde na předměstí, — ale nevěděl jistě kde, ale radil mně, abych psala bratrovi, že mu list odevzdá. Divil se, že jsem takbledá, a když jsem mu povídala, že jedu do Litomyšle a že tam zůstanu a že budu vydávat spisy nákladem Augustovým, povídal, že to už četl v novinách a že se z toho těšil a že to oznámení také dobrý dojem ve Vídni udělalo - a že zajisté, když budou vidět, že pracuju, podporu dostanu. Také mne velmi za to chválil, že nejdu do Prahy a v Litomyšli zůstanu, - a on také zná Tobolářův hostinec i rodinu. Zítř večer budu psát Doře a pošlu jí 2 f., a co mně všeccko [má] poslat, — ta povídka V podzámčí je v Koledě r. 1857. A na Pohorskou vesnici jsem zcela zapoměla. Budu jí také psát, že po Novém roku dostane dobré místo co učitelka francouzské řeči zde v Litomyšli. U mě bude spát a vedle v pokojíčku bude učit, a když by měla mnoho žákyň, půjdu na tu hodinu já do malého pokoje. Byl tu jeden Francouz a dával hodiny - učilo se u něho 40 děvčat, také obě naše domácí slečinky. Platily mu 1 f. 30 kr. za měsíc a tři hodiny týdně, měl tedy měsíčně přes 40 f. Ale přišel zase do města jiný Francouz a ohlásil se, že by dával hodiny, a všude vtíral se do domů, takže několik děvčat tomu odloudil. I rozzlobil se ten Francouz a nechal všeho a ujel, a teprv viděli, že ten druhý je jen tluchuba a že neumí učit. Tak nešla tam žádná a musel také odject. — Když jsem se tedy o Doře zmínila, a že dělala zkoušku z francouzské řeči, - ihned paní domácí navrhla, abych jí sem vzala a že může u mě spát a ve vedlejší pokojí učit, — ale nyní že jsou dlouhé večery a že je v každém domě mnoho práce při hospodářství. (Zde mimo ouředníků má každý měšťan hospodářství.) Tedy až budou trochu delší dni, že by potom mohla přijít, já ale myslím, že v ten čas po Novém roku největší zimy jsou a tady bývá mnoho sněhu - a bylo by to nepříjemný děvčatům, chodit sem do domu, poněvadž je to na konci náměstí, náš dům, a muselo by se celý den topit. Myslím tedy, tak že to bude nejlepší, když sem přijde na počátku

března. To už budu mít mnoho svazků vydaných, nebude mně překážet a budou už delší dni. A potom i to - já nemohu jí nyní zaopatřit žádný šat, ani bych jí nemohla na cestu dát, a kdyby tu přes tu zimu byla, musela by být tuze teple ošacená. Kdo jí to dá -já ale budu tátovi psát — (beztoho mu musím psát na jeho hrubiánský psaní odpověď), tedy přitom budu mu psát, aby co mně chce dát, a co já od něho nepotřebuju, aby dal Doře, aby ji ošatil, aby ji netýral a aby jí nepřekážel, když bude chodit do konverzačních hodin, - potom mu tedy řeknu, že si ji vezmu k sobě a že mám pro ni velmi dobré místo. Kde, to neřeknu, a Dora mu také nesmí říct. Já budu psát Šetlíkové a paní Špottové budu psát skrze paní Svobodovou. Ty dni přijede Šembera do Vysokého Mýta a psal Augustovi, že přijede do Litomyšle, že má vzkázání pro mě. To mně je tuze milý, že s ním budu ústně mluvit. Budu také psát Daňkovi, až vyjde program, kde jsem. Až dostanu honorár za Babičku 90 zl., přijedu do Prahy a koupím si zimní oblek, a jestli mně Šembera nese peníze — beztoho že mu to Šafařík řekl, oč jsem ho chtěla prosit -, přijedu na konec tohoto měsíce, ale nepříjdu do redakce, poprosím paní Petrovičovou o nocleh - a druhý den odjedu. Já mám prádlo tady jako květ - platím pradeně měsíčně 3 f. - Domácí paní je vdova, před dvěma léty umřel jí pán. Augusta je poručníkem, ustanoven od nebožtíka. Je devět dětí, Augustova paní matka byla sestra paní domácí (Tobolárové). — Otec Augustové měl tu tiskárnu a zanechal ji vdově - netiskly se tam jen písničky - a takové historie o Genověfě. Když umřela matka Augustové, poručila dceři tu tiskárnu a poručníkem udělala nebožtíka pana Toboláře. Paní Augustova je rozená Bergrová. Otec Augustův má statek Nehviz-dy, bratr je v Praze usazen a u něho je sestra. Hezké děvče, potkala jsem ji jednou v Praze v Kolovratské třídě, šla s Kolářem a mimochodem [ji] představil co slečnu Augustovou. Měl tedy Augusta i z domů jmění, jinak by se nebyl mohl o tiskárnu ucházet. Jak do Litomyšle přišel, to nevím, ale domnívám se, že když to zdědila svobodná dcera, že se vypsál konkurs - a že se tedy Augusta o to hlásil a vyjednávat ovšem musel s nebožtíkem Tobolářem, který byl poručníkem. Když viděl, že Augusta také své jmění má a že je podnikavý člověk, radil mu, aby si osiřelou dceru vzal a tiskárnu že dostane věnem i přistožící dům. Kdyby byl starý Tobolář Augustu neznal, nebyl by ho zajisté poručníkem svých dětí udělal. Slečny říkají mu „ty strejčinku“. Ale jak vidím, přinesl Augusta velkou obět - že si vzal slečnu Bergrovu, starou pannu, nehezkou. Ke mně byla velmi přívětivá - ale jak naši povídají, nemá ji čeled', ani v tiskárně rádi, že je nevlídná a skoupá. Naši nejdou celý rok nahoru a ona dolů. Ale Augusta je každý večer v Besedě, večerí a někdy zůstane sedět a předčítá jim pohádky — večer přebírají žito -. Už asi 14 dní a ještě mnoho mají k přebírání. Někdy přivede si chlapce s sebou, ten starší není hezký, ale ten mladší je tuze hezký, celý on. Zdá se mi, že je paní Augustova žárlivá na naše slečny. — Takový ošklivý nos má a zuby



vyžraný. - Lituju Augustu. No tedy sbohem! Zítra večer budu psát Doře, co všechno mně má poslat, - ale pod adresou Tvojí. Tátovi budu psát, až mně trošku ta zlost přejde.

### **Dodatky**

342. Anně Hlavsové — 19. července 1848

V Nymburce 19/7 48.

Milá přítelkyně!

Dnes dostala jsem list od pana Klácela, v němž prosí mne, abych psala Vám a zeptala se, zdali jste jemu věci jeho odevzdala již a po jaké příležitosti, čili ne. Posud neobdržel je, což mu velmi divno. Buďte tedy tak laskavá a pište mi po této poslici, co mu mám vzkázat stranu toho.

My se nyní dostali do Nymburka nablízku Prahy, povede-li Vás, slečno, někdy cesta blíže nás, udělejte nám to potěšení a navštivte nás. Co slyšíte nového? Jaké zprávy stranu našich záležitostí? — Rozumíte? Více nechci psát.

Vaši paní matku i otce, jakož i bratří srdečně ode mne i mého muže pozdravujte. Vám vzkazuje svou úctu můj muž a já Vás srdečně líbám, neboť jste jistě zůstala i v těchto strastných pro nás časech stálou a pevnou, jakož jste se vždy ukázala. Kýž by smýšlení všech byla také, jako je Vaše. Bůh Vás posilň a pozdrav. Sbohem!

S upřímnou láskou zůstávám vždy Vaše přítelkyně

Božena Němcová.

[Adresa:] Blahorodé slečně Anně Hlavsové, dceři p. mlynáře Hlavsy, v Praze, v tak nazvaných Nových mlýnách k odevzdání.

343. Janu Dlabačovi — 13. června 1849

13/6

Vážený pane!

Zveme Vás na dnešní den k přátelskému obědu; bude u nás pan Dusbaba z Liberce, náš dobrý přítel, a pan Havelka; chceme tedy den v přátelském hovoru strávit. Byl by můj muž osobně Vás pozval, ale časně ráno již odešel, by časně se vrátil. Budeme Vás očekávat.

B. Němcová

[Adresa:] Blahorodému / pánu, panu /. Dlabačovi.

344. Gustavu Kazimíru Zechenterovi — 7. prosince 1852

Vážený pane!

Líto by mi bylo, kdybyste si byl kdy myslel byl, že jsem na Vás i danou Vám přípoved zapomněla; p. Slota poví Vám, co příčinou bylo mého dlouhého mlčení. Dostanete ty peníze od mého muže, jemuž jsem je zaslala. Jsou mezi nimi Jana Sobieského, Stanislava Augusta, starořímské a tři vzácné: papežský, početní peníz komory české z času Rudolfa a památní

Francouzské republiky. - Až budu mít zase nějaké pohromadě, pošlu je opět a mílo mi bude slyšet, že jsem nimi přišla vděk. Tím se mi udá příležitost čas po čase na mne Vás upamatovati, sice byste zapomněli; což by mne mrzelo. Jaká to ješitnost, vidíte? - Hodiny, které jsem mezi Vámi strávila, jsou mi jako květy podané z milých rukou; svila jsem je u kyticu a uschovala k památkám, na které se člověk i po letech rád dívá. Proto by i mě těšilo, kdy [by] sté i Vy v Bystrici někdy na mě vzpomněli. — Když děti moje o Vás mluví, vždy se to děje s přídavkem „špásovitý pan doktor“. - Všecky Vás uctivě pozdravujou. Až navštívíte dům starého pana Rárusa, prosím, vyřídíte pánu i paní moji poklonu; vzácný to člověk, ten starý pán, a velmi mne těší, že jsem ho poznala. Prosím též pozdrav uctivý rodině p. Slabého a p. Končákovi, jakož i manželům Francisci.

Buďte zdrav, vesel a vzpomeňte někdy na přítelkyni

Bož. Němcovou.

V Praze 7/12 1852

[Adresa:] Blahorodému pánu, panu Gustavovi Zechentnerovi.

345. Elišce Lamelové — 4. května 1854

Milá slečno!

Boženka Staňkova mě dnes pozvala, abych s ní šla do Kinské zahrady; vzpomněla jsem hned na Vás, že jste milovnice takových procházek a že byste právě dnes mohla s námi jít, an je čtvrtek. Těšíme se na Vás obě, a jen si to nějak zřídíte, aby nám radost nezmehla. Pan bratr

sice s námi nepůjde, ale ve tři nebo po třetí hodině pro Vás přijde a k Staňkovům Vás dovede, kamž i já se dostavím. Jen prosím Vás přijďte.

Vaše upřímná přítelkyně

Božena Němcová

4/5 1854

[Adresa:] Blahorodé slečně Lizince Lamblové, zde.

346. Karlu Němcovi — 13. září 1856

13/9 56

Milý Karle!

Tedy Ti opět píšu a posílám Ti žádanou adresu. Udělej si pak raději paklík do voskovaného plátna, aby to nebylo těžké a nemuselo se mnoho platit od dráhy. To ale musíš zaplatit do Šandavy Ty, já Ti to ale vynahradím, jen mi piš, mnoho-li jsi dal. - Pak musíš mi asi na pět dní napřed psát, abych já mohla do Děčína psát a oni zase tam, aby se nestala mejlka, třebas ještě dříve piš. Také musíš psát, co v tom je, to já jim musím též psát, aby oni věděli, jak mají jednat. Rozumíš? — Dej pozor, ať nemám mrzutost. Ten hospodský má syna v Děčíně u Lambly, a tudy mi to může udělat; to víš ale, že to často nejde. — Může-li nám maminka něčím přispět, budu velmi povděčna, řekni, že mi vše k dobrému přijde, nemůže-li, musím být též spokojena. Pak kup čistý papír, aneb ať si každý ustříhne jakýkoli, jen když to bude formát

listu, jaký je tento, a ať mi všickni bratří a sestry i maminka něco na památku napíší, ať je co chce, kdoví kdy se zase příležitost naskytne, aby mohli najednou mi to poslat, a ten formát do psaní nejde. Dora a Jarouš pošlou ve psaní. - Tedy táta jde přece do Solnohradu; prozatím jen k vypomožení; přišlo mu to od ministerstva, a pěkný připiš, že se vezme na něho ohled, aby co nejdřív službu dostal, prozatím aby se odebral do Solnohradu. - Jak tedy budem mít peníze na cestu, hned táta odjede. - Možná že tam i službu dostane, nebo ve Villachu u Celovce, kamž také žádal. Pak kdoví jestli se tam všecky neodeberem, to bude záviset od okolností. Prozatím je to dobře, že vytře pól... zrak a že mu nemohou více [v] ničem bránit, třebas byl pod dohlídkou, ale tak pronásledován nebude a mně také nebudou bránit zde být. Za druhé měl zde dostat privátní službu, ale jedna není hned a druhá není u dosti solidních lidí; to také nic neškodí; já se zde budu přece o to ucházet, a když by se něco dobrého hodilo, může táta vystoupit, když bude ve službě, raději ho přijmou všude, než kdy je kviescírován, a na to politický se také nyní každý ohlíží, a pak musejí kušovat, když je úředník a službu zastává. Snad dá Bůh, že se to přece jednou s námi skončí, budem mít ovšem ránu velkou a ta se hned tak nezacelí, to, co jsme všecko ztratili, nikdo nám nenahradí, ani to materiální, o duchovním nemluví, ale jen když budem zase mít pokoj, abychom si mohli oddechnout. — Ty dni tu také byla v Praze Ida z Düringsfeldu - provdaná baronka Reinek, německá spisovatelka, která překládala naše národní písně a velmi o Slovanstvo se interesuje. Koupila si také moje pohádky - a byla by mne ráda poznala. Pan Nebeský, když byla v Museum a na mne se ptala, přivedl ji ke mně, a ona mne pak pozvala k Černému koni, kde bydlela. Dala jsem jí Babičku, kterou chce přeložit do francouzského, -a byla se mnou velmi přátelská. Já s ní ne tak, mně se ta německá vychloubavost a tlachavost protiví. Tam je spisování pouhá industrie; tolik mi toho nahamonila, že jsem za hodinu znala poměry celého německého spisovatelstva. Ale je aristokratka; já ale s ní, jako by jen chudá spisovatelka byla jako já. Chtěla ustavičně, abych jí napsala svůj životopis, já ale jí ukázala Jungm. Historii literatury, Nebeský jí také něco pověděl, a tak si něco o mně stloukla a dá to prý do Auslandu a do Litterarische Blätter - dvou německých žurnálů, kam píše ona a její muž. Snad se vám to také někdy na oči dostane. - Musela jsem jí napsat památní listek v české řeči (ona rozumí dobře česky, mluvit nemůže ale), pak jeden též v české řeči jsem napsala dvornímu radovi Klemm do Lipska, který vydává životopisy znamenitých mužů a žen a mne o biografii žádal a o můj autograf čili písmo vlastnoruční. - Napsala jsem mu krátce: „Svá vlast každému nejmilejší, a mně má“ — dost. Paní baronka mu to vzala. Je ošklivá ta paní Ida jako čert, a muž její mladý a velmi příjemný. - Od ní dostala jsem knihu Uber Kärnten, o Korutansku, kde nyní dvě léta žila. - No když bude číst Babičku, uvázne mnohdy a nebude vědět, kterak to přeložit, ale oni jsou Němci v

tom ohledu nesvědomití, kde se nedá přelézt, přeskočí. Ostatně mne ta známost těší, spisovatel musí žít také trochu pro svět, to vidím, a já se dlouho uzavírala. Ovšem jinak to nyní nešlo. — Ale česká literatura začíná být nyní v Němcích módou; však oni mimo starších klasiků a několik novějších spisovatelů sociálních nemají při vší hromadnosti kněh výběr jakési solidnosti. - Z Prahy se již hosté rozchází, ve čtvrtek sedělo přede mnou v aréně šest Němců ze severu někde, Hannoveránci a t. -Dával se Amerikánský ženich - hráli mimo staršího Kolára skoro všickni lepší a byli v dobré dispo[sic]ii. - Němcům se to líbilo velmi, tleskali, ale nerozuměli z celého kusu více než „dobrou noc“. Vůbec to byla komedie s nimi zde, ale náramně se tím Praha roznese, a o české hostinnosti mohou promluvit, neboť je všude krmili dost. - Bylo tu více než 3000 cizích, i z Ameriky, z Londýna kolik, z Rus, takže i hostince plné byly a kníže Radziwill u Spinku být musel a srbský patriarcha Rajačič v privátním domě. Z Němec tu byly celé hejna. - Dnes jsou venku v okolí a zítra to táhne pryč. V Praze zůstalo peněz, jak se počítá, přes 120 000, co se nakoupilo věcí a utratilo. Tak se vždy jedno s druhým srovná a české jméno bude tím daleko rozneseno, to je jisto. - Tedy Tě všickni líbáme, a jak se co změní, budem Ti hned psát. Ty ale nám také hned piš, jak to budeš mít ujednané, a za to Tě prosím, nedělej si zbytečných výloh aneb dokonce dluhy. Co máš, to dej, co dostaneš, přidej a pošli, ať je toho málo nebo mnoho.

Sbohem! Tvá Tě milující

Matka

347. Nežjištěnému příteli a podporovateli — na rozhraní let 1857—1858

[ - - ]

Muž psal, že je v tomto listu něco stranu Vás v záležitosti toho kostela.

Dnes jde madame do Kränzchen v Besedě. Prosila bych velmi, kdybyste měl asi pár krejcarů v kapse, - dnes konečně přišel p. Ohéral, že ty dni dostanu část za tu Babičku, ale měli jsme bídu ty dni až hrůza a nemáme ani na večeři ani na snídání -snad zítra pan Winiker přijde.

[ - - ]

348. Josefu Drahorádovi — koncem roku 1858

1. Černula - Černula, na Černule zvoněc
2. Ked som husky pásala -
3. Pase Janko dva voly - dva voly - atd. -
4. Cez Javorničky hladké chodníčky
5. Bože můj, otče můj, už je ráno.
6. Eh věru smo boly tri vlastnije sestřičky  
i zas smě se rozešly jako vlastovičky.
7. Pod tou horou vysokou, pod tou skálou širokou -
8. Eh věru zvečera tmavá nocka bývá –
9. Lísteček z javora upadnul do mora -
10. Pesničanky moje, ako vás zabuděm
11. Pochválen Kristus - paní šenkárka,  
tu-li tancuje moja frajerka
12. Lepší je Prešporek než Trnava -
13. Malá som frajerů ako panských ovec -
14. Huli-beli, usni, přijdu za těbú sny (ukolíbavka)

15. Muzika mi hrála od neděle rána,  
hraje, muzika, esce, mňa sa robít něchce. -
16. Zpívála bych sebe, ale nevím jako
17. Keby moje nohy nechodily vršky -
18. Panská lúčka se zelená, švarno douča ju sežína -
19. Keď já půjděm na tu vojnu, vojničku —
20. Vyšla hvězda na kraj něba, zasvítila do půl světa (pobožná)
21. Chodila Maria, chodila po světě - (těž)
22. Ten turecký beritán - (balada)

-----

Tyto naznačené písně aby Vám, pane, zpíval, jen mu je napovězte jednu po druhé - text, který nenajdete v Kollárových Zpěvánkách, - dám Vám potom já. Také mám ještě dva nápěvy, když byste je chtěl. - Miča drotar, co Vám ho posílám, je trochu stydlivý, musíte mu říct, aby jen tak zpíval jako doma, když pásal, a zvolna. -

Vansa nebydlí vedle Husy, ale na Staroměstském náměstí blízko Svatomikulášského kostela, číslo se též dovím a Vám třeba po tom drotaru pošlu. —

S uctou

BN

[Adresa:] Blahorodému / pánu, panu Drahorádovi, / úředníku [na] Malé Straně na / Staré poště. /



## Seznam adresátů a osob častěji jmenovaných

Dlabač, Jan. List č. 343.

Drahorád, Josef. List č. 348.

Hlavsová, Anna Milina. List č. 342.

Chalupka, Samo. List č. 294.

Jahn, Jiljí Vratislav. List č. 325.

Kolísko, Josef. Listy č. 305, 310.

Lamblová, Eliška. List č. 345.

Lauermannová. Listy č. 311, 332.

Náprstek, Vojtěch. List č. 303.

Nezjištěný přítel a podporovatel. List č. 347.

Němec, Jaroslav. Listy č. 299, 319, 321, 340, 341.

Němec, Josef. List č. 337.

Němec, Karel. List č. 292, 293, 295, 296, 301, 302, 306, 307, 308, 313,  
315, 316, 318, 322, 346.

Němcová, Dora. Listy č. 297, 298, 333, 334, 335, 336, 339.

Palacký, Jan. List č. 312.

Rieger, František Ladislav. List č. 300.

Rojek, Jan Karel. Listy č. 304, 314, 324.

Seidl (Seidel), Josef. List č. 338.

Simeonovová. List č. 317.

Staněk, Václav. List č. 309.

Staňková, Božena. List č. 331.

Stojanov, Vasil. Listy č. 327, 328, 329, 330.

Studničková, Marie. List č. 320.

Štulc, Václav. Listy č. 323, 326.

Zechenter, Gustav Kazimír. List č. 344.